

tv-15 naš TOVARIS

Št. 32
14. avgusta 1986
Leto XXIV

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Ob dnevu graničarjev

Pripadniki obmejnih enot, najbolj izpostavljenih odredov JLA, so ponosni, ker so prvi in neposredni varuhi naših meja. Zato bodo tudi letošnjega 15. avgusta ob svojem jubilejnim prazniku proslavljali vzdolž vse meje Jugoslavije.

Petnajstega avgusta leta 1944 je Nacionalni komite osvoboditve Jugoslavije izdal odlok o organiziranju korpusa narodne obrambe, katerega naloga je bila zavarovanje zaledja jugoslovanske narodnoosvobodilne vojske in vzdrževanje reda na osvobojenem ozemlju. V tem odloku je bilo omenjeno, da se v sestavo korpusa narodne obrambe Jugoslavije

(KNOJ) vključi tudi vojska državne varnosti. (VDV). Ustanovljena divizija KNOJ v Sloveniji je imela svoje korenine v varnostni obveščevalni službi, saj so bile v sestavo VDV vključene vse skupine in bataljon VOS. Med pglavitnimi nalogami teh enot je bil boj proti peti koloni in drugim sovražnikom, zavarovanje posameznih območij, objektov in vodstev ter tudi skrb za varnost prebivalstva na posameznih območjih.

Enote KNOJ-a so še posebej v Sloveniji neposredno delovale v bojih proti sovražniku. Tako so te enote bojevale izredno težke boje proti četnikom, Nemcem in belogardistom v Slovenskem primor-

ju in na Krasu, ko so se sovražniki poskušali prebiti k zahodnim zveznikom. Še pred koncem vojne so se prav na slovenskih tleh znašli še vedno izredno močni ostanki sovražnih vojska in formacij, zločinci vseh barv, ki so bežali pred jugoslovansko armado. Na pragu svobode v prvih dneh po osvoboditvi je omahnilo v smrt veliko število najboljših knojcev. Padli so v bojih ob nemško-kvislinškem umiku in v raznih očiščevalnih akcijah pri uničevanju pripadnikov kvislinških formacij in terorističnih tolp ob mejah Jugoslavije.

Takoj po končani vojni so morali knojevci braniti takrat hudo

občutljive zahodne meje pred tistimi, ki so od zunaj skušali onemogočiti graditev nove Jugoslavije. Divizija KNOJ-a je bila pridružena enotam jugoslovanske armade, ki je prav s temi pogumnimi in izkušenimi pripadniki vseskozi varovala našo svobodo in neodvisnost.

Graničarsko življenje ni in nikoli ni bilo mirno in varno. Že v preteklosti je bil prenekateri beli kamen, na katerem je vrezana kratica SFRJ, poškopljen s krvjo varuhov, ki so z lastnimi rokami branili nedotakljivost meja svoje domovine. Naloge graničarja v miru so skoraj enake vojakovim med vojno. Njegovo orožje je zmeraj napolnjeno, čeprav se po redkoma oglasi. Sovražnika zmore onesposobiti z znanjem in spretnostjo. Mejna služba pozna zanimive, vznemirljive in večkrat tudi dramatične dogodke.

Dvainštirideset let KNOJ-a in obmejnih enot je doba odprtih oči, s puško v roki, v boju za mir na najvišji poti, na bregovih, vodah in poljih. V najtežjih trenutkih so naši graničarji najbolj zanesljivi. So zid, ki je odbil že številne grožnje, so obrambna veriga našega socializma in trdno obzidje naše državne skupnosti. Pripadniki KNOJ-a in obmejnih enot so bili in so zmeraj pripravljeni dati svoja življenja za tovariša, za domovino. Bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti, skovana in utrjena med NOB, sta v KNOJ-u in obmejnih enotah zmeraj prihajala do polnega izraza. Zaradi vsega tega trdnost in moč naših graničarjev nenehno naraščata in se krepiata.

Žal je danes delovanje KNOJ-a in tudi vojske državne varnosti premalo znano, drzne in junaške akcije posameznikov ali enot so pozabljene ali pa zanje ve le malo ljudi. Njihov delež pri osvoboditvi je neizmerljiv, ne gre pa tudi prezreti dejstva, da so se prav pripadniki KNOJ-a borili z orožjem v roki še dolgo časa po osvoboditvi.

Naj omenim, da sem bil eden prvih graničarjev in starešina na obmejnih karavlah na jugoslovanski meji z Avstrijo in leta 1946 na jugoslovanski meji z Albanijo. Ob dnevu graničarjev si posebej želim, da bi se na obmejnih karavlah srečali nekdanji in sedanji varuhi meja, da bi skupaj obujali spomine.

O prvih graničarjih, nekdanjih partizanih iz enot VDV in poznejšega KNOJ nihče ničesar ne napiše. Malo je znanega o življenju, delu in razmerah prvih graničarjev, ki so opravljali službo v izredno težkih pogojih. Na meji ni bilo sodobnih karav. V lesenih, zasilnih barakah smo bili izpostavljeni mrazu. V službi smo bili takorekoč noč in dan. Uporabljali smo samo trofejno orožje, obleka in obutev je bila skromna. Med seboj smo si sposojali celo čevlje in plašče. Spali smo na slami in brez primerne odeje. Hranili smo se zelo skromno, dvakrat na dan z lečo, testeninami in krompirjem. Zelo pogosti so bili spopadi z raznimi oboroženimi tolpmi, ki so se vračale ali odhajale v Avstrijo. V letih 1945 do 1946 nihče ni bil deležen rednih ali izrednih dopustov in mnogi izmed nas niti nismo vedeli za svojce ali za posledice vojnih grozot v domačem kraju. Za nas, graničarje in pripadnike obmejnih enot, je bilo v tistem času še vedno vojno razmerje. Vznemirjali so nas voluni raznih terorističnih centrov, oborožene in dobro organizirane tolpe, kot n. pr. Matjaževa vojska, Slovenska armada kraljevske vojske, »balisti« in podobne. Napadali so naše straže, patrolje, morili posamezne aktiviste, pripadnike varnostnih organov in občane, diverzirali komunikacijske objekte, terorizirali aktiviste po vaseh in podobno. Pogosti so bili pojavi vlomov in ropov v prodajalne, mučenja, pretepanja in posiljevanja naših ljudi ob meji. Sovražna aktivnost se je obdržala tudi v obveščevalni javnosti; v zbiranju zapornih listin, vzdrževanju kurirskih zvez prek meje, širjenju sovražne literature, pridobivanju sodelavcev, gradnji skrivališč za oborožene tolpe in v vzpostavljanju sovražnih javk. Enoto KNOJ-a so z velikimi napori in žrtvami z energičnimi akcijami končno le uničile in likvidirale večino teh terorističnih sovražnih skupin na naših mejah, zlasti na meji z Avstrijo.

Danes smo lahko ponosni, da se je delo naših varuhov na mejah izboljšalo. Velik napredek v tej službi predstavlja sodobna opremljenost in oborožitev naših graničarjev. Takšni sta nujni za ohranjanje varnosti in nedotakljivosti naše neodvisnosti.

Franc Galičič

Kolesarsko tekmovanje za pokal TV-15

Obujanje tradicij drugače

Veliko črk smo že napisali in mnogo besed spregovorili o prenašanju tradicij naše revolucije na mlade rodove, o drugačnih zasnovah proslav in sploh drugačnem delu z mladino. Toda stvari se spreminjajo zelo počasi. Prireditve, s katerimi se spominja-

mo dogodkov in ljudi iz NOB, so si še vedno podobne, in žal vse bolj dolgočasijo delovne ljudi, občane, mladino in ne nazadnje tudi same člane ZZB NOV.

Kljub temu pa lahko ugotovljamo, da pa se vendar tudi na tem področju nekaj

spreminja. Vse več športno-rekreativnih prireditev je namreč pripravljenih ravno v spomin na NOB. Spomnimo se samo smučarskih prireditev v Cerkljah, kjer tečejo po poteh Gorenjskega odreda, v Dupljah se s smučmi na nogah spominjajo borci v Korškem, prireditve v Dražgošah, maraton Franja in druge.

Kako malo je potrebno za organizacijo takšnega tekmovanja, so pred nedavnim pokazali v Novem mestu, oziroma v Občicah pri Dolenjskih toplicah. V okviru meseca turizma na Dolenjskem so novomeški občinski odbor ZZB NOV, tamkajšni kolesarski delavci in Dolenjska turistična zveza pripravili kolesarsko dirko za pionirje. Proga sicer ni bila dolga in je mlade kolesarje vodila od Občic, kjer je bila med vojno osrednja kurirska postaja, vsako leto pa so tam

tudi smučarski teki za pokal našega časopisa, do Podturna. Pred začetkom tekmovanja so se vsi tekmovalci, spremljevalci in trenerji zbrali pred hišo, kjer je bila postaja. V imenu slovenskih kurirjev jih je pozdravil nekdanji komandant relejnih postaj Jože Žukovec – Vladimir. Na kratko in zelo slikovito jim je predstavil namen kurirskih postaj in sploh vloge zvez med vojno. Mladim kolesarjem pa je zaželel veliko uspeha na tej dirki in na vseh drugih, na katerih bodo še sodelovali. V imenu krajevne organizacije ZB NOV Dolenjske toplice pa je spregovoril Franc Kogoj.

Prav gotovo si bodo mladi kolesarji, stari od deset do dvanajst let, zapomnili besede Jožeta Žukovca in prav gotovo jim je bolj jasna vloga kurirjev med vojno in razmere, v katerih so delali.

V imenu kolesarjev pa se je zahvalil znani novomeški kolesarski delavec Jože Majes, ki je med drugim izrazil željo, da bi postala ta dirka tradicionalna in da bi nosila ime po kurirski postaji TV-15. Prav gotovo je treba to pobudo podpreti, saj se je kljub kratkemu času za pripravo dirke zbralo na startu

kar štiriintrideset mladih kolesarjev iz Metlike, Črnomlja, Krškega in Novega mesta.

Letošnja proga, ki je bila dolga približno štiri tisoč metrov, je prekratka in bi jo kazalo podaljšati. Ena izmed možnosti je, da bi bil start dirke v Občicah, cilj pa pri domu starejših občanov v Šmihelu pri Novem mestu, kjer so se kolesarji zbrali tudi letos. Ob slovesni otvoritvi meseca turizma na Dolenjskem jim je tam pred-

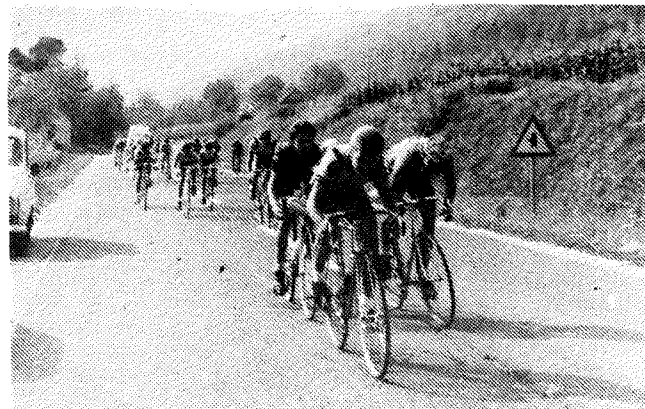
stavnik občinskega odbora ZZB NOV Novo mesto Tone Pirc izročil priložnostna darila.

To in vse druge podobne akcije moramo spodbujati, saj prinašajo novo kvaliteto v napore za negovanje tradicij NOB; gotovo pa bodo tudi mladi in drugi udeleženci takšnih prireditev spoznali drobce iz naše revolucije, ki jim bodo ostali bolj v spominu, kot pa če bi jih prebrali v zgodovinskem učbeniku.

Bojan Kuntarič

Jože Žukovec-Vladimir, Franc Kogoj in Jože Majes so mladim spregovorili pred hišo, v kateri je bila kurirska postaja TV-15. Vsi udeleženci pa so pogrešali v svoji sredi borci kolesarje. Izrazili so upanje, da jih bodo prihodnje leto lahko pozdravili v Občicah.

Tako so v cilj v Podturnu pripeljali zmagovalci Omerzel (Metlika), drugi Fink (Krka Novo mesto) in tretji Kranjec (Matija Gubec Krško).

Ob 26. mednarodnem kiparskem simpoziju Forma viva v Kostanjevici na Krki

Dleta znova pojejo

Med stoletnimi zidovi cistercianskega samostana v Kostanjevici na Krki odmevajo v teh vročih avgustovskih dnevih udarci kiparskih kladiv in rezki glasovi motornih žag. Letos so se namreč na šestindvajsetem simpoziju kiparjev Forma viva zbrali štirje ustvarjalci in sicer Molly Mason iz ZDA, Alberto Carneiro iz Portugalske Jorge du Bon iz Francije in Ivan Lesiak iz Jugoslavije. Kiparji bodo delali do tridesetega avgusta, ko

bo tudi slovesen zaključek tega delovnega srečanja.

Takrat bo galerija Forma viva, ki je okoli samostana, bogatejša za štiri nove lesene plastike, ki jih zdaj iz hrastov iz Krakovskega gozda klešejo kiparji. Ker bodo nove stvaritve visoke tudi več kot tri metre, pomagajo kiparjem pri delu domači tesarji. Po kiparjevih navodilih so z motornimi žagami obdelali hrastove hlode, ki so tako dobili grobe obrise plastike. Prefinjene oblike in dokon-

ni izgled pa bodo dodali kiparji s svojimi dleti in drugim kiparskim orodjem.

Ceprav je mednarodni kiparski simpozij v Kostanjevici priznana uveljavljena prireditelja, pa se njeni organizatorji iz leta v leto otepajo z večjimi težavami. Te se med drugim kažejo tudi v tem, da je na vsaki prireditvi manj ustvarjalcev. Letos so od petdesetih prijavljenih kiparjev lahko povabili le štiri. Dolgo pa je kazalo, da letošnjega simpozija sploh ne bo. V občinski kulturni skupnosti Krško niso mogli zbrati potrebnega denarja, pičle pa so bile tudi možnosti za denar iz drugih virov. Na vso srečo je organizatorjem prišlo na pomoč Kulturna skupnost Slovenije, ki je omogočila, da v Kostanjevici zoper odmevajo kiparska dleta.

Sicer pa se bo lahko vsak,

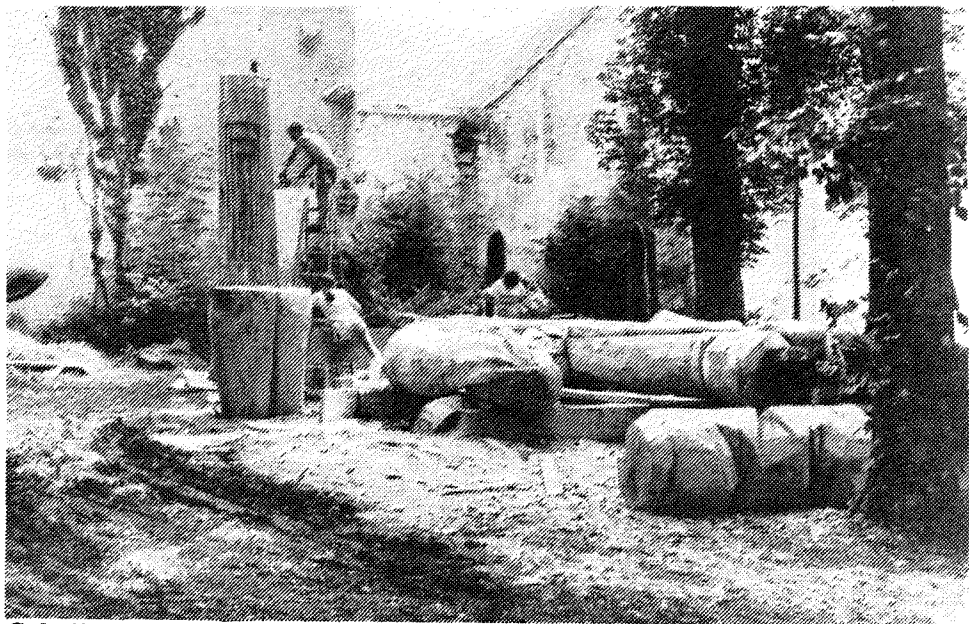
ki ga bo pot zanesla v to prijazno dolensko mesto, na lastne oči preprčal, kako poteka delo. Kiparji mu bodo radi pojasnili posamezne faze nastajanja kipa in kaj njihovo delo predstavlja. Kostanjeviški grad, kot mu pravijo domačini, pa ni zanimiv samo zaradi kiparskega sim-

pozija. Tako si lahko v njem ogledate stalne zbirke naših znanih slikarjev Božidarja Jakca, obeh Kraljev, Didka, znamenito Pletersko zbirko starih mojstrov, trenutno pa je odprta tudi razstava tapiserij Jožeta Horvata - Jakija, ki je obdelal mitološke živali

Bojan Kuntarič

Pri svojem delu uporablja Jorge du Bon iz Francije tudi lestev in električno žago.

Galerija Forma viva bo tridesetega avgusta bogatejša za štiri monumentalna dela.

Razmišljanje o kruhu

Težko je vzdržati in molčati, kadar nas opozarjajo na nove višje cene. Posebno pa osupnemo, kadar naša javna občila tako mirno, brez zadrege in brez posebnih pojasnjevanj napovedujejo podražitve osnovnim živilom - mleku in kruhu.

Drugače sprejemaš podražitve drugih živil, če ne spremljajo vsakodnevnega življenja - a kruh! Ta ima posebno visoko mesto med vsemi živili.

Kruh, ki so ga pogrešale naše pretekle generacije - boj za kruh in za sitost, to je bil boj tudi naše revolucije za enakomerno porazdelitev vsem, ki so hlastali za njim, ki so ga želeli dati svojim otrokom in ga razdeliti vsem lačnim.

Tako daleč je že od takrat, ko so bili brezposelni srečni, če so ga dobili vsaj kosček na dan, tako daleč od časa, ko so otroci

stegovali roke za njim in prosili zanj, pa so premnogi ostali nepotešeni. Pozabili smo tudi na tiste čase, ko ga ni bilo ne v zaporih, ne v taboriščih in so ljudje vsak dan usihali in umirali. In kako blažen nasmeh so utrjeni in lačni borci namenili hlebčku kruha, ki ga je požrtovalna gospodinja privoščila partizanom namesto svoji družini.

Mnogo vzdihov in prošenj za kruh bi lahko s primeri potrdili, mnogo življenj je moralo ugasniti, ker se niso nikoli nasitili s kruhom. Danes je nemogoče opravičiti strahotne razlike med presitim razvitim svetom in na počasno smrt obsojenim nerazvitim svetom. Kje so vendar meje tega strahotnega boja za obstoj in boja za preživetje?

Ne moreš ostati ravnodušen. Ne moreš molčati in sprejema-

ti vse ukrepe brez prigovora. Toda poštenega prigovora!

Tudi pri nas smo svet v maelm, svet z razlikami. Na eni strani prebivalci, mimo katerih gredo cene navzgor ali navzdol - ne obstanejo, ne premislijo - kruh pri njih ni vzvišeno živilo. Če je prestar, ga zavržejo, napolnijo z njim bližnje smetnjake, ker že naslednji dan lahko kupijo boljšega, svežega, ne glede na ceno. Na drugi strani pa prebivalci, ki jim kruh pomeni skoraj glavno hrano in zato z njim ravnavo preudarno, si ga pravilno porazdelijo, ga nikoli ne zavržejo, ker ga težko kupujejo, ker morajo tudi vse svoje prejemke natančno in premišljeno porazdeliti po dnevih in tednih. Zato so cene kruha za prve prebivalce, za druge previsoke in nikoli ni mogoče z nobenimi ukrepi pravilno urediti in ne obuditi kulture srca in pravilnega odnosa do živil, ki so osnovna hrana za naše preživljanje. Če bi lahko našli čudodel-

no bodalo, ki bi vsakokrat zbadlo tistega, ki z lahkim srcem odmetava kruh in če bi našli še bolj čudodelno tarifo samo zanj, da bi mu to ob vsakem takem poskusu preprečila, šele takrat bi lahko govorili o prevzgoji ljudi. Prav ti gotovo nikoli niso okusili lakote in si nikoli iz globine srca v trpljenju glada niso zaželeli KRUHA KRUHA!

Res je nemogoče vedno misliti na pretekli čas pomanjkanja in bede, toda čas, ki ga živimo sedaj, bi se nujno moral dotakniti vsakega, ki ima dovolj razuma, da lahko uboga svojo notranjost. Ta mu prav gotovo preprečuje tako sramotjenje našega kruha.

Zato niso vedno odločujoče cene - odločujoča je naša kultura vesti in kultura razumevanja do vse hrane, posebno pa do kruha. Kruh naj za nas vse pomeni spoštovanje - spoštovanje ob nizki ali pa ob previsoki ceni. Šele takrat bo njegova cena - prava cena.

Jožica Zoroja

Smo starejši mlademu rodu resničen vzor?

Bilo je pred volitvami. Sestanek krajanov je bil živ. Tudi zaradi tega, ker je bil navzoč razmeroma visok občinski funkcionar. Ni kaj, simpatičen možakar, obdarjen z dokajšnjo retoriko. Zadeve na občinski ravni je z »dokazi« preprčljivo razložil. Govoril je o uspehih in grehih, skratka, bil je preprčljiv.

Koliko jih je resnično preprčilo, ne vem. Resni ni, predbro poznam njegove vzpone, padanja in ponovne vzpone. Dejal mi je približno takole: »Zdaj bi moral priti na občino, pa bi slišal in videl, kako točemo drug drugega. Pri tem ni mislil na občinsko upravo, ampak na vse vodilne funkcije. Nihče noče navzdol, vsi se pno v nebo. Po volitvah, ko smo zvedeli, kako so stolčki zamenjani, koliko vodilnih je popolnoma novih in dokaj mladih, sem napisal satirico z naslovom Bitka za Stročkovsko polje. Eden izvoljenih me ustavi na ulici in stisne skozi zobe: »Ne čudi se, če ti jih kdo pripleje na gobec!« A istega dne mi mlad fant, kovinar, stisne roko: »Tovariš, kar korajžno se kaj podobnega napišite! Saj poznate tisto: Računajte na nas...«

Prav, sem rekel, pa začnimo. Govorimo in pišemo, kako naj bo član ZK zgled drugim državljanom, kako mora poznati osnovne probleme domačega kraja, krajevne skupnosti, občine, republike, federacije. Ko govorimo o zgledu, mislimo predvsem na odrasle državljane. Seveda, odrasli imajo razum, prepričanje, vedo, kaj delajo in kakšne so njihove dolžnosti. Vedo, da so poštenost, spoštovanje sprejetih obveznosti in pravil, odkritost in resničnost nujne za obstanek vsake skupnosti - velike in male skupnosti. Vedo, da je delo glavni izvor materialne blaginje človeštva in osebnega zadovoljstva.

Za začetek si oglejmo dva primera.

Sestanek kar številnega delovnega kolektiva podjetja, ki životari od danes do jutri. Mogoče zaradi nespoštnega vodstva. Glavno besedo ima direktor. Na dolgo opravičuje napake. Štiridesetletni težaški delavec mu na glas pove, da so ga že leta same besede, da prazno slamo mlati. Tovariš direktor se razhudi in zakriči, da delavec lahko sestanek takoj zapusti. In ga tudi je. Doma

pove vso zgodbo, sakramentira, pove, da je direktor velik nesposobnež, da je član ZK, odnosov do preprostih ljudi pa sploh ne pozna. Trinaestletni sin vse to posluša in reče očetu, zakaj mu ni zabrusil, da smo v socialistični skupnosti in da smo vsi enaki. Tvoj oče, moj dedo, je bil tri leta partizan!

In še tale primer: Mati, samohranilka, članica ZK in ZB, pride prosit obratovodjo, ki je prav tako član ZK in ZB, če bi lahko dobila tri dni rednega dopusta. Hči je bolna, k zdravniku mora, šole-visoke ne sme preveč zamuditi. Obratovodja pa v zrak. Vsak da si izmišlja svoje stvari. »Nazaj k stroju! Šele glavni je potem zadevo uredil. Mati se v joku vrne k bolni hčeri, ki je diplomantka zgodovine in zemljepisa, hčer vidi solze in jo sprašuje, zakaj tolika trdosrčnost, ko sta vendar oba enakopravna člana delovnega kolektiva in oba člana ZK in ZB.

Ker smo omenili besedo zgled, se vprašujemo, kako sta ta dva primera, ki pa še zdaleč nista osamljena, vplivala na mlada človeka, na dva mlada državljana?

Tudi mladi razmišljajo,

sprašujejo, želijo odgovor. Poglejmo takle primer, ko osmošolec pripoveduje učitelju družbenomoralne vzgoje, kako se sosedu že leto dni tožarita in hodita od sodišča do sodišča zaradi »nekaj sto prigolufanih milijonov.« Oba imata visok standard, v podjetju sta na vodilnih mestih, oba sta partija, oba člana ZB. Nihče v soseski ne dela tolikšne zdrahe. Ali je to dopustno? Učitelj pove, da so tudi člani ZK in ZB navadni ljudje z takimi ali drugačnimi lastnostmi. Toda osmošolec z odgovorom ni zadovoljen, saj je po stenah razreda napisano: Človek med ljudmi. Srčna kultura. Medsebojna povezanost ljudi. Odvisnost in samostojnost človeka.

Na sestanku v občinskem merilu je državljan, delavec povedal, da ima mladina o našem družbenem dogajanju preveč papirnatega znanja, premalo je v njihovem poznavanju sličic in ogledal pravega življenja. »Moj otrok«, je povedal omenjeni delavec, končuje sedmi razred in mi je zastavil kar ostro vprašanje, kako mora biti tovariš Skirič tak hinavec. Član ZK je bil petindvajset let, takrat se je na delovnem mestu pomikal s stola na stol. Ko pa je šel v pokoj, je iz članstva izstopil, ostal je samo še član ZB, da ima prednost pri zdravstvenih storitvah, že skoraj odraslo hčerko je prijavil k birmi, ko pa smo ga kot mladinci prišli opozoriti, naj za 22. julij

izobesi zastavo, nas je pogljal z dvoriča. Povedal sem sinu, »nadaljuje delavec,« da so to čisto navadne barabe. Iz njegovega pogleda pa sem razbral tiho razočaranje... Ko včasih povem kako zgodico iz mojih kurirskih poti med NOB, nekam brezbrizno zamahne: To so pravljice, ki nam jih je tovarišica brala v tretjem razredu...«

Prepišimo odlomek spisa srednješolke Vide.

... Sem nezakonska hči proletarske matere. Oče, ki ga ne smem nikoli obiskati, je njen obratovodja. Že celih dvajset let, jaz pa sem stara sedemnajst. Ne vem, ali ga je imela mati zares rada - pred mnogimi leti sta bila sosedata in oba sta bila kurirčka skoraj tri leta - ali pa je izkoristil priložnost kot nadrejeni; moja mati je zelo delavna pa tudi zelo plaha ženska, z najmanjšo grožnjo doseže vse. Ali ji je grozil moj oče? S kakšno pravico je bil tak nasilnež? Bolj ko odraščam, bolj o tem razmišljam...

V njenem zvezku je napisano: Družina je most k širši skupnosti, je priprava otroka na življenje in delo v kolektivu.

Pri uri, ko so v osmem razredu obravnavali nastanek religije, je učenec, ki ga zanimala to poglavje, jasno in glasno povedal: Našo šolo obiskuje petsto učencev. Večina jih hodi v cerkev. Med njimi je nekaj desetletnih takih, katerih starši so člani ZK, nekateri so celo na vodilnih mestih. In še to: ne razu-

mem, kako je v naši družbi mogoče, da je oče vodilni delavec, član ZK, ima še in še političnih funkcij, njegov sin hodi k verouku, obiskuje cerkvene obrede, šel bo k obhajilu, k birmi in tako naprej. Kako na to gledajo osnovne organizacije ZK? Moj oče pa je šel nekajkrat pet na kor, ker je slučajno drugi basist zbolel in so ga pri priči vrgli iz partije. Pa je bil poldrugo leto partizan! Zakaj pa je potem Slovenski oktet posnel ploščo velikonočnih spevov? Petje je vendar izvrstna umetnost! Dvoletnost pa odločno sovražim.

Da, tudi mladi bijejo boj za svoj lepši jutri. Ali jim mi, ob ugotovitvi, da je usmerjeno izobraževanje že na začetku iztirilo, dajemo podporo in zgled, da bodo ta želeni cilj tudi dosegli? Ko pa kljub tolikim izkušnjam z mladimi pogosto ne najdemo skupnega jezika! Da, med pomembne smotre družbenomoralne vzgoje spada pripravljane mladih na aktivno družbeno delovanje, na zavestno članstvo socialistični družbeni skupnosti. Zato se mladi pri pouku seznanjajo z različnimi oblikami in pogoji samoupravljanja ter s temeljnimi značilnostmi naših družbenih odnosov.

...mladi to vedo, o tem razmišljajo in seveda tudi sprašujejo. Odgovarjajmo na njihova vprašanja, bodimo vzor in ne sramujmo se, če nas kar pogosto tudi preraščejo!

Drago Kumer

Onstran Karavank: Manifestacija proti nemškemu nacizmu v Avstriji

Na Peršmanovi domačiji pod Peco pri Železni Kapli, so se pred dnevi srečali partizanski borci, aktivisti narodnoosvobodilnega boja in demokrati iz Avstrije, Italije in Slovenije. Njim so se pridružili še predstavniki Prvega avstrijskega partizanskega bataljona, Dokumentacijskega centra na Dunaju in drugih družbenopolitičnih organizacij in strank vseh treh dežel.

Eni in drugi so z množično udeležbo počastili spomin na vse borce, antifasiste in druge žrtve, ki so padli, bili ustreljeni ali pa so umrli v uničevalnih taboriščih. Spomin je veljal tudi tragičnemu dogodku, ki se je na tej domačiji odigral takorekoč na pragu svobode. Predstavlja pa enega izmed najstarejših zločinov nemškega okupatorja v Avstriji.

Vsakoletno srečanje na Peršmanovi domačiji že zdavnaj ni več le obujanje spominov na junaško preteklost. Je hkrati tudi množična obsodba nad vsem tistim, kar je nemški fašizem počenjal v Avstriji. Gre za

krute oblike strahovitega terorja in zločina.

Vse to je zbrano v muzejski sobi obnovljenega stanovanjskega poslopja požganove Peršmanove domačije. Razstavljene so dokumenti: od prisilne priključitve Avstrije k Nemčiji, do pregona, ne-le Slovencev, temveč tudi naprednih Avstrijcev, plakat, s katerim nacizem dokazuje, da Korošci govorijo samo nemško, odpor proti fašizmu in nacistični zločini. Zbirka seveda obsega še druga pričevanja. To je muzej antifasistične borbe na Koroškem.

Tovrstna manifestacija je tudi neposreden izraz boja za mir in sožitje med narodi. Neglede na meje in družbenopolitično ureditvijo posamezne države.

S tem pa namen tega srečanja še zdaleč ni izčrpan. Koroški Slovenci namreč tudi preteklih oblik opozarjajo, da še vedno niso v celoti urejena manjšinska vprašanja, zlasti glede dvojezičnega šolstva. Zadnja dogajanja v sosednji Avstriji kažejo, da hočejo posamezni-

ki (obremenjeni z nedavno preteklostjo) slovensko narodnostno manjšino odtegniti od tega boja. Prizadevajo si celo, da bi jih razcepili in z lažnimi prikazovanji pri avstrijskih demokratih diskreditirali. Medtem, ko bi naj pri mladi generaciji koroških Slovencev dosegli, da bi bila povsem ravnodušna do vsega tega.

Zamejski Korošci ocenjujejo, da partizanstvo na Koroškem ni samo zgodovina. To je tudi epopeja junaških dejanj, na katerih gradijo vsa svoja prizadevanja, po dejanski enakopravnosti. Tod črpajo svojo moralno moč, doslednost in vztrajanje pri tem. Partizanstvo zanje pomeni afirmacijo, politično osveščenost in njihovo samozavest kot narodnostno manjšino.

Kaže, da je v sosednji Avstriji vedno več tistih, ki spoznavajo in sprejemajo pomen antifasističnega upora. Ne samo kot nekaj izrednega, temveč tudi kot objektivno in sodobno podlago za narodno enakopravnost. V tem smislu se ne-

kateri, ne brez osnove sprašujejo, če so narodnostne manjšine res mostovi prijateljstva med sosednjimi državami, zakaj potem tudi niso v vseh ozirom enako vrednotene, kakor je lasten narod.

Vendar pa je tudi tako. Naj se sliši še tako neverjetno (morda pa tudi ne), da pristaši nemškega nacionalizma (v Avstriji je neverjetno zakoreninjen), še danes niso mogli preboleti, da se je prav to takorekoč v osrčju tretjega rajha v letih 1942-1945 razplamtel in uspešno razvijal, seveda z velikimi žrtvami narodnoosvobodilni boji.

Zaradi tega so poiskusi, da bi se od sedanjih, ki so že itak zelo zožene možne pravice, le-te še bolj skrhali. Pravzaprav pripeljali na enojezičnost. Tako bi torej za vselej preprečili, da bi kdaj koli na Koroškem spet nastopala napredna misel o sožitju in sodelovanju med narodi in njihovimi manjšinami.

Zdi se, tako tudi dokazujejo, kakor da bi bili ostali zaradi narodnostnih manjšin v Avstriji ogroženi. To je neverjetno. Vendar je res. Pojavljajo se namreč takomenovana protislovenska javna mnenja. Le-te ustvarjajo prav razni nestrpnosti in njihove stranke.

Boj koroških Slovencev bo še kako trdovraten tudi naprej. Vendar bodo pri tem vztrajali.

Pri tem bodo sodelovanju pridobivali vedno več naprednih demokratov in antifasistov, ne le v Avstriji temveč tudi drugod. Zaradi tega bodo še bolj strnili svoje vrste in se navezovali še na druge. V tem boju ne bodo ostali osamljeni. Nastopila sta: godba na pihala iz Prevalj in moški pevski

zbor »Zarja« iz Železne Kaple. Prvi s poskočnimi zvoki, drugi pa s čudovito ubranim petjem. Zlasti sta pesmi: Oj Doberdob in pa Rož, Podjuja Zila, še dolgo prežemala navzoče. Potem ju je veter ponesel gor do Pece, Obirja tja do Podjune.

Drago Miklavc

V Italiji so rešili vladno krizo Širši in ožji odmevi

V Italiji je vladna kriza trajala več kot mesec dni. Rešili so jo s tem, da je v bistvu ostalo vse kot prej; predsednik vlade je spet socialist Craxi, podpredsednik krščanski demokrat Forlani, novih je le nekaj ministrskih mest. Kriza je potemtakem rešena, vendar problemi so ostali; zanesljivo imajo prav tisti, ki menijo, da je rešitev kompromisna in kratkoročna.

Craxi bo predsednikoval italijanski vladi do marca prihodnjega leta, ko bo kongres socialistične stranke, nato pa se bo, tako vsaj trdi, posvetil delu v stranki. Tedaj pa bodo mesto predsednika zasedli krščanski demokrati in ga obdržali predvidoma do junija 1988 leta, ko bodo v Italiji spet redne politične volitve. To je pač dogovor med dvema do krize sprtnima strankama koalicije, se pravi med krščanskimi demokrati in socialisti.

Seveda si te dni marsikdo v Italiji zastavlja vprašanje, kakšna je to demokracija, če so zapletli ali razpleli odvisni le od nekaterih strank. Kritike so bile izrečene tudi na račun predsednika republike, češ, da je ravnal preveč pasivno pri sedanjih krizi. Podoba, ki izhaja iz italijanske politike, je zdaj pre-

prosto v glavnem takšna: krščanski demokrati, ki so še zmeraj največja stranka v državi, podpirajo zdajšnjo vladno koalicijo in jo bodo, kot kaže, podpirali tudi v bodoče pod pogojem, da v njej ostane socialistična stranka kot nekakšna trajna pridobitev iz levičarskega tabora.

Razumljivo je, da si bo krščanska demokratska stranka prizadevala razpolagati z vsemi pomembnejšimi ključi italijanske politike. Zdaj ima v rokah predsedstvo republike (predsednik je Cossiga), marca prihodnje leto pa bo zasedla tudi stolček predsednika vlade. Dalje, socialistom bo tudi v bodoče kajpak šlo, da bi ostali vzvodna silnica v italijanski politiki, nekaj jezikov na tehtnici med krščansko demokracijo in komunistično partijo. Komunisti pa si bodo seveda prizadevali za takomenovano »demokratsko alternativo« predvsem s tem, da vanjo pritegnejo socialiste, ki da so zdaj zaprti v krščanskodemokratski »kletki«.

Zaznavno je potemtakem, da predstavlja sedanja rešitev vladne krize le nekako možnost, da se stranke pripravijo na politične volitve leta 1988. Na te volitve je večina strank v

bistvu že pričela usmerjati svoje strateške poglede. Toda komaj rešena kriza je že vsaj deloma odstrla zastor pred nekaterimi globalnimi smermi italijanske politike. Prozorno je namreč, da se je začela uveljavljati nekakšna polarizacija sil, ki bo kot prvo zanesljivo okrnila pomen manjših strank.

Komunistična partija, ki bi se rada uveljavila kot neposreden in pomemben akter v italijanski politiki, vlagi zdaj napore, da ne bi zamudila procesa polarizacije. Na zadnji seji Centralnega komiteja so bile na račun vodstva izrečene kritike v smislu, da ne zna izrabiti priložnosti, ki se mu ponujajo. Temeljni objekt polarizacije pa v vsakem primeru ostane socialistična stranka, ki da naj se odloči, ali za levico ali za sredino. Težnja Craxijevih socialistov pa očitno je, kot smo videli, da bi tudi v prihodnje izkoristili svoj »ključni« položaj in bili nekaj kašipot italijanske politike v smeri takomenovane »reformizma« neglede na to, da razpolagajo z razmeroma majhnim številom glasov.

Toda kot pomeni rešitev vladne krize v italijanski razsežnosti kompromisno in začasno solucijo, tako utegne vsebovati nekaj obetov v zvezi s sprejemom globalnega zaščitnega zakona za Slovence v zamejstvu. Zanimivo je namreč, da je nova Craxijeva vlada problem tega zakona vnesla v svoj program – to se je zgodilo prvič v italijanski povojni

zgodovini – in da so bržčas že pogovori o tem, kako »konkretno« zastaviti problematiko že v drugi polovici septembra. Pri zakonu je, kot vemo, vse skupaj običalo in je potreben resnično korenit premik.

Seveda lahko samo ugibamo, domala neizbežno pa je, da se bodo odločili za nadaljevanje postopka v senatu, kjer se je že začel, nato pa še v parlamentu, skladno s stališčem, da spada problem tega zakona navsezadnje v ustavno sfero. To smer podpirajo tako komunisti kot socialisti, medtem ko krščanska demokracija (ki je najbolj resktriktivna) še zmeraj meni, da bi se morala tudi vlada odločiti za svoj predlog zakona.

Iluzorno je kajpak sklepati, da ne bo težav. Že v vladni koaliciji republikanci in liberalci žal ne kažejo navdušenja za »pretirane« pravice Slovencev. Toda določene premise so. V novi vladi je minister za regije, ki ima pristojnost nad tem problemom, še zmeraj socialnodemokrat Vizzini (to je tudi najmlajši minister v zdajšnjem vladnem sestavu), ki problematiko kajpak natanko pozna. Pomembna premisa pa je tudi, da se je Craxi sam, kot predsednik vlade, odločno prizadeval za to, da se rešitev tega problema vnesi v vladni program. Tako namreč pravijo.

V vsakem primeru pa bo treba pohiteti. Časa je namreč razmeroma malo. Zdajšnja vlada bo ostala samo do marca.

Teško je verjeti, da bo pozneje, ko bo predsednik vlade krščanski demokrat, lažje. Napotek za čimbolj enoten in seveda dinamičen pristop pa seveda velja tudi za slovensko

skupnost v Italiji. Njena enotna delegacija, ki se neposredno ukvarja s problemom zakona, nemara že pripravlja svoj program nastopov.

Miro Kocjan

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

Ixtapa:

V mehiškem letovišču se je s sprejetjem Deklaracije šesterice o verifikaciji prepovedi jedrskih poskusov končal dvodnevni sestanek šestih državnikov za razorožitev v svetu.

Islamabad:

Član predsedstva SFRJ Veselin Džuranović se je med uradnim obiskom v Pakistanu sešel s premeirjem Muhamedom Džunedžom, največ pozornosti v pogovorih pa sta namenila aktualnim svetovnim problemom, pripravam na osmi vrh neuvrščenih v Harareju in dvostranskemu sodelovanju med državama.

Nikozija:

Vodja izraelske delegacije na egiptovsko-izraelskih pogajanjih o Tabi je ob koncu le-teh izjavil, da se bodo priprave za srečanje egiptovskega predsednika Mubarak in izraelskega premijera Peresa začele brž ko bo izraelska vlada odobrila osnutek sporazuma dveh držav o reševanju spornega obmejnega območja. Kompromisni predlog naj bi odprl pot normalizacije med državama.

Bejrut:

Z umorom visokega oficirja libanonske vojske Ziadeja se nadaljujejo oboroženi spopadi med frakcijami vojaškega vodstva stranke libanonskega predsednika Džemajela.

Bombay:

Po vsej Indiji se vrstijo množični protesti zaradi uboja nekdanjega načelnika indijskega generalštaba Vaidje. Do zdaj še nihče ni prevzel odgovornosti, zgovorno pa je že dejstvo, da je general Vaidja pred dvema letoma vodil napad na sikhovski Zlati tempelj v Amritsarju, ko je padlo več tisoč nedolžnih Sikhov.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

Srečanje šesterice v mehiški Ixtapi

S sprejetjem Deklaracije iz Mexica, v kateri so ponovili zahtevo in predlog Združenim državam Amerike in Sovjetski zvezi, da brez slepomišenja in odlaganja prenehata s jedrskimi poskusi in oboroževanjem vesolja, se je končalo dvodnevno zasedanje šestih državnikov v mehiškem letovišču Ixtapa. Gre za tako rekoč prenovljeno dve in pol leti staro deklaracijo iz New Delhija, kateri pa so dodali v tistem delu, ki govori o načinu in metodah možnih in želenih ustavitve vseh jedrskih poskusov, tako ameriških kot sovjetskih; pri nadzoru tega naj bi sodelovali prav strokovnjaki iz šestih držav.

Mehiški predsednik Miguel de la Madrid je ob podpisu deklaracije izjavil, da stroški za oboroževanje povzročajo naraščanje primanjkljaja v razvitih državah. S tem posredno ali

neposredno mednarodne gospodarske probleme prelajajo na pleča držav v razvoju. Le – te morajo plačevati višje obresti za posojila in tako dušijo lasten razvoj, ogrožajo pa tudi družbeni mir. Poleg tega je gospodarski položaj držav v razvoju že sicer zaskrbljujoč, države tretjega sveta pa so pred bližnjim vrhunskim sestankom neuvrščenih držav v Herareju bolj ali manj žrtve protekcionističnih ukrepov razvitih. Politika »Rešimo se naprej bogati«, ki so jo industrijske države dokončno ustalele na letošnjem tokijskem vrhu, postavlja države v razvoju tudi zaradi oboroževalne tekme v vse bolj brezizhoden položaj. Med problemi velja zlasti opozoriti še na znižanje cen surovin glede na industrijske izdelke, drastičen zasok pretoka kapitala, za katerega je bila prej značilna smer Sever –

Jug, zdaj pa se je obrnila za 180 stopinj, poleg tega pa še na dolgove, ki danes znašajo že astronomsko število 1000 milijard dolarjev.

Najnovejši dokument iz Ixtape o verifikaciji in nadzoru je povsem konkreten in natančen dokument, hkrati pa predstavlja najpomembnejši korak naprej pri nadaljevanju akcij in dela predsednika Raula Alfonsina in Miguela de la Madrida, premierjev Andreasa Papandreua, Radživa Gandhija in Ingvarja Carlssona ter nekdanjega tanzanijskega predsednika Juliusa Nierereja. Dokument, ki je v svetu že naletel na širok odmev, pomeni poleg drugega tudi to, da je šesterica državnikov iz deklarativne faze prešla v neposredno operativno akcijo, kajti besedilo deklaracije Združenim državam Amerike in Sovjetski zvezi jasno predlaga, da sprejmeta ce-

lovit sistem verifikacije in nadzora sporazuma o ustavitvi vseh atomskih poskusov. Svet je namreč samo eden in na to deklaracijo jasno opozarja.

Skupina šestih državnikov iz Indije, Švedske, Mehike, Argentine, Grčije in Tanzanije, ki je Reaganu in Gorbačovu že letos na pomlad ponudila svoje storitve v nadzoru ustavitve jedrskih poskusov, predlaga postavitev tridesetih središč. Imela naj bi najspodobnejšo opremo za seizmološka merjenja na ozemlju ZDA in Sovjetske zveze. Omenjene države – predlagateljice imajo na voljo znanje, strokovnjake in aparate, potrebne za nadzor, predlagajo pa, da bi pri delu teh centrov za nadzor najmanjših potresov in podzemnih eksplozij kot nepristranski opazovalci sodelovali strokovnjaki šestih držav.

Šesterica državnikov sočasno predlaga, da bi morale zainteresirane države sklicevati občasne skupne sestanke v navzočnosti »šesterice«, da bi tako na učinkovit način izme-

njali mnenja in preverili sistem delovanja. Svet naj bi tako prepričali, da je dogovor mogoč, da je skratka mogoče začeti proces trajne prepovedi jedrskih poskusov, proces zmanjšanja jedrskega potenciala na planetu. Kategoričen in učinkovit zastavljen načrt pomeni hkrati tudi poziv k prepovedi militarizacije vesolja, kar bi velesili utegnili doseči z nadaljevanjem dogovora o zaščiti in denuklearizaciji vesolja, seveda pa tudi s strogim spoštovanjem določil sporazumov SALT I in SALT II.

Klic iz Ixtape med drugim terja čim hitrejši sestanek strokovnjakov iz šestih držav in velesil, ki naj bi preučili uresničevanje predlaganega sistema verifikacije in nadzora. Hkrati pozivajo tudi druge države, ki nimajo jedrskega arzenala, naj se priključijo akciji in naj tvorno sodelujejo pri uresničevanju takšnega sistema nadzora. Velesile je, kot kaže, nujno prisiliti, da ne bodo razmetavale denarja za jedrske orožje, kajti bogastvo in tehnološke raziskave se največkrat sprevržejo v neskončno kopčenje orožja, so poudarili državniki »šesterice«.

Stvarnost utegne izničiti še en klic razuma, še eno deklaracijo, tokrat iz Ixtape. Sodeč po teku ženevskih pogajanj ni bistvenega napredka, pot do prihodnjega vrhunškega srečanja Reagana in Gorbačova je, prav zaradi njiju, trnova, usoda sporazumov SALT je odvisna od Reaganove administracije, prav tako pa je negotova usoda jedrskih poskusov, potem ko se bodo v septembru pogajanja o njihovi prepovedi nadaljevala. Za zdaj pa drži, da je deklaracija iz Mexica korak naprej v zapletenih in obremenjenih mednarodnih odnosih. Namenjena je zlasti velesilama, a tudi svetovni javnosti. Čas in dogodki pa bodo pokazali njeno trdnost, trajnost in upravičenost. Kot takšno jo bodo velesile težko zanikale ali zavračale, pa čeprav so jo na prvi pogled že.

M. Lamprecht

Osemdeset let priznanega likovnega umetnika Stevana Bodnareva

Rdeči atelje sredi revolucije

Kiparjevo najljubše delo: Titov portret

Malo slišimo zadnje čase o njem in njegovem delu, zato je bila nedavna retrospektivna kiparska razstava v beograjskem razstavišču Cvijete Zuzorić na Kalemegdanu pravo doživetje, srečanje z mojstrovimi starejšimi deli, ki nas vračajo v čas močno zastopanega realističnega kiparstva – vendar tistega, katerega kakovosti presegajo zgolj obrtniško znanje.

V svojem dolgem življenju in kiparskem delu je oblikoval cele zbirke portretov znanih jugoslovanskih osebnosti, revolucionarjev, borcev, umetnikov in drugih. V tem delu je našel svoj najboljši umetniški medij in zrelost, čeravno je kot kipar ustvarjal vse – od miniaturnih skic v glini do monumentalnih spomenikov, poleg tega pa je neumorno slikal.

Davno je že tisti čas, ko sva sedela v majhni poltemni beograjski sobi in se pogovarjala o njegovem življenju. Spomin seže daleč nazaj, v otroštvo, v revna vojvodinska leta, kjer se je boj za vsakdanji kruh in kruljenje po želodcu prepletalo s spoznavanjem sveta, s srečanjem dobrih in slabih ljudi, poti od delodajalca do delodajalca, od zidarjev do fasaderjev, od želje

za nečim velikim in neznanim, pa do mavčarske dejavnosti in krašenja stavbe današnje zvezne Skupštine...

To, da ima v sebi nek poseben dar, so mu priznavali že zelo zgodaj, vendar v tistih časih s tem nisi imel kakšnih posebnih možnosti. Sanjal je podobne sanje kot vsi, ki se hočejo iz ozadja in brezimnosti prebiti med nepozabnike. Vleklo ga je v svet in svet je za deželana pomenilo – priti v Beograd. Priti v Beograd pa je spet pomenilo biti lačen, ob kruhu in vodi... Nič nenavadnega, da so ga v novem okolju velikega mesta znanci in prijatelji začeli klicati »Steva Lebac«. Edini dohodek si je prislužil z občasnimi kavarniškimi krojkiji in portreti znancev.

Vzporedno s spominom o

prebivanju v svet umetnosti hodi njegova revolucionarna rast. Vedno, mi je pravil, je bil upornik in resnicoljubeč in ne le zase, tudi številnim drugim, je želel lepše in boljše življenje.

Namerilo se je, da je dobil v Beogradu pariško štipendijo in ko je prišel v takratno meko slikarstva in umetnosti sploh, je bila španska državljanska vojna na višku. Takoj se je začel tudi sam pripravljati, da bi odšel v Španijo. Toda revolucija je šla h koncu. V Parizu je srečal številne naše »Špance«, med njimi tudi Veljka Vlahovića in Milana Blagojevića. Tam je srečal tudi starega znanca, Kočo Popovića, pa Rodoljuba Čolakovića in druge... Družil se je z njimi in iz teh prijateljev črpal revolucionarne ideje, misli... V njegovem ateljeju je ilegalno bival Karlo Mrzović...

Po vrnitvi v Beograd je sicer nadaljeval svoje kiparsko zastavljeno delo, vendar se je to neločljivo prepletalo z zdaj že organiziranim in napetim revolucionarnim delom. Bližal se je začetek vojne in njegov

Stevan Bodnarev je 1973. leta na Vangi portretiral Tita.

atelje je bil kraj številnih sestankov članov KPJ. Tam se je zbiralo tudi orožje, pa gradivo in letaki za trosilne akcije po Beogradu.

Leta 1942 so ga Nemci ujeli in po mučenju na oddelku posebne policije odpeljali na Banjico, od koder so ga po petih mesecih spustili in mu ves čas sledili, da bi prišli do kakšnih podatkov. Tako je tekel čas do pomladi štiriinštiridesetega, ko je bil Beograd bombardiran in je Stevan Bodnarev odšel iz mesta ter se povezal z Boljevimskim partizanskim odredom. Nazadnje je v sestavi 23. udarne divizije vkorakal v osvobo-

jeno mesto s puško v roki.

Prvič sva se srečala na osmem borčevskem kongresu v Budvi, takrat v družbi prijateljev Vjekoslava Afrića in slikarja Mujezinovića. Oba sta že pokojna. Tudi Bodnarev je v teh letih umrla življenjska sopotnica... toda umetnik je kljub letom in previharjenim viharjem še krepak.

Uresničila se mu je velika želja – leta 1973 je portretiral Tita. Veljka Vlahovića, ki ga je želel vse od pariških dni ujeti v svojo umetniško podobo, pa ni utegnil portretirati v živo. Zato je izdelal njegov portret po spominu...

Portretira še naprej, neumorno in kot za stavo. »Sicer pa,« pravi Bodnarev, »saj je to moje edino pravo veselje, ki mi še daje moči in eno delovno življenje ne bo dovolj, da bi izpolnil vse, kar sem si v življenju želel narediti.«

B. Ž. J.

Umrl je avtor svetovne uspešnice Predor

Drugi del romana ostaja nedokončan

V Franciji je pred dnevi umrl André Lacaze, avtor svetovne uspešnice, romana Predor, katerega osrednje dogajanje se je odvijalo v taborišču na Ljubelju, (ki je bilo podružnica zloglasnega Mauthausna).

Nekateri nekdanji ljubeljski taboriščniki (predvsem Francozi), so sicer avtorju zamerili preveliko umetniško svobodo in odmik od resničnih dogajanj (z izmišljenimi vložki, tako imenovano kavbojščino, ki povečuje napetost pripovedi), vendar je bil roman ob svojem času nesporen založniški

uspeh, ki je kar klical po nadaljevanju. André Lacaze se je res lotil nadaljevanja romana, ki pa ga je, žal, prekinila prerana smrt.

B. Ž.

Belokranjica pripoveduje

Lojze je bil strojevodja iz naše vasi. K partizanom je šel nekam v Makedonijo in naletel večkrat na sovražnika. Toda dobil je zvezo in ostal je med makedonskimi partizani, potem pa se je vrnil domov. Doma je trdil, da nikoli več ne bo ugovarjal nobeni jedi, ker je bil preveč lačen. Hvaležen je bil bratu, ki mu je dal nekaj zemlje. Naj počaka do konca vojne, si je mislil. »Zemlja bo vedno dajala kruh«, si je mislil in si ponavljal.

Vojna se je nagibala h koncu. Vsak dan je šel kdo iz vasi poslušat v Metliko »čudežno škatlo«, kot smo rekli radiu. Ta je bil navadno na oknu na mestni hiši. Ljudje so ga poslušali, da bi zvedeli, kdaj bo mir, tudi neumne hvale sovražnika. Seveda je bil to okupatorjev radio. Ljudje so se smejali, ker je radio lagal. Iz njega so se slišale le sovražnikove samohvalnice. Mira pa ni in ni hotelo biti. Sovražniki so se še bolj maščevali ker se jim ni posrečilo prodreti v Belo Krajino. Zato pa so vse pogostejše pošiljali letala, ki so spuščala bombe na civilno ljudstvo. Kmetje so delali na njivah tudi ponoči in pomagali drug drugemu. Na sestankih so se dogovarjali, kdaj je treba kaj narediti. Hrana je bila potrebna partizanom in nam. Trdno smo se držali teh načel. Sama sem bila priča, s kakšno vneto so delala kmečka dekleta. Še tako temna noč nas ni ovirala, v našem kraju ni ostalo nikoli nič neobdelanega. Gnoj smo pridelovali iz odpadnega gozdnega in vrtnega listja, praproti in drugega. Umetnih gnojil ni bilo. Še hlevskega gnoja je primanjkovalo.

V vas je redno prihajala partizanska literatura. Drug drugemu smo jo posojali. Tako smo mnogo izvedeli o Rdeči armadi. Nekaj starejših mož je trdilo, da so Rusi res junaki. Pri nas je veljalo: zanesi se nase. Samo to bo naše, kar smo si sami izbojevali.

Žene so zelo držale skupaj. Redno so prihajale na sestanke, tudi na tiste v kakšnem skritem kraju. Nekaj mož je bilo tudi strahopetnih. Skrili so se za sovražnikov hrbet. Mislili so: tako bom varno počakal konec vojne. Takih so se partizani bolj bali kot okupatorjev, saj tujec ni nikogar poznal. Tako si ni nihče več upal brez

skrbri zaspati. Ponoči je vedno nekdo stražil v vaškem zvoniku.

Bratranec moje matere je bil duhovnik, Martin po imenu. V Belo krajino je pobegnil pred Nemci. Nemo sta se pozdravila z mojo materjo. Martin je bil zelo žalosten. Pripovedoval je, kako so ga poniževali Nemci. Duhovniki so morali telovaditi, nemški vojaki pa so jih brcali. Martin je jokal.

Škofija je Martina določila v novo župnijo v Uršna sela. Tja je dobival tudi okrožnice škofa Rožmana. Ta je duhovnikom pisal, da ni dovoljeno upirati se novim gospodarjem države. Martin je o tem tožil moji mami: »Nisem vedel, da se lahko tako velik božji služabnik tako moti. Ne bom širil njegovih ukazov! Tega, da se ne smemo upirati fašistom, ne priznam!«

Podpiral si je sivo glavo in ni

Tako se je jezil Martin na svojega predstojnika. Vendar je v Uršnih selih dalje opravljal svojo dolžnost. Naši so ga cenili. Župnik pa je tam skrbel za naše fante. Kraj je bil blizu roških gozdov.

Na Martinovo nedeljo leta 1941, ko so sovražniki na Gornjih Lazih ujeli prve partizane in jih pobili, sem šla s teto Marjetko v Uršna sela obiskat strica. Prvo, kar nama je pokazal, je bil skupni grob naših junakov. Burja je brila in bilo je mrzlo, ko smo vsi trije stopali po stopnicah na pokopališče, da bi se žrtvam poklonili. Martin je imel s sabo škropilnik z blagoslovljeno vodo. Na grobu je odmolil molitev. Tedaj pa je prišla neka domačinka in mu rekla: »Gospod, na hftro opravite, ker so v bližini fašisti.« Brž ko je to povedala, je odhitela. Tudi mi smo odšli.

poskusil ponujenih dobrot, ki mu jih je mati rada dala. Cenila je svojega bratranca. Ta je nadaljeval: »Partizani so naši sinovi. Nikakor pa niso cerkveni odpadniki. Tudi neverniki bodo zveličani, če živijo pošteno! Zakaj bi moral biti naš narod suženj? Po mnenju škofa Rožmana je to božja volja. Ta človek bo kriv za mnoga brezverstva.«

»Torej jih imajo za ničvredneže,« je rekel Martin doma, »ki so vedeli čemu so se uprli. Jaz bom zanje molil. Sicer pa bi bili molitve bolj potrebni fašisti!«

Tisti dan so prišli k Martinu tudi sorodniki iz Ljubljane. Ti so tarnali, da ni več kruha. Tisti, ki imajo koga od sorodnikov pri partizanih, ne dobijo nobenih kart za živež. Neka

deklica, ki je prišla z njimi, je hodila po kuhinji in prepevala: »Joj, joj, stlasno hudo, kluha ni več!« Neka ženska je odgovorila: »Nič se ne boj, zate bo pri nas kruha. Na kmete bomo šli in skupaj z njimi pridelovali kruh.«

Ko smo drugo jutro odhajali od Martina, smo si stisnili roke, da bi se še kdaj srečali. Najbrž se je prava vojna šele začela, smo si mislili.

Ljudje so bili na vse pripravljani. Tokrat se je tudi vsak pokazal, kdo je. Petolizniki so opletali okoli okupatorjev. Vsaj na zunaj so dajali čast zavojevalcu.

Sorodniki doma so nas že čakali. Vsi so hoteli zvedeti, ali je res, da so sovražniki pobili prve partizane. Teta in jaz sva jim povedali, kaj vse sva videli. Prestrašeno so naju poslušali.

Zvečer smo se spet zbrali in tuhtali, kako bi pregnali Italijane. Neki Prekmurec, ki je bil v naši vasi še iz prve svetovne vojne, je bil najbolj oster. »Samo, da bi bila že pomlad. Iz gozda bom tako pokal, da bodo že prvi dan vsi zbežali.«

Drugi so se nasmihtali, ker so vedeli, da ne bo šlo tako lahko. »Najbrž bodo padale tudi žrtve«, so rekli.

Okupator je kmalu zaslutil, da bo bolje, če se ogradi z žično ograjo. Mobiliziral je ljudi, da so dovažali pesek. Nekateri so jim pomagali graditi bunkerje.

Jože iz naše vasi se je temu uprl. Sosed mu je rekel: »Kako to, da se samo ti upiraš? Zapovedano je, da moramo to delati!« Nato je prišel k Jožetu še njegov prijatelj in rekel: »Ti, Jože, si vedno pogruntal, kaj je storiti. Boš tudi ti vozil?« Jože mu je odgovoril: »Nisem vedel, da si tako neumen. Ali res misliš graditi bunkerje iz katerih bo sovražnik na vaju streljal!« Sosed je rekel: »Tako je zapovedano, Jože!« Tedaj je Jože divje poskočil in ježno zakričal: »Če samo še enemu človeku iz sosese ukažeš voziti okupatorju pesek, boš to samo enkrat storil.«

Sosed je ostrmel in končno zini: »Me boš dal ustreliti, če bom vozil pesek?«

»Jaz tebi ne mislim škoditi,« je odvrnil. »Vidim pa, da nisi pameten možakar. Veljaš manj, kot si misliš.«

Tako je naš Jože govoril v imenu nas vseh. Sosed pa je poklapan odšel in si mislil, da ima »morda Jože prav. Jožetovi nasveti so nam vso vojno veliko pomagali.

Žena iz Bele Krajine

Srečanje borcev z obeh strani meje

V prijateljskem vzdušju so se 1. junija v Opatjem selu na Krasu srečali nekdanji borci organizacije ANPI iz Selc pri Trčiču v Italiji z borci pobratenih organizacij ZB NOV Solkan in Opatje selo.

Srečanja so se udeležili tudi predstavniki drugih družbenopolitičnih organizacij in društev z obeh strani meje.

Navzoče sta pozdravila: predsednik KS Opatje selo kot gostitelj in Mario Pahor kot predstavnik ANPI.

Z veseljem je bila sprejeta mladina, vključena v športna društva »Olmo« iz Selc.

Predstavniki društva je v svojem govoru izrazil zadovoljstvo ob sodelovanju ude-

ležencev prireditve z obeh strani meje ter poudaril, da je prijateljska dejavnost teh krajev pritegnila sodelavce tudi iz drugih krajev Italije in tako postala še pomembnejša.

V znak spoštovanja do skupnih žrtev so položili cvetje k obema spomenikom – k spomeniku padlim italijanskim partizanom in k spomeniku padlim borcem iz Opatjega sela.

Prijetno vzdušje so si udeleženci obogatili še s tem, da so se udeležili slovesne kulturne prireditve v Opatjem selu »Goriški zbori pojo«.

Ivan Marušič

Črenšovci

Občinsko tekmovanje ekip CZ

Na občinskem tekmovanju ekip prve medicinske pomoči, ki je bila na igrišču osnovne šole v Črenšovcih, je tekmovalo 32 ekip iz krajevnih skupnosti in organizacij združenega dela. Organizator tekmovanja je bil štab CZ in odbor Rdečega križa iz Lendave. Pokroviteljstvo nad tekmovanjem je prevzela delovna organizacija Mercator-Univerzal iz Lendave. Ob tem velja ome-

niti, da sta na tekmovanju največ uspeha pokazali ekipi prve medicinske pomoči iz INE – Nafta in Elektrokontakta iz Lendave. Obe ekipi sta dosegli maksimalno število točk in sta si delili prvo mesto. Tako se bo ekipa Elektrokontakta iz Lendave udeležila republiškega tekmovanja ekip prve medicinske pomoči, ki bo 17. junija v Zagorju ob Savi.

Jože Žerdin

Občinsko tekmovanje ekip CZ je bilo v Črenšovcih

Pokongresni pogovor z Borisom Legnerjem, predsednikom ZSMJ v JLA

Mlade zanimajo širši družbeni problemi

Letos je med najbolj zaposlenimi mladinci v Jugoslovanski ljudski armadi Boris Legner. Do letošnjega aprila je bil predsednik mladinske organizacije v ljubljanskem armadnem območju, sedaj pa je predsednik ZSMJ v JLA. Letos so za njim tudi republiški in zvezni kongres mladine, na katerem je bil izbran tudi v predsedstvo programske konference mladih v LAO in druga konferenca ZSMJ v JLA. Boris se tačas že odpravlja v Beograd, zbral pa je tudi že vtise o letošnjem mladinskem kongresnem letu.

»Vsa letošnja najvišja srečanja mladih so po pričakovanju izpostavila vsa vprašanja družbenega razvoja, začeni z ekonomsko problematiko in do družbene nadgradnje,« pravi Boris Legner. »Mladi problemov nismo samo evidentirali, ampak izrazili tudi voljo, ideje in zahteve za njihovo reševanje. Letos so se pojavila tudi vprašanja, ki za dosedanje kongrese niso bila značilna, kot, denimo, o miru, ekologiji in drugo. Osebnostno sem mnenja, da jim je bilo od-

merjnega več časa in prostora, kot si v resnici zaslužijo, na drugi strani pa je dobro, da se je o njih razpravljalo, saj živijo z mladimi.

Konferenca mladih v JLA pa je pokazala, da gre za kontinuiteto dela in problemov, ki so jih imeli mladi pred služenjem vojaškega roka. Mladinska organizacija v JLA ima tudi pomembno nalogo pri reševanju številnih vprašanj mladih starešin, na primer pri stanovanjskih in drugih problemih.

Od aprila dalje je Boris Legner na čelu mladinske organizacije v celotni jugoslovanski armadi. O težišču dela pred kratkim izvoljenega novega predsedstva pravi: »Ker gre za mladinsko organizacijo v JLA, bo težišče dela kajpada na usposabljanju mladih za obrambo domovine, na idejnopolitičnem in marksističnem izobraževanju, razvijanju bratstva in entnosti, varčevanju in racionalizaciji, sodelovanju z mladimi na terenu. Tudi mladina v JLA je življenjsko zainteresirana za širše družbene probleme, za gospodarsko stabilizacijo, za reševa-

nje stanovanjskih problemov, zaposlovanja... Mimo takšnih problemov mladinska organizacija v JLA ne more. Na drugi strani pa čaka vodstvo tudi precej dela pri aktivnosti mladih stare-

Ravenčan Boris Legner je predsednik ZSMJ v JLA. (Foto: arhiv NV)

šin v naši organizaciji, saj se starešine mnogokrat premalo vključujejo v delo mladinske organizacije.

Boris Legner je po narodnosti Slovenec, rojen na Ravnah na Koroškem. Zato ga tudi sprašujemo, kako kot

slovenski starešina v JLA spremlja razprave okrog jezikov narodov in narodnosti v armadi.

»Zaradi funkcionalnosti je v procesu poveljevanja srbskohrvatski jezik nujen. Zunanaj tega pa so vsi jeziki v armadi popolnoma enakovredni, imajo tudi strokovno literaturo, ki je napisana v jezikih narodov in narodnosti Jugoslavije. Prav ta raznolikost jezikov in kultur našo armado tudi bogati,« pravi Boris Legner. O vlogi mladinske organizacije pri prečevanju nacionalističnega delovanja znotraj armade pa novi predsednik mladine v JLA dodaja: »Ker je naša armada del družbe, tudi ni zaščitena pred nacionalističnim delovanjem, ki pa v armadi nima velikega obsega. Gre za posamezne primere kleronacionalizma in šovinizma vseh vrst, pri čemer starešine odločno zastopamo tezo, da ni bolj ali manj nevarnega nacionalizma, ampak so vsi nacionalizmi enako nevarni. Seveda pa se vsem tem pojavom odločno postavljamo po robu.«

Miro Petek

Usposabljanje mladincev prostovoljcev TO

Čeprav sta meseca julij in avgust namenjena predvsem dopustom in počitnicam, vsi le niso bili na morju ali počivali kako drugače. Po vsej naši republiki so se namreč v teh dveh mesecih zvrstila obrambna usposabljanja mladine, ki ne obiskuje šol srednjega usmerjenega izobraževanja in usposabljanja mladincev prostovoljcev teritorialne obrambe.

Z usposabljanjem prostovoljcev teritorialne obrambe sta se z nekaj vrsticami oglasila naša sodelavca Adolf Ankon iz Koroške in Franc Pagon iz Gorenjske.

Med mladimi Korošci je še vedno veliko zanimanja za prostovoljno vojaško usposabljanje, ki ga vsako leto organizirajo občinski štabi za teritorialno obrambo. Letos so se mladi prostovoljci urili v bližini Ojstrice v dravograjski občini, v Ribnici na Pohorju v radejski občini in na Komisiji v občini Slovenj Gradec. Kar 59 deklet in fantov, večina učencev srednjih šol, si je s pomočjo starešin teritorialne obrambe nabiralo potrebno vojaško znanje, ki jim zagotavlja opravljanje temeljnih nalog v enotah. Niso se učili vojaške abecede, temveč so dopolnjevali in dograjevali znanja, ki jih dobijo pri šolskem pouku.

Tudi za spremljajoče družabne dejavnosti je bil namenjen čas, vse v okviru skrbno pripravljenih načrtov usposabljanja. V tednu dni so se spletla nova trdna tovarištva, vojaški mladinski kolektivi so zaživeli v pravem pomenu besede. Čeprav kratek čas, ki so ga preživeli skupaj, je vendar utrdil prepričanje o koristnosti in pomembnosti vsestranske usposobljenosti in aktivnosti vsakega našega občana in delovnega človeka na področju SLO in DS.

Še posebej mladi prostovoljci, ki so se urili v Ribnici na Pohorju pa so se tudi povezali s prebivalci v krajevni skupnosti in s svojimi pridnimi rokami postorili marsikatero koristno delo pri odpravljanju velike škode, ki jo je povzročilo nedavno neurje še zlasti v okolici tega kraja.

Pokrajinski štab za teritorialno obrambo Gorenjske je tudi letos organiziral usposabljanje mladink in mladincev prostovoljcev. Na štiridnevem usposabljanju so se mladi seznanili z osnovnimi veščinami v rokovalju z orožjem in nekaterimi taktičnimi postopki v boju. Dobre rezultate so dosegli v streljanju z polavtomatsko puško. V popoldanskih, tekoimenovanih prostih aktivnostih, so se pomerili med seboj v streljanju z rračno puško, odbojki, zvečer pa seveda ni manjkala taborni ogenj in ples. Skupaj je bilo na usposabljanju 99 mladink in mladincev, največ iz občine Kranj in Radovljice. Sedem prostovoljcev, ki so se posebej izkazali, je prejelo pismo pohvalo, tri najboljše strelce pa so nagradili s knjigo.

Kljub nekaj manjši udeležbi kot v minulih letih, so mladi zelo dobro ocenili letošnje usposabljanje. V prihodnje bo potrebno več pozornosti usmeriti na vključevanje mladih iz srednjih šol, kjer udeležba ni zadovoljiva, pa tudi v popoldanskem času si mladi želijo večjo pestrost, saj so v prejšnjih letih sodelovali potapljači, lokostrelci in gledališka skupina Prešernovega gledališča iz Kranja.

Uspešen pohod na Triglav

Skupina petnajstih rezervnih vojaških starešin iz Trbovelj se je od 18. do 20. julija povzpela na naš najvišji vrh – Triglav. Vzpon so ob pomoči Planinskega društva Trbovlje pripravili v počastitev dneva vstaje slovenskega ljudstva in drugih jubilejev.

Trboveljske rezervne starešine, ki se jim je pridružil tudi Radomir Mandić z ženo iz pobratenega Lazarevca, je vodil znani zasavski alpinist Vinko Pfeifer. Na vrh Triglava je praporščak Jože Sardinšek ponesel tudi prapor njihove organizacije, kar je bila tudi spodbuda za druge udeležence pohoda.

Med potjo so se trboveljski rezervni vojaški starešine sešli s skupino nekdanjih borcev Prešernove brigade in Triglavske divizije, ki so tudi šli na Triglav, o čemer pa je naš časopis že obširno poročal.

Hkrati z nekdanjimi borci se je na vrh Triglava povzpela tudi skupina rezervnih vojaških starešin iz Trbovelj. (Foto: Marjan Ciglič)

Rezervni vojaški starešine so tako na poseben način izkazali čast letošnjim jubilejem in simbolu slovenstva – Triglavu. To pa bodo storili tudi delavci Strojne tovarne iz Trbovelj, ko se bodo konec meseca povzpeli na Triglav; med njimi bo prav gotovo tudi precej članov aktiva ZRVS v tem kolektivu.

Rudi Matko

Popravek

Žal se počitnice poznajo tudi časopisom. Ne le zaradi včasih že kar »ponarodelih« kisljih kumaric, ampak tudi zato, ker se tiskarski škratje in podobna bajeslovna bitja bolj kot sicer nemoteno sprehajajo med vrsticami, stolpci in besedami.

Tokrat nam jo je zagodil že na naslovnici. Iz govora Bogdana Osolnika, (ki ga je imel pod Blegošem ob odkritju spominskega obeležja), je izpadla

polovica stavka, ki bistveno spreminja vsebino misli. Pisati bi moralo takole: »Tudi danes, ko veliko razpravljamo o tem, kako naj bi odpravili pomanjkljivosti našega političnega sistema, bi se morali zavedati, da rešitev ne gre iskati le v spreminjanju ustave in zakonov, ampak, da je potrebno predvsem spreminjati ravnanje, ki ideje samoupravljanja in socialistične demokracije od- tujuje ljudstvu.

Rudi Bregar

Ob pomoči vojakov so na Primskovem dobili vodovod

Vsak dan so presegali norme

Mladinsko prostovoljno delo se je znašlo v krizi, tako da so brigadirji v letošnjih mladinskih delovnih akcijah v Sloveniji izrazito maloštevilni, mnoge občine pa svojih brigad sploh niso mogle sestaviti. V zadnjih letih se veliko govori in piše o teh akcijah, redkeje pa imamo priložnost spoznati manjše, kjer delajo tudi pripadniki naših oboroženih sil.

Letos so vojaki spet prišli na Primskovo, eno izmed manj razvitih krajevnih skupnosti v litijski občini. Delali so že lani in tako prispevali k hitrejšemu razvoju kraja.

Primskovčani so večinoma polkmetje. Zaradi razmeroma majhnih kmetij in hribovitega terena se s kmetijstvom težko preživljajo, zato se jih je precej zaposlilo tudi v Litiji, Ljubljani in drugod. Še nekaj let nazaj so mladi množično zapuščali primskovške hribe in odhajali v dolino, po uvedbi delavske avtobusne povezave z Litijo pred tremi leti pa je marsikdo dobil zaposlitev v Litiji in migracija se je vsaj delno zaustavila.

Pravijo, da se je Primskovo začelo razvijati po izgradnji nove osnove šole pred 14 leti, še posebej pa v začetku osemdesetih let. Že pred leti so po-

večali zmogljivost telefonske centrale in čakajo na razširitev omrežja, postavili bodo gasilski dom in javno razsvetljavo, pričeli z gradnjo Avtomontaznega obrata ter zgradili krajevni vodovod, pri čemer jim že drugo leto zapored pomagajo vojaki iz enote JLA, ki ji poveljuje Rifat Šehović.

Lani so v akciji ostali dobra dva meseca, letos so na Primskovo prišli v začetku julija, delo pa so končali te dni. Starešini Josip Černi in Zoran Matić pravita, da so vojaki bili izredno marljivi in da so vsak dan presegali norme.

»Na akciji je bilo izredno lepo: prijazni ljudje, čist zrak, le teren je precej kamnit,« pripoveduje vojak Ramadan Pacoli iz Prištine. Upam, da so krajan zadovoljni z nami.

Vojake so na Primskovem izredno lepo sprejeli. Kot starešini mi je izredno všeč in v času, ko vojakom niti razbijanje skal niti vročina nista je-mali poguma, so se stakale tesne prijateljske vezi. To je poudaril starešina Josip Černi:

»Kot lani, so nas tudi letošnje poletje lepo sprejeli. Kot starešini mi je všeč, da je vojak s Kosova, ki se je po odsluženju vojaškega roka vrnil na obisk v Slovenijo, s prijateljem pripešal iz Litije in obiskal krajane.«

Za vojake ni nobenih ovir.

Fantje v sivozelenih uniformah so presegali vse norme. Pred nekaj dnevi je 25 vojakov izkopalo rekordnih 180 metrov kanala, kot da zanje ni meja. Pravijo, da so se počutili bolje kot v kasarni. Spali so v osnovni šoli, hrano pa jim je vojak Amil Palazovski iz Kumanova kuhal kar v gostilni na Kopačiji. Hrana je bila okusna in dobra, pravi Lojze, lastnik gostilne.

»Tu je, super! Ljudje so dobri, zato delamo z vsemi močmi, oni pa nas gostijo s pivom ali vinom. Tako nam olajšajo delo, saj nas razbijanje skal utruja. Ob tem ne smem pozabiti na starešine, saj sta zares prava človeka,« pravi Gzim Duraku iz Džakovice.

Na trdih skalah so mišičasti fantje iz domala vseh koncev Jugoslavije zlomili že precej orodja. Kljub temu poškodb niso imeli,« pravi vojak Afrim Mulhada, zdravnik delovne brigade:

»Tudi v civilstvu sem zdravnik, na akciji pa skrbim za zdravje vojakov jim prinašam vodo in včasih primem tudi za orodje. Doselej sploh ni bilo poškodb, razen žuljev in utrujenosti seveda. Ob moralni podpori krajanov tudi ne sme biti boleznin in ob vrtnitvi v kasarno bomo vedeli marsikaj povedati. Gostoljubosti se tu ne da

Domačini so redno obiskovali vojake in jim vsakič prinesli pijačo, s katero so se osvežili med napornim delom.

Kakšna je bila pot kurirja

Ko se je 12. uarna brigada prve dni avgusta prese-lila na območje Čateža in Moravč, se je štab brigade z nekaterimi prištabnimi enotami naselil v Moravčah. Kot vedno po prihodu na nove položaje je bilo tudi tokrat potrebno odnesti pošto v štab 15. divizije, ki je bil takrat nekje v Žužemberku. 4. avgusta zgodaj zjutraj je bila pošta za divizijo pripravljena in v štab so poklicali kurirja. Tokrat sem bil na vrsti jaz. Javil sem se, prejel pošto, jo skrbno spravil v torbico in povprašal, če je pot nevarna. Za kurirja je bilo namreč vedno zelo pomembno, preko kakšnih terenov se bo moral kurir prebijati. Pošto je bilo potrebno prenesti za vsako ceno, pa če je bilo še toliko preprek in v nobenem primeru ni smela pasti v sovražnikove roke. Kadar je bila pot izredno nevarna, sta šla na pot dva kurirja.

Komandant brigade tovariš Jerič, ki je sedel za veliko kmečko mizo je bil videti precej utrujen (verjetno je noč preživel delovno) in vendar mi je z vso skrbnostjo pojasnil.

»Zaradi črne roke in skrivačev si tu, na tem terenu, brez skrbi, ker so jih šli naši bataljoni hajkati. Previden bodi in pazi v Trebanjski dolini in v okolici Velike Loke in Občin, odvisno po kateri poti jo boš ubral. Dalje od Občin pa tako veš, da ni nevarnosti«, je rekel. Vrgel sem brzostrelko čez ramo, stopil mirno, pozdravil in odšel.

Pred mano je bila pot dolga kakih 25 km in 5-6 ur hoda. Pot je vodila preko hribov in dolin, čez to našo lepo krajino, po kateri so še vedno od časa križarili, ropali, požigali in pobijali nedolžne ljudi nemški škorenj in domači izdajalci belogardisti. Zato je bila ta, kakor tudi vsaka druga taka ali podobna pot tudi polna nevarnosti in situacij, ki so zahtevali polno odgovornost, prisebnost, iznajdljivost in ustrezno ukrepanje. Vsak trenutek si lahko padel v sovražnikovo zasedo, se srečal s patroljo, naletel na kolono itd. Pri tem sem vselej moral imeti v mislih glavno nalogo prenesti pošto. Toda neposrednih spopadov smo se morali izogibati.

Iz Moravč do Gornjih Raven sem šel po cesti, potem pa sem jo mahnil po bližnji po stranskih kolovoznih poteh do Trebanjskega vrha, od koder sem se začel spuščati v dolino proti Veliki Loki.

Bilo je to čudovito lepo poletno jutro. Pridni delov-

ni ljudje so že hiteli na polja po vsakodnevni opravih, da bi pridelali košček kruha, ki ga je takrat v teh krajih že močno primanjkovalo. V bližnjem sadovnjaku je mlajše dekle kosilo travo, k jablanam pa je imelo privezanega volička, s katerim bo na majhnem vozičku odpeljalo nakošeno travo, da bo nakrmila živino. Kužek, ki je bil očitno dekletov spremljevalec, se je zagnal proti meni in nekajkrat zalajal, pomahal je z repkom in odšel. Strahotno se mi je zahotelo, da bi stopil k dekletu, ji pomagal pri košnji in odšel z njo na dom, nakrmil živino, se napil svežega mleka, šel v vas in zapel. Toda bila je vojna, v torbici pomembna pošta, ki jo je bilo treba čimprej oddati. Ptički so vse vprek peli in žvrgoleli v to lepo jutro kot da se že tudi oni veselijo in naznajo bližajočo se svobodo, o kateri sem sanjaril dan za dnem in si jo tako strašno želel.

Po dveh urah in pol sem se že približal dolini, po kateri pelje železnica in cesta med Trebnjem in Šentlovrencem. Prihajal sem v nevarno območje, kajti po teh krajih je sovražnik zelo pogosto izvajal pohode iz Novega mesta preko Trebnjega proti Stični in Šentvidu in obratno, kjer je imel svoje postojanke. Odločil sem se prečkati to nevarno dolino skozi Veliko Loko, kjer sem pot in tamkajšnje ljudi zelo dobro poznal.

Previdno se približam robu gozda nad železniško postajo, od koder sem imel lep razgled na celo vas in še naprej proti Občinam. Vas je bila videti popolnoma mirna, kot izumrla, nobenega glasu, nikjer žive duše. To mi ni bilo všeč, saj zatišja partizani sploh nismo imeli radi. Ko sem tako opazoval vas in okolico, sem opazil, da iz Šentlovrenca po cesti prihaja konjska vprega. Tegale povprašam, sem si dejal.

Malo sem še počakal, da se je približala in spoznal, da konja, vodi ženska. Med sadnim drevjem se spustim navzdol naravnost k vpregi, jo ustavim in že sem začel žensko spraševati. Nenadoma sem zagledal na zadnjem delu samčka (voza) na slami na boku ležečega komandanta 8. divizije tov. Dakija. Kar ostrmel sem, bilo mi je strašno nerodno, hkrati sem čutil olajšanje. Pozdravil sem ga z dvignjeno pestjo in z zdravo vse hkrati. Daki me je gledal in se ne preveč glasno zadrhl »Si ti kurir,

kaj?« »Sem tovariš komandant«, sem mu odgovoril. »Dobro je, gremo naprej«, je dejal. Še enkrat sem ga pozdravil in šla sva vsak svojo pot.

Pred mano je bil še najnevarnejši del poti, še ena cesta in Občina. Od tu dalje sem moral hoditi po stranskih, varnejših poteh, zato sem jo iz Velike Loke proti Občinam mahnil po bližnji gozdni poti nad Kamnim potokom. Počasi prispeval na hribček pod Občinami. Pred mano je še ena ovirasta Trebnje-Radohova vas. Gozd je bil zelo gost in vejeve močno in nizko poraščeno, tako da pregleda sploh nisem imel. Postojim in prisluhnem. Pred sabo na cesti zaslišim nenavaden, precej močan hrup. To bi lahko bili Švabi, si rečem, ali pa vaščani kaj vozijo. Prepričati se je treba. Spustim se nižje proti cesti, skoraj, skoraj na rob gozda. Imel sem kaj videti. Po cesti proti Radohovi vasi je hrumela dolga kolona belogardistov s konji in vozovi. Bilo jih je veliko in hitro so hodili. Le slabih sto metrov razdalje je bilo med nami. Videl sem jih natančno kako so bili oblečeni, kako so nosili orožje, kadili, slišal sem njihov pogovor. Za enim vozom jih je šlo šest v gruči in smejali so se. »Kakšna lepa tarča«, sem pomislil. Imelo me je, da bi streljal. Zadel bi lahko najmanj dva. Toda ne smem, pošta, ki jo nosim je pomembnejša. Srce mi je glasno razbijalo. Misli so se menjavale z bliskovito naglico, v hipu sem pomislil, da sem pravzaprav v zelo veliki nevarnosti, kajti po grebenu hribčka, ki je kakih 40-50 metrov za mano, bo prav gotovo prišla njihova pobočnica - bočno zavarovanje. Brez tega niso po cesti nikoli šli, kadar jih je bilo tako veliko. Že stečem na vrh hribčka, kolikor me noge nesejo. Bilo je zadnji hip, kajti ko stopim na kolovozno pot zaslišim v neposredni bližini neko govorjenje. Hkrati zagledam kakih 30-40 metrov pred seboj šest ali sedem belogardistov. Hodili so v gruči dokaj brezbrizno, očitno so se počutili varne in srečanja s partizani niso pričakovali. Imel sem srečo, da me niso opazili. Brez pomisleka usmerim rafal proti njim in se poženem na levo, navzdol na drugo stran hribčka, kjer sem po približno 20-ih metrih skočil v manjši prepad. Bil sem varen pred točo krogel, ki se je vsula za mano. Tekel sem še nekaj sto metrov nazaj proti Veliki Loki. Ko sem se počutil že

varnega, sem zavil proti Kamnem potoku in nad vasjo nekoliko počakal ter se odpočil, nato pa z drugega konca nadaljeval proti cesti in Občinam. Previdno sem se približal vasi Pluska, skozi katero vodi cesta in se prepričal, kakšna je situacija. Ko sem ugotovil, da nevarnosti ni več, sem se podal skozi vas in cesto na Občino. Tu so mi vaščani, ki so me poznali, hiteli pripovedovati, da je šlo pravkar po cesti zelo veliko belih, kakih 300 jih je bilo in da je bilo tam doli, malo nižje, slišati streljanje.

Tako je bil nevarni del poti in nevarno srečanje z belimi za mano. Zopet sem se počutil varnega, a bil sem že tudi utrujen. Odločil sem, da se pred nadaljevanjem poti nekoliko odpočijem, pri neki hiši (pri Kisovcu - po domače), pa dobim nekaj za pod zob.

Od tu dalje sem jo mahnil po cesti preko Dobrniča v Žužemberk. Upal sem, da naletim na kakšen kmečki voz v tej smeri in se malo popeljem. In res, še pred Dobrničem me dohiti neka ženska s konjsko vprego, ki je šla v Žužemberk. Sedel sem na voz in se zgodaj popoldne po hudi vročini pripeljal v Žužemberk.

Po predaji pošte sem se pri divizijskih kurirjih malo odpočil in povprašal, če je kaj pošte za brigado. Dejali so mi, da pošta bo, zato naj počakam. Bližala se je že noč in divizijski kurirji so mi priskrbeli dokaj dobro večerjo. Kmalu sem dobil tudi pošto. Ker na kuverti ni pisalo »zelo nujno«, ali »nujno«, niti mi niso naročili, sem sklenil, da ne pojdem takoj nazaj, pač pa proti jutru, da bom na tisto nevarno območje prišel zarana, ko še ni belogardistov.

Na pot sem se podal okrog tretje ure zjutraj. Do Dobrniča sem šel po cesti,

tu pa sem jo mahnil po bližnji čez Grmado proti Trebnjem. Ko sem prišel do Trebanjskega gradu, sem opazoval situacijo. Ker ne opazim nič sumljivega, se spustim do železniške proge in zopet prisluhnem in si ogledam vas ter okolico. Bilo je vse mirno, in tudi ljudje so že hodili po trgu; torej nič nevarnega. Pot sem nadaljeval do Račjega sela čez Kriško reber in naprej proti Moravčam.

Sonce je že kar močno grel, ko sem prispel k neki hiši na samem, vzhodno od Čateža. Bil sem že pošteno utrujen in tudi lačen, saj je bila že skoraj vsa pot za mano. Le še nekaj kilometrov in bom doma. Prav v tem trenutku je prišla ženska iz hleva in v rokah nesla posodo z mlekom. Stopil sem do nje in jo poprosil, če mi lahko pripravi kaj malega za pod zob. Živo me je pogledala in rekla: »Za božjo voljo, kako si še majhen. Seveda ti bom pripravila, saj že kuham, kar tukajle počakaj« in pokazala na kamnito mizo, ki je stala pred hišo, pod veliko hrusko. Prav prijetno je bilo posedeti in opazovati lepe okoliške vrtove-sadovnjake. Levo proti Čatežu se je v blagem vzponu razprostiralo nekaj lepih njiv, ki so se končale ob gozdičku na hribu. Ni bilo treba dolgo čakati, ko mi je gospodinja v lončeni skledi prinesla obilno porcijo domačih, pravih kmečkih žgancev, politih s sveže kuhanim mlekom. Zadovoljen sem se brezbrizno spravil nad zajtrk, ne da bi pomislil na kakršnokoli nevarnost, saj sem bil tako rekoč že na terenu brigade. Ko sem pojedel že več kot polovico, se iz gozdička nad njivami nenadoma pojavi manjša kolona vojakov, ki je hitela proti Moravčam. Pomislil sem, da je to gotovo ena od naših patrolj, ki je hajkala Črno roko in skrivače. Ko jih jako opazujem, se nena-

doma ustavijo in gledajo proti meni. Opazili so me. Nekaj trenutkov so tako stali, potem pa so se spustili v tek po njivi navzdol, naravnost k meni. Mislim sem, da so naši in mislijo, da sem skrivač in me hočejo uloviti. Hitro so se približevali in vse bolj sumljivi so bili. Bili so brez vsake opreme, samo orožje so imeli, rokave zavihane, vsi enako lepo oblečeni. Napnem oči in na veliko prese-nečenje ugotovim, da to niso naši.

Bili so belogardisti. Ko sem jih spoznal, so bili oddaljeni le še kakih 80 do 100 metrov. Spustim žlico, ki sem jo še vedno držal, pograbim orožje in torbico in jo kar najhitreje ucvrem po vrtu na desno, proti bližnjem gozdičku. Ko sem dosegel gozdiček, sem bil že na varnem in si dejal: »Vili, zopet si jo srečno odnesel«. Čudno, da niso streljali, saj bi me zlahka zade-li. Najbrž gredo nekam v akcijo in računajo na prese-nečenje, zato ne smejo streljati. S tem bi se izdali, da so tu in načrt ne bi uspel, sem si dejal.

Kaj sedaj, kaj naj storim? Najbolj pomembno je, da pohitim kar se najbolj da v brigado in obvestim, kaj sem videl. Res sem pohitel, da sem v dobri uri in pol bil že v Moravčah. Takoj pohitim do komandanta in mu vse lepo povem, kaj in kako se je zgodilo. Komandant se je sprva malo nasmejal in se pošalil: »Goto-vo sta bila kakšna dva skrivača, ti pa si videl že cel bataljon belčkov!« Ko sem mu še naprej zatrjeval, da so bili belčki, se je zresnil, nekaj zamrmral in odhitel k hiši, kjer je bil štab.

Mislim, da mi je verjel, vendar karkoli storiti ni imel več časa. Čez nekaj minut je v sosednji vasi Klanjec, kjer je bil razmeščen Dolenjski odred strahovito zaropotalo. Belogardisti so že napadli.

Vili Dolžan

Franc Ježovnik iz Griž nas je z besedo popeljal

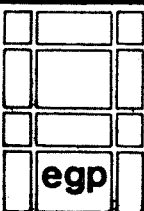
po poteh Domnove čete

Ob Dnevu vstaje slovenskega naroda so prizadevni organizatorji iz Pliberka na čelu s Podočnim odborom Zveze koroških partizanov iz Pliberka organizirali že sedmi spominski pohod na Komelj - »Po poteh Domnove čete«. Preko 350 glava množica se je zbrala na Borovju pri Pliberku, bili so domačini, prišli so iz Slovenije, zelo veliko je bilo mladih. Pozdravili so jih harmonikaši, mešani pevski zbor Društva upokojencev iz Vojnika pri Celju. Po pozdravnem govoru predstavnika organizatorjev in po kulturnem programu je kolona krenila proti Šmarjeti in se ustavila na znani partizanski domačiji pri TOMAZU. Tu so jih pozdravili harmonikaši, ki so neutrudno igrali narodne in partizanske pesmi, domačin je pohodnike postregel z žganjem, jabolčnikom, potico in kruhom, kot nekoč partizanske borce. Predstavniki organizatorja je spregovoril o NOB na tem področju, o deležu te domačije in

izrazil veselje, da je Domnova četa vsako leto večja, da že prerašča v bataljon in brigado. Prvo leto je bilo na pohodu 35 pohodnikov, letos 350. Po komemoraciji na pokopališču je kolona krenila proti Komelju. Ob spomeniku 12 padlim borcem, ki je bil l. 1972 razstreljen in l. 1976 obnovljen je bil prisrčen kulturni program, zopet je zadonela slovenska narodna pesem, odmevale so partizanske pesmi. Govorniki so spregovorili o sedanjem trenutku na Koroškem. Protestirali so proti »geto« šoli, orisali so položaj Slovencev na tem področju. Pohodniki smo vspovsod srečali slovensko besedo, na pokopališču težko najdeš nemški napis, gospodinja ob poti te pozdravi po slovensko, mlado dekle te povabi domov, v trdno slovensko družino. Skratka na vsakem koraku, dokaz, da tu živi trden slovenski rod. Člani delegacije Obč. odbora ZZB Žalec so sklenili, da naslednje leto na ta pohod popeljejo mladino.

embalažno grafično podjetje

64220 ŠKOFJA LOKA, Kidričeva cesta 82
Telefon: 60-541, 60-563
Direktor-tajništvo: 60-935
Prodaja: 62-590
Tekoči račun: 51510-601-12589
Telex: 34684

KARTONAŽA
TISKARNA
KNJIGOVESNICA
SITOTISK

GORENJSKI TISK TISKARNA IN KARTONAŽA — n. sol. o.

MOŠE PIJADE 1
64000 KRANJ, JUGOSLAVIJA
TELEFON: (064) 23-341, 27-761
TELEX: 34560 YU GOTISK

Ob jubileju Radovana Ivanovića

Radovan Jovanović, major v pokoju, je bil rojen 24. julija 1926. leta v vasi Klinci pri Valjevu. V tej zgodovinski vasi je pred vojno delovala partijska, skojevska in mladinska organizacija pod vodstvom vodje odporništa in pozneje narodnega heroja Dragojla Dudića. V letu 1940 je bila tu ustanovljena Mladinska organizacija (ZOJ) in vanjo se je včlanil tudi Radovan Jovanović že takrat kot mladinec prežet s komunističnimi idejami. Njegov oče Ljubomir je bil član KPJ že od leta 1920. Po poklicu pa je bil tesarski mojster, ugleden človek. Tudi njegov brat Ranko in sestra Zlata sta bila predvojna člana SKOJ-a.

Leta 1941, ko je sovražnik napadel Jugoslavijo, je bil dodeljen skupini mladincev, ki je zbirala orožje in drugo vojaško opremo. Aprila 1941 so mladinci v tej akciji zbrali poleg ostalega orožja tudi en puškomitraljez in 250 nabojev.

Sredi maja 1941 je bil v gozdiču Točurka v Klincih v strogi konspiraciji sestanek članov partije, SKOJ-a in mladincev, ki se ga je udeležil tudi Jovanović. Na tem zgodovinskem sestanku so govorili Svetozar Vukmanović-Tempo, Sretan Žujević-Kitanović in Dragojlo Dudić. Pozvali so ljudstvo na odpor proti okupatorju, mladino pa še posebej zadolžili za tečaj prve pomoči in rokovanja z orožjem, za zbiranje orožja in vojaške opreme ter propagando. V gozdu Lipnica v Klincih je bil 29. junija 1941 tajni zbor rodoljubov, ki ga je vodil Dragojlo Dudić. Po nalogu okrožnega komiteja KP Valjeva je pozval na vstajo ter ustanovil prvo partizansko četo Kolubarskega bataljona, Valjevskega odreda. V stroju partizanske čete je stal takrat tudi Radovan Jovanović, najmlajši borec partizan; bilo mu je 14 let. Komandir čete ga je skupaj z dvema mladincema potegnil iz vrste in jih zadolžil kot kurirje – skrbeli so za zvezo med valjevskim partizanskim odredom v Robojih in partizansko bazo v Klincih.

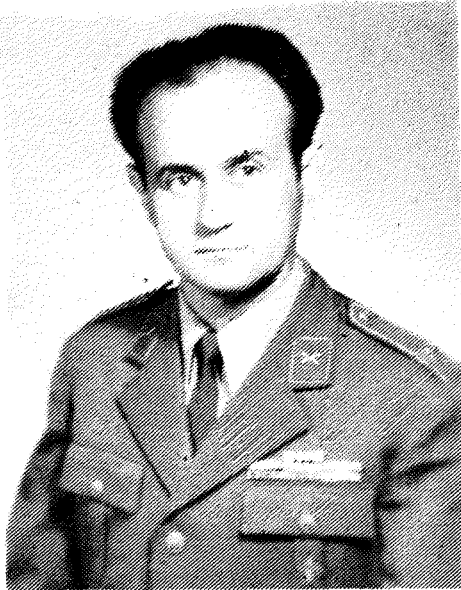
Ko je septembra 1941 prišel Tito v Valjevski partizanski odred, je izdal ukaz, da ena

partizanska četa zasede bojne položaje v vasi Klinci. Tu je bil takrat velik partizanski miting, na katerem so govorili član CK KPJ Miloš Minić, Zikica Jovanović-Španac in Dragojlo Dudić. Vaščani so bili deležni priznanja, da so v akcijah čvrsto povezani s partizani.

Močna nemška posadka, ki je bila v Valjevu, je družno s četniki avgusta in septembra 1941 srdito napadala vas Klinci; partizani so krepko odbijali napade. Konec oktobra 1941 pa je nemška artilerija s tanki vdrla v vas in jo zažgala. Več ljudi je bilo ustreljenih ali odgnanih v zapore, Jovanovićevo mater so okupatorji vrgli v gorečo hišo in ko se je rešila iz ognja, so jo mučili do nezvesti, vendar je preživela. Sin Radovan se je s skupino kurirjev prebil skozi ognjen obroč in se potem pretolkel do partizanov.

Radovanov oče Ljubomir je bil takrat zaprt v nemškem zaporu v Valjevu, obsojen na smrt kot talec. Mati Smilja je skrbela za pomoč ilegalcem in ranjenim partizanom, starejši brat Ranko se je boril v Valjevskem partizansko odred, nato v 1. proletarski brigadi do konca vojne. Sestra Zlata je skrbela za pogrebe padlih partizanov in vodila mladinski aktiv.

Januarja 1942 je Radovan dobil nalogo, da obvesti dva aktivista, da sta v življenjski nevarnosti. Padel je v roke nemški patrulji. Odpeljali so ga na prisilno delo v Valjevo, kjer so imeli Nemci tovarno orožja. Tu je bila koncentracija političnih zapornikov in od tu so jih okupatorji odvedli na streljanje – sto talcev za enega ubitega Nemca. V tej tovarni je kljub temu delovala ilegalna skupina rodoljubov, v kateri je sodeloval tudi Jovanović. V akciji za osvoboditev talcev mestecu Breždeje je bil določen za vodiča in ker je dobro poznal teren se je spretno izognil četniškim zasedom. Kljub četniškemu terorju v Klincih je bil tam tajni bunker in skrivališče za ranjene partizane in politično vodstvo in se je obdržalo do konca vojne. Jovanović je sodeloval v varovanju

skrivališča. Maja 1944 je zbežal s prisilnega dela, se zatekel v gozdove, se sestal z očetom, ki je zbežal s strelišča talcev. Povezal se je z mladinsko organizacijo in SKOJem v Klincih in vodil sestanke.

Sredi septembra 1944 sta VI. Liška in I. Proletarska divizija osvobodili valjevski okraj. V vasi Klinci je bila brigadna bolnica VI. Liške divizije in stražil jo je tudi Jovanović. Takrat so čistili teren četniških tolpa in v gozdu je naletel na skupino četniških dezertirjev, jih razorožil in odpeljal v partizansko enoto. Konec septembra 1944 je organiziral skupino mladincev za vstop v artilerijsko enoto 1. proletarske brigade. V tej brigadi je sodeloval za osvoboditev Beograda in na Sremski fronti. V zimski ofenzivi 1944/45 je bil udeležen v borbah z oklopno nemško SS divizijo Prinz Eugen in s preciznim strelom iz topa zadel prvi nemški tank na Zvorniškem mostu na Drini.

Za vse uspehe v bojih ga je komandant Druge armade Koča Popović odlikoval z ordenom za hrabrost. Bojna pot ga je vodila dalje do osvoboditve Bjeljine, Tuzle, Dobo-

ja, Dubice, Petrinja in Zagreba, kjer je osvobodila 28. slavonska divizija.

Končni boj njegove enote je bil pri Zidanem mostu, kjer so razoroževali SS divizijo Prinz Eugen in je ta akcija trajala od 9. do 15. maja 1945. Zbirni tabor ujetnikov je bil pri Konstanjevici na Krki in tu so stopili v stik s slovenskimi aktivisti. Kot vzornemu borcu so mu nadrejeni zaupali dolžnost sekretarja SKOJ-a v divizionu in komandirja štabnih kurirjev v III. artil. brigadi. Ko je 1. 1946 končal šolo radiovezistov v Zagrebu, je postal aktivni oficir JLA. Po opravljeni politični šoli v Ljubljani je prejel oficirski čin podporočnika in prevzel dolžnost mladinskega inštruktorja v artilerijski enoti Planinske brigade. Služboval je na Reki, Tolmini in Kranju vse do leta 1952.

V Tolmini je ustvaril družino z mladinko Silvano Zlobec, učiteljsko abiturientko. Dvema sinovoma sta vcepila ljubezen do domovine.

V letih 1952–1954 je Jovanović s činom poročnika končal artilerijsko oficirsko šolo in nato opravljal dolžnost komandirja voda in baterije v artil. polku v Postojni. V činu kapetana I. kl. je končal artilerijsko raketno šolo v Zagrebu 1964. nato pa opravljal dolžnost pomočnika komandanta za moralno-politično vzgojo v protiklepnem polku v Postojni.

V činu artilerijskega majorja je bila 1973. upokojen in sedaj živi v Kopru. Kot rezervni oficir je še vedno aktiven v družbenopolitičnem življenju. Je mentor na področju SLO in DSZ. Dosegel je lepe uspehe v zasnovi obrambnih priprav v osnovnih šolah na Koprskem in pri organiziranju obrambnih dni. V KS Bertoki vodi obrambne priprave in je član komiteja za SLO in DSZ. Je že več let predavatelj na ODU Koper in zunanji strokovni sodelavec v podjetju Globus Film Koper in marljiv opisovalec v TV-15 Naš tovariš.

Za svoje uspešno delo je prejel več priznanj in plaket, zlasti pri OZD in KS Bertoki. Sam pa pravi, da je zanj največja nagrada skupni uspeh pri ozaveščanju delovnih ljudi in mladine na področju SLO in DS ter ohranjanje tradicij iz naše NOB.

Angela Prijatelj

Franc Slemenšek, devetdesetletnik

Tisoč osemsto šestindeset, desete, natančneje, 27. julija, se je rodil v Belih vodah nad Šoštanjem. Bil je eden od enajstih otrok delavske družine in po običajih ter nujnosti moral kaj kmalu sam poskrbeti za svoj kruh. Nič nenavadnega torej, če je 1914. leta odšel z očetom v bosanski Drvar za delom, naravnost od tam pa k vojakom.

Kot človeka obeh stoletij, sedanjega in prejšnjega, ga ni obšla prva svetovna vojna. Boril se je na soški fronti in bil pri Vipavi tudi ranjen, kar pa ga ni odvrgnilo od namere, da bi se boril za severno slovensko mejo. Postal je Maistrov borec.

Naprednjak, v vojni prekaljen, se je tudi v času stare Jugoslavije izpostavljaval v socialističnem gibanju ter delu v sindikatih. Pogosto so ga oblasti preganjale. Spet ga je delo vodilo od Slovenije do Bosne (do leta 1928), dokler se ni ustalil v Ljubljani in delal v Hipotekarni banki.

Leta 1944, so ga aretirali, saj je že od prvega dne 2. svetovne vojne ilegalno delal za Osvobodilno fronto.

Takoj, ko je razpadla staro-jugoslovanska vojska, je organiziral in zbiral vojaško orožje in druge predmete za partizansko vojsko. V njegovem stanovanju so se začeli sestajati sodelavci OF na sestankih, včasih kar po večkrat na dan. Tam so imeli tudi sanitetne tečaje, pa pravno napisnih in trosilnih akcij. V teh akcijah so sodelovale tovarišice, takrat zaposlene v mladinski knjižarni, pomagal pa jim je Francov sin Franjo, ki so ga v eni od takšnih akcij sovražniki tudi ujeli, obsodili in za več let zaprli.

V omenjeni hiši (na Frančiškanski 10) je imel Franc Slemenšek urejena tudi dva manjša bunkerja za skrivanje orožja, obutve, oblačil in živil. Od te hiše so prenašali gradivo za tisk brošure »V

kristusovem imenu» v tiskarno.

Franc Slemenšek se še dobro spominja prvomajske trosilne akcije leta 1942. Takrat je bila zaradi suma opravljena preiskava v njihovi hiši. Okupatorji so z naperjenimi puškami gnali Franca po vseh bančnih prostorih, ker so bili prepričani, da bodo našli neke v hiši skrite zaloge prepovedanega propagandnega gradiva.

Poleg nevarnega dela, ki se je odvijalo v Francovem stanovanju takorekoč pred nosom okupatorjev, v samem središču Ljubljane, sta tam nekaj časa ilegalno stanovala Vule Nikolić in Lojze Kersnič. Prvi je bil še mladoletnik, ki so ga Italijani kasneje ujeli in zaprli v zaporu v Pesaru, od koder ga je ob kapitulaciji Italije Franc Slatinšek (skupaj z njegovim sinom Franjom) izvel kot mladoletnika.

Sedemnajstega aprila 1944. leta so Italijani Slatinška na njegovem stanovanju aretirali in poslali s transportom v Dachau – Alach, kjer pa se kljub hudim razmeram njegovo delo ni končalo. Po-

magal je tovarišem šibkejšega zdravja, skrbel zanje, jih hranil...

Petnajstega junija 1945. leta se je skupaj z drugimi preživeli vrnil iz taborišča v domovino in se kaj hitro vključil v terensko delo kot sekretar. Hitro je bil izvoljen tudi v rajonski ljudski odbor, kjer je delal vse do ukinitve teh forumov. Potlej je bil dolga leta član Sveta krajevne skupnosti Kolodvor, kjer je bil tudi predsednik socialno-skrbne komisije.

Poleg raznih drugih družbenih naziv in zadolžitev je bil Franc Slemenšek šest let tudi sodnik-porotnik na ljubljanskem sodišču, član odbora ZB KS Kolodvor, pa vodja počitniškega doma v Pacugu...

Danes jih ima (nekaj dni manj kot) devetdeset; za svoje delo v življenju in vojni je prejel mnogo priznanj; od ordena zaslug za narod pa do priznanja OF in plakete 4. julij. Njegovi tovariši v krajevni skupnosti Jože Prašnikar pa mu želijo še mnogo mirnih in zdravih let.

B. Ž.

lesnina

TOZD TRGOVINA
z gradbenim materialom
gramex
n. sub. o.
LJUBLJANA, Verovškova 72

PROIZVODNO IN TRGOVSKO PODJETJE Z LESOM, LESNIMI IZDELKI,
POHIŠTVOM IN GRADBENIM MATERIALOM
N. SOL. O. LJUBLJANA

ELEKTRO LJUBLJANA

DELOVNA ORGANIZACIJA ZA DISTRIBUCIJO ELEKTRIČNE ENERGIJE

LJUBLJANA, Titova 38. n. sub. o.

TOZD ELEKTRO KOČEVJE, KOČEVJE, CESTA NA TRATO 6, n. sub. o.

DISTRIBUCIJA IN VZDRŽEVANJE ELEKTRIČNIH PASTIRJEV

UNIVERZALE
DOMŽALE
INDUSTRIJA OBLAČIL N. SOL. O.
KIDRIČEVA 4

Telefon: centrala 721-611
Direktor 721-420
Komerčiala 721-028
Telegram: UNIVERZALE DOMŽALE
Telex: 31604 YU UNIDOM

Tovarna
pogrebne
opreme **MENINA**

61240 Šmarca pri Kamniku,
Trg padlih borcev 3

Telefoni: h. c. 831-607, 831-610, 832-532 ■ direktor: 832-530 ■
komerciala: 831-027 ■ telegram: 31708 Menina Kamnik ■ tek.
rač.: 50140-601-32-127

Priznanje ZZB NOV Maribor mi mnogo pomeni

Janez Švajncer mlajši o svojem odnosu do NOB – V literaturi posega v partizansko življenje – Pripravil je tudi razstavo o partizanskih odlikovanjih in znakih – Kaj pripravlja novega?

Med letošnjimi dobitniki priznanja ZB NOV Maribor je bil tudi Janez Švajncer mlajši, urednik Komunista za severovzhodno Slovenijo. To je vsekakor priznanje za človeka, ki ni sodeloval v NOB in se je rodil šele tri leta po zmagovitem koncu druge svetovne vojne. Bralci TV-15 ga poznajo tudi kot avtorja posebne rubrike o partizanskih odlikovanjih in medaljah. Ob podelitvi priznanja smo mu postavili nekaj vprašanj, na katera je ljubezno odgovoril.

Kaj čutite ob podelitvi tega priznanja?

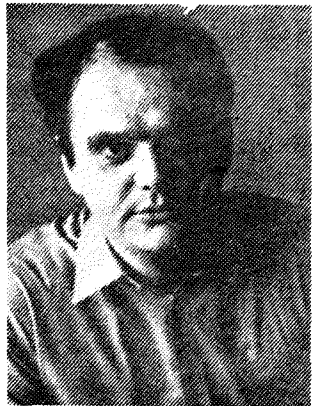
Lepo se mi je zdelo, da so mi mariborski borci dali svoje priznanje, čeprav so me zelo presenetili. V Mariboru sem namreč bolj navajen na kaj drugega kot na zahvale. Po drugi strani pa mi je bilo malce nelagodno, ko so tam v veliki dvorani Doma družbenih organizacij stopali naprej stari, pravi borci, po enako priznanje pa sem stopil potem še jaz, ki me v vojni niti ni bilo na svetu. Tisto iz vojne je neprimerljivo s čemerkoli drugim.

Za kaj ste pravzaprav dobili priznanje?

Priznanje so mi dali za vse, kar sem o partizanskem boju napisal. Med mojimi tremi knjigami, ki so že izšle, samo Življenje svetega Jurija ne sega v partizanske čase. Čuden dež v Bukevci in Dež na Silvestrovo pa vsaka na svoj način obravnava vojne dni.

Založba Obzorja bo jeseni izdala roman Neulovljivo. Ta predstavlja usodo nekega političnega policista od približno 1928. do 1944., torej tudi obravnava obdobje, ki me najbolj privlači. Mislim, da mi je borcevska organizacija dala svoje priznanje predvsem za pripravo lanske razstave Partizanska odlikovanja in znaki na Slovenskem in za katalog teh medalj, ki je takrat izšel. Tudi sam pravim, da je dobro, da sem se tega dela lotil. Že čez leto ali dve, v marsikaterem primeru celo že danes, bi bilo prepozno in mnogih podatkov preprosto ne bi bilo mogoče več dobiti. Ustanavljanje brigadnih, odrednih in podobnih medalj ter znakov je sterlo povsem spontano, podeljeni so bili zdaj tu, zdaj tam, noben muzej jih ni načrtno zbiral, pravzaprav ni nihče pomislil, da to niso

zgolj nepomembne značke. Nikoli ne bom pozabil, kako so leta 1977 v Mariboru borci 12. SNOUB sprejeli prve brigadne medalje, ki so na Slovenskem

sploh nastale. Še danes ne razumem, zakaj naša družba ni na kaj takega pomislila davno prej, takoj po vojni, ko je bilo živih veliko več borcev in bork. Tudi ne razumem, zakaj drugod po Jugoslaviji ne pride do podobnih spominskih priznanj. Ne verjamem, da jih borci srbskih, hrvaških in drugih brigad ne bi lepo sprejeli, prej mislim, da na poti čemu podobnemu stoje in so celo stali odločilni posamezniki, kar najvišji politični funkcionarji, ki so že in še vedno dobivajo vsakih nekaj let najvišja državna odlikovanja.

Kaj novega pripravljate za širšo javnost?

Pripravljam nekaj največjega v mojem življenju, če se mi bo seveda posrečilo. Za Mladinsko knjigo, če se bo odločila za natis, če ne, pa za kogarkoli drugega, bom skušal napisati knjigo o starem orožju in Slovencih.

Mogoče bi bilo bolje reči, da bom napisal knjigo o slovenski vojni zgodovini in vojni zgodovini na naših tleh v luči starega orožja. Začel bi pri kamniti sekiri in segel vse do naših dni. Ubral bi približno enako pot, kot sem jo v feljtonu Pozabljeni kri v Naši obrambi. Za tisti feljton so mi na anonimnem natečaju dali prvo nagrado in po odmevih sodeč so ga tudi bralci sprejeli zelo lepo. Ne vem, zakaj so naši založniki pripravili tiskati lepe knjige o slovenskih hribih, kipih, slikah, cerkvah in orglah, ko pa pridemo do tega, da bi z eno lepo bogato ilustrirano knjigo pogledali tudi v našo vojno zgodovino, pa takoj zatarnajo, da to ne bo šlo, da ni denarja za barvne slike in zraven neumno dodajo, da Slovenci nismo vojaki in še kakšno neslanost o slovenski vojaškosti. Gradivo imam v glavnem že zbrano in bom knjigo napisal, prej ali slej pa se bo našel tudi založnik, ki bo imel razumevanje še za kaj drugega kot za učkkanje slovenskega kompleksa manjvrednosti.

Kakšen je vaš odnos do narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem?

Moj odnos do narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem se je oblikoval že v zgodnjem otroštvu na domačiji mojih starih staršev, kjer sem preživel svoja prva leta. Spomini na vojno so bili, tako živi, da ni moglo biti drugače, kot da so postali tudi del mene samega. Potem, v mestu, je bilo vse drugače. Mama sama pa o vojni nikoli ni hotela govoriti. Tu di vojnih filmov ni nikoli gledala, ne v kinu in ne potem čez leta, ko smo kupili televizijo. Streljanja nasploh ni prenesla, mogoče zato, ker je bila zaprta v mariborskih sodnih zaporih takrat, ko so Nemci na dvorišču najbolj streljali slovenske talce.

In če je imela med starimi fotografijami kakšno iz vojnih let, so bili vsi s teh fotografij že mrtvi, vsi so ostali v vojni, tako Vinko Megla, Stanko Rihtarič

in drugi. Ker so bili mrtvi, so ostali večno mladi, lepi, pogumni in dobri, toda o tem ni mama nikoli govorila. Rada pa je pripovedovala teta Angela pri Tomažu, kjer sem bil še vedno zares doma, čeprav že dolgo v mestu. Tam okoli mojih Hranjigovcev je še danes veliko tihih partizanskih grobov, za katere mogoče vedo še redki, kmalu ne bo vedel nihče več. Z njimi sem nekoč živel. Ko sem letos pozimi napisal knjigo Vzpon in zmaga revolucije pri sv. Tomažu, pravijo, da

bo izšla prihodnje leto pri založbi Borec, sem mislil pravnanje. Zaradi teh mojih tihih sopotnikov iz mladosti se tudi doberšen del mojega dela vrti okoli narodnoosvobodilnega boja.

V gimnaziji je bil naslov moje maturitetne naloge Lik partizana v delih Matevža Haceta. Ti hacetovski partizani so mi še vedno najbližji, preprosti ljudje, pogumni do samožrtvovanja, Slovenci, ki ljubijo svojo domovino bolj kot vse dru-

go in brez koristolovja. Neštetost takšnih je ostalo po naših gozdovih in ti so zmagali. Mogoče je narobe prav to, da je bila vojna sedanjim mladim generacijam predstavljena drugače. Sedanjim fantom in dekletom ničesar ne očitam, ko se med drugim potrjujejo tudi tako, da se poživljajo na partizansčino, da ne rečem kaj drugega. Nasprotno, žal mi jih je in mislim, da so za marsikaj prikrajšani. Jih pa razumem. Pošteno povem, da se tudi meni ob kakšnih govorih vse upre in da imam presneto slab okus ob tistem, kar uče po šolah in kot prirojeno resnico vbijajo mladim v glavo, ko ti mladi, odrastejo in začno svet presojati tudi s svojimi možgani, jim take resnice vzbudijo odpor.

Marjan Kos

Usodna pomota...

Zasedli smo vas Dobrič in fantje so se razlezli po vasi kot uši po obleki. Kamorkoli si pogledal, povsod se je zavlekel utrujen partizan in tako čakal večerjo. Del čete je bil določen za stražo, nekaj borcev pa za patroljo. Jaz sem bil dodeljen za stražo. Trije smo se tu sami menjavali, saj smo imeli uro od komandirja. Ko smo prejeli večerjo, smo pričeli z menjavo. Bil sem v prvi izmeni in začelo se je nočiti. Pa je prišel na naše stražarsko mesto civilist – partizanski aktivist in mi pojasnil, da moram biti ravno na tem stražarskem mestu zelo previden, saj so belogardisti tu pred tednom dni zaklali stražarja. V Sela Šumberk, nedaleč od tod, so imeli svojo postojanko. Hvaležno sem sprejel njegovo opozorilo in ga prenesel na oba stražarja, ki še nista zaspala. To opozorilo pa je tisti aktivist prenesel tudi ostalim. Vse borce, raztepeno po vasi, so pozvali, da spijo le na treh senikih. Tako bodo v nujni lahko naglo ukrepali in udarili po sovražniku. Nevarnost pa je prežala tudi iz Trebnjega, ki je bilo blizu in polno vojaštva. V takem vzdušju pa je stražarenje na robu vasi napeto in ušesa sledijo vsakemu šumu.

Nastala sta molk in grozeča nejasnost, kajti vsi trije smo pričakovali napad. Tedaj pa je kmalu prišla naša patrolja iz vasi. Zauzavil sem jo po vseh predpisih in vodji sporočil, kaj je bil vzrok, da sem streljal. Začeli so iskati ustreljenega, toda o njem ne duha, ne sluha. Jezno so me obdolžili, da sem se igral s petelinom in mimogrede ustrelil. Zastonj sem jim še enkrat razlagal: Igor, poln muh in raznih vragolij, je ostal v očeh patrolje pač krivec nepotrebnega nočnega vznemirjanja. Zjutraj sem pri zboru povedal, kaj in kako je bilo, a so tudi moji izpovedi ti jemali za moj ponesrečen izgovor. Dopolodne pa je v vas prijahal komisar bataljona in me dal nemudoma pripeljati predse. Tudi temu sem povedal po resnici, kaj in kako se je zgodilo sinoči. Poslušal me je in po kratkem molku povedal, da

lim omogočil nemoten prodor v vas, kjer domujejo Gubčevci. Zazel sem kritje za drevesom, pripravil puško in čakal. Kljub temi sem zagledal senco človeka, ki se je previdno blizal ravno meni. Tedaj sem zakričal in zahteval geslo. Neznavec je samo še dejal, ja, ja, in se pognal malo vstran. Tedaj sem pritisnil na petelina. V blisku ognja iz puške sem videl, da se ja zadet zgrudil. Tedaj sta se zbudila oba stražarja, jaz pa sem jima le zavpil: Pazita, nismo sami!

Dejali so mi, da sem ravna pravilno; seveda bi bilo mnogo bolje, da bi bil zgrešil. Čez dva meseca sva se objela. Postala sva dobra prijatelja. Nekega dne ga je pokosil mitraljez. Bil sem na njegovem pogrebu v Gorjancih, kamor so ga prenesli. Ta spomin je zame vselej boleč. Usodni strel naju je zbližal, drugi usodni pa za vedno ločil...

Oleg Krizanovskij-Igor

Jože Lemut-Saša, prvi partizanski komandant na Primorskem

V vasi Gozd pri Colu nad Ajdovščino v zgornji Vipavski dolini se je 29. januarja 1918 rodil Josipu Lemutu in Mariji rojeni Kovšca sin Jože. V Lemutovi družini so bili trije otroci: Jože, Leopold in Draga. Jožetov oče je do 1931. leta služil kruh za svojo družino v Brumerjevi tekstilni tovarni v Ajdovščini. Tega leta pa je ostal brez dela in zaslužka za skromno življenje. Da je moral iz tovarne na cesto, je gotovo botrovala njegova napredna delavska in protifašistična naravnost in zavest o slovenski pripadnosti. Tako je Lemutov oče 1931. moral od doma v svet služiti kruh zase in za svojo družino. Emigriral je v bivšo Jugoslavijo in se zaposlil v tekstilni tovarni v Mariboru. Že naslednje leto je za Josipom odšla v Maribor tudi njegova družina, žena in otroci. Ob prihodu v Maribor je bilo Jožetu komaj štirinajst let. V tekstilni tovarni v Mariboru se je kmalu po prihodu zaposlil najprej Josipov sin Jože in nekoliko pozneje tudi sin Leopold.

Krvice, ki jih je italijanski fašistični okupatorski režim prizadejal primorskim Slovencem z neusmiljenim socialnim in narodnim zatiranjem, niso šle mimo Saše in njegove družine. Kot mnogi Primorci, se je tudi Saša zelo zgodaj zavedal fašističnega zla. Spoznal pa je tudi krivice ob prihodu v bivšo Jugoslavijo, kjer je bil delavski razred prav tako tlačan in izkoriščen. Zato se je Saša kmalu po prihodu v Maribor pridružil naprednemu, revolucionarnemu delavskemu gibanju in 1935. leta že po-

stal član SKOJ. V Mariboru je bil potem dlje časa sekretar skojevske organizacije za območje Maribor – Pobrežje. Saša ni popuščal v boju za delavske pravice. Bil je vztrajen in dosleden. Posebno skrb je posvečal tudi marksističnemu izobraževanju. Zaradi takih njegovih naprednih dejanj in lastnosti, predanosti in požrtvovalnosti v pravičnem boju za delavske pravice, je na začetku 1941 postal tudi član KPS.

Na začetku 1941 se je Saša spoznal z Gortanom Simončičem, ki je prišel v bivšo Jugoslavijo iz Ilirske Bistrice. Takrat sta bila skupaj v društvu Vzajemnost in v društvu primorskih emigrantov Nanos. Ob sovražnikovem napadu na Jugoslavijo aprila 1941. leta sta bila skupaj kot prostovoljca v bivši jugoslovanski vojski, kasneje pa kot aktivista NOG in partizana. Še pred vojno sta skupaj sodelovala v organiziranih akcijah proti kulturbundovcem. Kulturbundovci so napadali, jim polivali bele dokolenke s tušem, rezali gume na dvokolesih, uničevali opremo po pisarnah in napisne table, uničevali in zažigali propagandni material in dokumente (plakate in podobno), torej vse, kar so uporabljali v nacističnem nasilju proti slovenskim domoljubom. Na začetku februarja 1941 so kulturbundovci prišli na svojo konferenco Spodnje Štajerske »elegantno« opravljene v črne uniforme, s klobuki in škornji. Zavedni slovenski fantje so jih tudi tokrat

v skupinah napadali. Med temi fanti je bil seveda tudi Saša. 27. marca 1941 je bil tudi med demonstranti proti pristopu Jugoslavije k fašističnemu trojnemu paktu, ki so demonstrirali tudi v Mariboru. Zadnji teden pred vojno je po Mariboru hodil v patroljah, ki so imele nalogo preprečevati morebitne sabotaže kulturbundovcev. Ob napadu na Jugoslavijo aprila 1941 se je Saša – tako kot mnogi primor-

ski emigranti – v skupini šestdesetih fantov, prijavil kot prostovoljec v bivšo jugoslovansko vojsko. Zavedni slovenski fantje so želeli in hoteli braniti domovino pred nacističnimi in fašističnimi napadalci in osvajalci. Skupina, v kateri je bil Saša, je najprej šla v kasarno na Tržaški cesti v Mariboru, kjer je zahtevala orožje. Tu jim je neki podpolkovnik rekel, da v kasarni ni orožja. Izročil pa jim je ukaz za izdajo orožja v kadetnici. V vojaški kadetnici so potem dobili puške, dva puškomitraljeza in municijo. Tukaj so jih tudi preoblekli v letne vojaške uniforme in poslali na fronto proti Sentilju. S kamioni so jih odpeljali v Podčehovo, kjer so v neposredni bližini že slišali streljanje. Saša in skupina fantov, v kateri je bil, so bili določeni in razporejeni v prvo četo oficirske šole in razporejeni na položaje v bližino cestnega križišča, kje se cesta odcepi za Kungoto. Razmestili so se po bunkerjih in strelskih jarkih, kjer so doživeli ognjeni krst – strahovit napad nemških tankov in pehote, ki je vztrajno jurišala. Protitankovsko topništvo bivše jugoslovanske vojske se je krčevito uprlo in s silnim ognjem dva nemška tanka onesposobilo. Prostovoljci bivše jugoslovanske vojske so v boju uporabljali tudi z bencinom napolnjene steklenice. Ko sta se Saši in Gortanu približala dva nemška tanka, sta oba odrgla nanju steklenici z bencinom. En tank se je takoj vžgal, drugi pa je pobegnil. Po tem sunkovitem spopadu z Nemci so se 7. aprila umaknili proti Slovenski Bistrici in 9. aprila s tovornim vlakom prišli v Ljubljano. V Ljubljani sta Saša in Gortan šla v belgijsko kasarno povprašat, kje naj se namestijo in kam naj odpotujejo. Po ukazu so odpotovali v Zagreb, kjer so se morali oglasiti v Zrinjski kasarni. 10. aprila ponoči so se iz Ljubljane odpeljali z vlakom in še isti dan dopoldne dopotovali v Zagreb. Ko so prišli v kasarniško dvorišče, je tukaj bilo že vse polno prostovoljcev iz Ljub-

Jože Lemut-Saša

Feltrinovi

Kmetija pri Bucku leži v stranski dolini nedaleč stran od glavne ceste Idrija-Most na Soči v bližini Stopnika. Tam je družina Feltrinovih živila skromno, a mirno življenje, dokler niso prišli orožniki s Šentvitske gore in februarja 1943 odpeljali gospodarja Filipa. Bil je to čas, ko so Italijani tekmovali s partizani, kdo bo mobiliziral več ljudi. Prišli so z oržjem pripravljenim na strel. Gospodarja so prijeli pri delu, ko je vlačil hlode iz grape. Moral je izpreči živino in jo spraviti domov. Pred hišna vrata so po-

družine. Pred 25 leti je prav ta vojska zmagoslavno korakala navzgor proti toku reke. Sedaj se vračajo domov poraženi. Mnogi med njimi so bili prav zadovoljni, srečni, da so preživeli vojno. Tudi Justina je čakala moža. Ni ga bilo. Sardinija je bila predalet. Ovir ni bilo le morje. Tudi zavezniki, ki se jim je Filip pridružil, niso bili za to.

Kmetije v skritih tesnih grapah cerkljanskega osvobodjenega ozemlja so bile kot nalašč za posebne ustanove in polvojaške enote, da niso bile preveč

»paradajzarce« zaradi njihove rdeče barve.

»Starejša hčerka mi je o nesreči povedala,« je z vdanostjo v usodo obnavljala spomine 78-letna Justina, »da je Marko s kamenjem tolkel po bombi in da ga je prosila, naj ne tolče po njej, da ne bi počila. Odgovoril ji je: 'Saj vidiš, da je zanič'. Prva je res bila zanič, toda druga je eksplodirala. Tam okrog so bili Jelko, Bruno, Marko in Angela. Jelko se je ravno odpravil, da bi šel proč in je bil zato nekoliko bolj oddaljen. Zadelo ga je v levo nogo in roko. Ko je zagrmelo, sem stekla v grapo. Starejša je sama prilezla do hiše. Bila je hudo ranjena v glavo, kolena in bruhala je kri. Kljub temu je imela moč, da me je tolažila, da ne bo hudega, samo noge da jo bolijo. Ostale sem iz grape sama prenesla, enega po enega. V hiši sem pogrnila po tleh in jih položila na ležišče. Petletni Bruno je bil najhujše ranjen. Bil je slep in raztrgan. Tudi Marko (10 let) je bil ves razcefran. Bila sem čisto sama doma. Marko je živel le še kaki dve uri po eksploziji. Prvi je prišel mimo kurir Jože Lapanja iz Šebrelj, ki je o nesreči obvestil v Stopniku, nato je prišel Palirjev Janez (Ivan Pervanje-Danilo). Tudi s Šentvitske gore je prišel nekdo obvezovat in neke partizanske bolničarke so prišle pomagat. A kaj, ko so bili vsi praznih rok. Ni bilo ne obvez, ne zdravil, le sosed, Vojškova Angela z Laz, je prinesla nekaj čunja, da smo preobvezovali. Doma so ležali nekaj dni. Ne vem več, kdo je poskrbel, da so jih odpeljali v bolnico Franjo. Namestili so jih v bajti v Logu. Tam sta umrla zaradi zastrupitve najprej Bruno (4. aprila) in nato Angela (9. aprila). V tistih dneh sem jih šla dvakrat obiskat. Ko sem prišla prvič, je bil Bruno že mrtev. Pokopali so ju na pokopališču v Novakih. Angelo so položili kar zraven nekega partizana. Zaradi neke kritične situacije so Jelka prenesli prav v bolnico Franjo. Živ je osal samo on (takrat 9-letni z okvarjenimi prsti na roki. Danes živi v Anhomem.)

»Premišljam in premišljam in še danes ne morem razumeti kako sem mogla vse to prenesti. Z dojenčkom v roki sem hodila po hiši, ko je pokalo vse naokrog. Hiša prej polna partizanov, se je naenkrat izpraznila. Vsi so se umaknili na varno, jaz pa sem ostala sama. Rada bi bila šla na možev dom na Meline, a nisem mogla pustiti hiše in živine. Vedela sem, da bo vse narobe, ko bi se vrnila. Noči sem se bala, dneva prav tako.

V Stopniku so mi pomagali. Prišli so kositi, plet, odbor mi je dodelil nekaj hrane (moke, masti). Nekega dne je vendarle prišla tudi dobra novica. Prišel je Nace Zagraparski in mi že od daleč kričal, da je prinesel »pošto« od moža in da imam nekaj hrane v Stopniku. Po Rdečem križu je prišlo pismo od moža. Po isti poti sem potem tudi odpisala možu in ga obvestila o nesreči, le za starejšega sem zamlčala. Nisem si upala povedati vse resnice, ker sem se bala, da ga bo preveč prizadelo. Ko se je vrnil domov je vsakemu prinesel darilo, igračo, le piščalko ni imel komu oddati. Namenjena je bila nesrečnemu Marku, ki sem ga bila v pismu zamlčala.

Franč Pavšič-Zvonko

Bodo zanamci vedeli?

Zdi se mi, da je naša zgodovina NOV Slovenije deloma okrnjena. Nikjer namreč ni omenjena enota Kamniško-zasavskega savinjskega vojnega področja s komandami mest Moravče, Motnik, Gornji grad, Kamnik in še eno, ki se pa je ne morem spomniti. Tudi v knjigi »Revolucionarna izročila« - domicili v slovenskih občinah to področje ni omenjeno, kot sta omenjena domicil v Kranju za Gorenjsko vojno področje in v Novi Gorici za goriško vojno področje. Še danes se spominjam nekaj imen, ki jih bom tukaj navedel: n. pr. komisar komande vojnega področja Lado Podbevšek, Šefic, komandanti Srobot in Modras, administratorji Branko Korbar, Rudi Poljšak, sodnik Simončič, obveščevalec Valušnik, referenti prometno-tehničnega odseka Muzlovič, Vahtar iz Trbovelj, Bajcar in drugi. Tudi Slavo Šentjerc je imel svoj resor v tej komandi, intendant Polc in drugi. Komanda vojnega področja je dejansko nehala delovati od 25. januarja 1945, ko so ga vlasovci na Ravnah pod Partizansko goro nenadoma napadli. Ubitih, ujetih in ranjenih je bilo prek 30 borcev te enote. Omeniti pa moram, da je to vojno področje bilo edino, ki je imelo telefonsko zvezo s svojimi komandami mest in celo z Dolensko. Najverjetneje je bila zveza preko Save vzrok za likvidacijo TV postaje nad Jevnico. Sovražnik je ves čas uporabljal telefonske žice, jih prekinjal in čakal v zasedi na telefoniste.

Komanda vojnega področja je štela okoli 200 borcev s komandami mest, zato menim, da bi se bilo vredno potruditi in kjer koli na tem področju dobiti domicil. Za obnovitev tradicij NOB sem pripravljen sodelovati in povezati vse, za katere vem naslove. Zato apeliram še na vse živeče, da bi se organizirali. Znamci morajo vedeti tudi za to pomembno enoto. Spomenik na Ravnah ni dovolj. Ujete so bili obesili v Frankolovem.

Srečko Grašič.

Aktivistka s košem

Spomini Ane Demšar, vdove prvega škofjeloškega partizana

(nadaljevanje in konec)

Dokler niso za silo popravili hiše, je živila pri sosedu. Nato je do leta 1953 spet živila na svojem domu, ko sta se s sinom, ki je tedaj odslužil vojaščino, preselila v Boštjanovo hišo na Sovodenj. Tu je s sinom Aleksandrom, snaho Marijo in štirimi vnuki preživljala jesen življenja.

Frančiška Eržen je umrla 26. februarja 1983. leta. Tri leta pred smrtjo je bila popolnoma negibna. Kolikor se je v Ravensbrücku bala smrti, toliko jo je zdaj pričakala kot odrešiteljico.

Cirila Curk iz Ljubljane (Jesenščani jo poznajo kot Rebernikovo Cilko z Javornika) je kot nosilka spomenice 1941 leta 1959 dala naslednjo uradno izjavo:

»Tovarišica Ana Demšar iz Škofje Loke je bila skupaj z menoj v koncentracijskem taborišču Ravensbrück vse od leta 1942 do 1945. V vsem tem času se je zadržala dobro, bila je iskrena tovarišica in med internirankami priljubljena. Njeno politično prepričanje je bilo izraz dela začetege za NOG že leta 1941...«

Mnogi spomeničarji so z izjavami jamčili, da je bila res marljiva aktivistka, ki je s svojo drznostjo izzivala smrt. Kljub temu so Ani odbili prošnjo za dodelitev spomenice 1941. Za komisijo izjave prvoborcev niso veljale.

Zakaj? Ana tega ne razume. Jaz tudi ne.

Stane Bobek-Miha

Zapisal: Jože Vidic

Joklova češnja

»V okolici Kranja raste veliko sadnega drevja, veliko češenj. Med slednjimi tudi drevesce v Pševem, ki že nekaj let rodi svetlordeč sad. Tam ga je pred dobrimi trinajstimi leti zasadil vaščan. Tam je bil namreč pokopan narodni heroj Ivo Slavec-Jokel, ki je padel v njihovi vasi. Kdor pride zdaj v Pševo, mu vaščani radi pokažejo bujno mlado češnjo in mu povedo kakšen drobec v življenju in smrti partizana Jerka.«

Pred kakimi tremi leti sem se pri tej češnji mudil in nekaterim dijakom ESS iz Kranja in njihovim profesorjem pokazal češnjo. Povedal sem jim ne-

kaj zgodb iz življenja junaka Jokla. Na vso moč so prisluhnili.

Nekega dne pa sem se proti večeru sprehodil proti Pševem. Češnje ni! Spreletelo me je. Ubral sem jo dalje k hiši Martinovcev. Tu sem izvedel, da so se na drevo jezili, ker so mimoidoči obirali češnje; tudi druga drevesa so odstranili, ne samo le-to. Iz samskega doma iz Stražišča so prihajali, obirali, trgali jeve.

Pravno češnja morda res ni bila zaščiten, da bi poseg mogoč biti sankcioniran. Toda, moralno pa je bila zaščiten in bodi tudi sankcionirana!

Nepopravljivo škodo bo treba vsaj delno dostojno popraviti. Organa za pregon tu ni bilo, družbena samozaščita ni delovala, sicer bi se kaj takega ne zgodilo.

V knjigi Viharni časi, Spomini na partizanska leta II, pa se glasi tudi odstavek:

»V Pševem je veliko češenj, a le ena je zrasla na Joklovem prvem počivališču in še vedno raste. Vsako leto je večja. Spomladi jo pokrijejo beli, vabeci cvetovi in ko se približa obletnica smrti heroja, njeni sadeži pordečijo tako, kot je pred leti njegova mlada kri pordečila košček zemlje, iz katere raste Joklova češnja.«

stavili mitraljez, ostali pa so obkrožili hišo. Filipu so pustili le toliko časa, da se je preoblekel, si odrezal kos kruha, v stekleničko natočil nekaj žganja in se poslovil. Žena Justina je ostala sama z osmimi nedoraslimi otroki. Zadnji je prijel na svet šele pred tremi dnevi. Na njenih ramenih je ostala skrb, kako preživeti številne otroke, skrb kako bo zmogla gospodariti sama, obdelovati polja, ravnati z živino. V srcu sta se naselili skrb in žalost. Upanje, da ji bodo vrnilo moža, kot je terjal predpis za hranilce družine z osmimi in več otroki, se ni uresničilo. Zanje tak predpis v tistih nemirnih časih ni prišel v poštev.

Prišel je 8. september. Kapitulacija. Peš ali z avtomobili je tuja vojska hitela po cesti navzdol ob toku reke Idrije. Redni vojski so se pridružili še financarji, »črne srajce«, policijska in obmejna policija, karabinjerji, uradniki in njihove

na očeh. Pri Bucku so se nekaj časa zadrževali kurirji, potem je bila tu nekakšna premičniskarna, neka delovna enota NOVGRADA. Nekajkrat je prišla prav tudi Nemcem. Justina ni nikogar spraševala kdo so, sami pa tudi niso kaj dosti povedali. Razen imen si ni ničesar zapomnila. Včasih jih je bila polna hiša, drugih spet ni bilo nikogar. Tako je bilo tudi 29. aprila 1944, ko je zagrmelo v grapi. Iz dna korita je vrglo slap vode in kamenja v zrak. Ko se je od bregov in skal Dabršča polegel grom eksplozije, je Justina zaskrbljena obupne krike svojih otrok. Stekla je v grapo pod hišo. Italijanska ročna granata je razmesarila njene štiri otroke. Prešnjega dne, ko so bili sami doma in so brezskrbno brodili po vodi, so našli dve bombi. Bili sta brez varnostnih jezičkov. Kolikokrat so jih z zanimanjem opazovali za pasom partizanov! Ti so jih posmehljivo imenovali

ljane in Celja. V Zagrebu v kasarni Zrinskega jih je iz spanja pregnala sirena, ki je zavijala v noč. Dežurni oficir jim je ukazal, naj se po Savski cesti prebijejo do Savskega mosta. Ko so prišli na Savsko cesto do neke zgradbe, je bilo okoli te na položajih razporejeno kakih dvesto uniformiranih »mačkovcev« (hrvaške seljačke zaščite). Pred stavbo je bilo več težkih

mitraljezov. »Mačkovci« so zahtevali, naj prostovoljci bivše jugoslovanske vojske odložijo orožje. Prostovoljci pa orožja niso odložili in »mačkovci« so začeli nanje streljati. Mladi fantje so se razmestili na položaje, dva ali trije tovariši so padli, nekaj pa se jih je prebijalo proti Savskemu mostu, kjer so jih ustaši zajeli. Po nekajminutnem boju so ustaši obkrožili in zajeli tudi skupino, v kateri so bili Saša, Gortan Simončič, Miloš Črnigoj, Anton Pahor, Janez Štok in še nekateri. Po zajetju so jih že na cesti prisilili sleči uniforme. Nekaj je bilo med njimi »srečnežev«, ki so imeli pod uniformo tudi civilne obleke, drugi pa so ostali le v spodnjem perilu. Potem so jih zaprli v stavbo, kjer so že bili zaprti ujeti generali in višji oficirji bivše jugoslovanske vojske, ki pa se z mladimi prostovoljci sploh niso hoteli pogovarjati. Zaprte mlade slovenske prostovoljce so pretepali s puškinimi kopiti in ob neznosnih udarcih zmerjali, na primer: »Dati ćemo vam kralja Petra, prokleti Kranjci!« in s podobnimi nekulturnimi in žaljivimi izrazi. Tega dne popoldne so se po Savski cesti pripeljale tudi prve kolone nemških motoriziranih vojaških enot. Ko je kolona nemške vojske odšla naprej, so ustaši proti večeru mlade fante odpeljali iz stavbe na cesto in jih spotoma tepli s puškinimi kopiti. Nato so jih naložili v »marico« in odpeljali na policijsko postajo. Tudi tukaj so jih policaji pretepali. Zlasti grdo so ravnali s Sašo, ki ga je policaj grabil za lase in z glavo močno udarjal ob zid. Mučno je bilo zasliševanje pod težkimi udarci. Policaji so od fantov hoteli izvedeti, kateri med njimi so streljali na ustaško vojsko v Savski cesti. Toda fantje so najhujše vzdržali in se niso izdali. Penastih ust so pobesneli policaji fante zaprli vse skupaj v tesno celico, kjer so morali celo noč stati pokonci tesno drug ob drugem. Zjutraj so se morali najprej okopati, nato so jih ostrigili, slikali, odvzeli prstne odtise in spet

zaprli po deset do dvajset skupaj v posamezno celico. Tukaj so bili zaprti še deset dni. Hranili so jih z slabo zelenjavno juho. 21. aprila so jih po dvajset skupaj zaprli v sodnijske zapore. V tem času je Saša, ki je bil član komunistične partije, marksistično izobražen in politično razgledan, organiziral in vodil politične razprave med zaprtimi sojetniki. Obravnavali so namere in cilje nacističnih in fašističnih okupatorjev in njegovih domačih pomagačev, o posledicah okupacije, o kapitalističnem izkoriščanju, o stanju v stari Jugoslaviji, o religiji in vplivu klera na družbene odnose in vdiranju nacizmu in fašizmu ter o nujnosti neizprosnega oboroženega boja za narodni obstoj in osvoboditev. Skupaj s Sašom so bili tukaj zaprti še Gortan Simončič in pet tovarišev iz mariborske skupine prostovoljcev. 10. maja so jih iz Zagreba odpeljali z vlakom proti Brežicam, da bi jih izročili Nemcem. Nemci pa so vlak zaustavili in jetnikov niso sprejeli. Tedaj so ustaši slovenske prostovoljce naganjali iz vlaka in podili čez mejo t.i. NDH. Nekatere tovariše, ki so poskušali čez mejo na drugo stran k Nemcem, so sami ustaši postrelili. Tiste, ki niso hoteli iz vlaka, pa so odpeljali nazaj v Zagreb v sodnijske zapore. Teden dni kasneje so jih ponovno z vlakom odpeljali čez Karlovac v Metliko, kjer so jih izročili Italijanom. Tukaj sedaj niso bili več tako strogo nadzorovani in so se smeli hraniti pri domačinih. 27. aprila so iz Metlike prišli v Ljubljano, kamor sta jih spremljala dva italijanska vojaka. V Ljubljani so Ljubljancem šli domov, fante iz Maribora, med katerimi sta bila tudi Saša in Gortan, pa so čez noč zaprli v šentpetrsko kasarno in naslednji dan zjutraj izpustili. Sašev oče in mati sta bila sedaj že v Ljubljani, kamor sta se ob napadu na Jugoslavijo iz Maribora umaknili pred Nemci in kjer sta se ob pomoči Rdečega križa preživljala v Delavskem domu. Od marčnih demonstracij do

konca aprila je minilo le nekaj tednov, Saša pa je v tem času s svojimi tovariši že prehodil naporno in trpljenja polno dolgo pot. V Ljubljani sta se sedaj Saša in Gortan Simončič sestajala cel mesec maj 1941 pred Delavskim domom. Posedala sta na klopci pri pravoslavni cerkvi, se pogovarjala o situaciji in izmenjavala napotke o pripravi na oborožen boj proti okupatorjem in njihovim pomagačem.

Lojze Kristančič-Mirko
(Se bo nadaljevalo)

Z desne proti levi: Jože Lemut, njegova sestra Draga, oče Josip, mati Marija in brat Leopold.

Oto Hudeček

Moj jahalni krst

Prvi novembrski dnevi 1944. leta še niso bili preveč jesenski, ša manj pa zimski. Pravkar sem se vračal z dolge poti, saj je bilo za menoj precej obiskov v oddaljenih brigadah in odredih, raztresenih vsepovsod po Štajerski. Kurir me to pot ni spremljal, pač pa nadležna angina, ki je sicer pojenjavala, a sem utrujene noge kljub temu komaj vlekel za seboj po cesti v Šokat graben, oziroma v štab četrte operativne cone.

Skoraj bi bil že dosegel svoj cilj in počitek, če me ne bi od nekod prestregel komandantov glas:

»Takoj se pripravi, greš z nami! In konja si vzemi, da boš jezdil.« V življenju se kaj rado zgodi, da ti nekdo podstavi nogo tik pred doseženim ciljem. Roka, ki se je že samodejno stegnila po kljuki vrat našega odseka za zveze, mi je onemoglo obvisela ob boku. Ukaz je ukaz, sem zelo kisllo pomislil, komandantovo besedo pa sem tudi zelo spoštoval. Kam gremo, me sicer ni smelo brigati, toda kje naj si dobim konja in opremo, bi pa le rad uganil, saj se te živali ne sprehajajo kar tako po gmajni.

»Bojan naj ti ga da«, je ustrelil v mojo misel pronicljivi komandant Jože in že mi je izginil izpred oči.

Brundal sem si v brado: lahko je tebi, dragi tovariš, ki si jezdec in pol, sediš na konju kot v oblazinjenem stolu, žival pod teboj plava v blagem ritmu in dela skomine vsakomur, ki te opazuje takole izza kakšnega vogala. Zame pa se zdajle pripravljaj preizkušnja, hujša kot ognjeni krst, saj doslej še nisem objemal z nogami nobenega konjskega trebuha. In če si pri tem nenadejanem podvigu zlomim vrat, bi bila to komaj častna smrt za partizana. Rekli bodo, padel je sicer za domovino, ampak s konja, ker je bil neroda.

Odgнал sem pretirano črne misli in stopil v hišo. Zaradi odsotnosti nisem bil poučen o trenutnih dogajanjih, toda ko sem na hitro tolažil moj želodec, so mi fantje, ki so že pokukali preko plota konspiracije, povedali, da je radijska ekipa, ki naj bi jo jaz vodil, že odpotovala proti Vačam. Tam naj bi napadli Litijo. Štab bo na položaju v Vaških Kandršah.

S konjem iz oči v oči

V obveščevalnem centru sem komaj odrinil vrata, ko je Bojan kar brez mojega vprašanja pomignil kurirju, naj mi osedla tistega belosivega konja, ki ga ima v rezervi. Odšel sem za njim in tedaj opazil štabno spremstvo s komandantom na čelu, ki je hitelo proti Gornjemu Gradu. Ko bi jaz znal tako graciozno jahati kot naš komandant, sem spet pomislil in se hkrati zavedel, da se mi pravkar ponuja izredna priložnost, ne glede na morebitne težave.

Čudno, moj ponos mi ni dopuščal, da bi komurkoli zinil, da ne znam jezdit. Ponos je res nekaj čudnega – kot protiutež panikarstva in jamstvo za uspeh zastavljene naloge. visoko leteča misel, da s konjem ne bo težav, mi je dala še več korajže.

Pred menoj je tedaj kot pričaran že stal osedlan konj in pogledala sva si iz oči v oči. Potem sem pristopil, ga pobožal in potrepljal po vratu, česar pa ni prenesel, ker je stresal z glavo in grivo kot nedolžno dekle, ki ni vajeno ljubkovanja. Počakal sem, da je izginil kurir za vogalom, saj si nisem želel ministranta pri mojem prvem jahalnem poizkusu. Potem sem skušal uganiti, če bo žival vedela, da sem zelenec v tej večini, a si nisem prišel na jasno.

Orožje in torbica sta že bila nared preko ramen, vtaknil sem nogo v streme, prijel za vrh sedla in se zavihtel vanj tako spretno, da konj še podvomiti ne bi smel o mojih sposobnostih. Še trznil ni, ko sem se udobno nameščal in hkrati poveljeval »gremo«. Pa ni bilo nič iz tega, ker žival ni razumela zanikrnega povelja. Stala je kot prilepljena in si z repom odganjala muhe. Tedaj sem zakričal po furmansko »hi-hot« in pocuknil z vajeti, pa me tudi in ubogal. Zatem sem ga treščil s petami v trebuh, kar je bilo strašansko neprevidno, kajti za sekundo ali dve sem lebdel v zraku nad konjem, osvobojen teže lastnega telesa. Le za las sem se še ujel na svoje mednožje in pristal v sedlu. Tako sva bila še vedno na izhodiščnem položaju.

Tristo hudičev, sem si zašepetal v mislih, ker kričati nisem smel, da ne bi priklical morebitnih opazovalcev, ki bi lahko stresali neslane pripombe. Zastokal sem ob misli, kje pred menoj je že komandant in iz živčnosti sem tlesknil z jezikom kot vedno, kadar me kaj pesti. Tedaj pa se je pod menoj nekaj premaknilo, v meni pa zasmejalo in v konju tudi, ker je zarezgetal in planil v drzen galop proti Gornjemu Gradu. Presneti Bojan, zakaj mi ni dal s konjem vréd tudi navodilo za uporabo, če je žival tako muhasta!

Ovohavanje zraka

Na glavni cesti je galop popustil in počutil sem se kot kraljevič Marko na Šarcu, ko sva v rahlem kasu brzela po beli cesti. Zvišča sem gledal mimoidoče pešce, ki so lezli kot polži po svojih opravkih.

Bližalo se je križišče za Bočno in Radmirje, a ko sva dospela do tja, se je konj ustavil. Čisto enostavno je obstal, kot da je došel na cilj. Na mah je tudi moje veselje in sproščenost zamenjalo čudno neugodje in skrb. Pomislil sem na znani konjski instinkt, ki lahko začuti skritega sovražnika tudi na daljavo. Toda Zadrebka dolina je bila osvobojena in maloprej so tod jezдили naši ljudje.

Nič ni pomagal tleskanje z jezikom in stresanje vajeti, zato sem prav narahlo požgečkal konjev vamp s petami, nakar se je na zadnjih nogah obrnil za stoosemdeset stopinj in kot meteor poletel nazaj proti Gornjemu Gradu. S težko muko sem ga ustavil in celo dovolil mi je, da sem ga privedel nazaj do že omenjenega križišča. Tu pa je spet obstal kot prikovan in niti lepa niti grda beseda ni zalegla. Ob manipulaciji mojih nog sva spet zato malo poplesala. Kot bi iskal ugoden veter, je ovohaval zrak in jo spet ucvrl nazaj. Ob napornem ustavljanju zaslišim pred seboj neko drugo peketanje konjskih kopit in spoznal sem jezdeca obveščevalca Boruta. Milo se mi je storilo, ko sem upal, da mi bo on pomagal rešiti uganko o poniglavem konju.

»Si kaj pozabil v Šokatu«, me je čisto resno nagovoril, ko je prišel do mene. »Jaz pač ne, toda moj podložnik«, sem obupno in resno odgovoril. »Sicer pa morda ti kaj več veš o tej živali? Da jo ni Bojan slučajno zaplenil Italijanom?« »Ne brj norcev! Menda imava isto pot, skupaj bova jezdila in tvoj mustang bo pozabil na svoje muhe in poreklo.«

Kdo brije norce in iz koga, sem klavrno pomislil in bil hkrati silno zadovoljen. Kajti, ko sem Borutu našteval konjeve grehe, je minilo zloglasno križišče, kot da ga ni bilo. Res sem nekoliko zadržal dihanje pri pripravi na morebitni hiter obrat, toda vse se je izteklo brez kakršnihkoli nevšečnosti.

Nevihta pod Menino

Dan je počasi prehajal v mrak in Borut je predlagal hitrejši tek. Prav kmalu sva bila že mimo Bočne v Šmartnem ter že dospela k vznožju Menine planine. Tu pa je pričelo moje kljuse sumljivo zaostajati in je kmalu tudi obstalo«. Borut je nekaj časa sočustvoval z me-

taki mokroti, bliskanju in treskanju, zato sem razjahal pri neki kmetiji, ko je bila že tema. Konja sem privezal za ranto dvojnega kozolca in mu priskrbel nekaj sena, za kar pa ni moral, pač pa se je z vso naslado lotil pesinega listja, ki se je sušilo v bližini njegovega gobca. S tistim senom, ki ga ni maral sem osušil njegovo dlako, potem pa stopil v hišo, da se tudi jaz osušim ter naravnam zrahljane kosti in živce.

Domači so imeli opravka s koruzo, a so so mi takoj postregli z žganjem, nato pa še z mlekom in kruhom. Potem sem se kot na dobrega konja zavihtel na toplo peč. Tedaj pa sem tudi občutil, da me trese mrzlica. Nič čudnega po vsem prestanem, tod peč, ta zapekljiva, topla in nevarna ljubica, je že marsikateremu partizanu prizadejala težave, ali pa mu celo skrajšala življenjsko pot, zato ji nisem preveč zaupal. Še posebno ne zato, ker je na njej našlo svoj prostor brhko domače dekle, ki ji ni manjkalo prav ničesar, razen morda nekaj prizanesljivosti do ubogega popotnika. Nekdo je tedaj še odvil petrolejko in zaseda mi je bila mojstrsko postavljena.

Konj ni mačka

Sušil sem se tja do treh zjutraj. Tedaj se je moja senca dvignila in se brez pozdrava in zahvale za vse lepe reči in stvari odtihotapila iz hiše in se dotipala pod kozolec do konja, ki je medtem požrl vse, kar je bilo v dosegu njegovega gobca.

»Hej, muka moja, spet sva skupaj. Dolgčas mi je bilo po tebi,« sem ga nežno pobožal in pričakoval vendarle nežnejši odziv. Uvidel sem, da konj ni mačka, saj je izzivalno zarezgetal in s kopiti zaropotal po nekakšnih deskah, ki so se znašle pod njegovimi nogami. Da ne bi prebudil spokojne hiše, sem ga odvezal in kar peš sva se oddaljila od kmetije. Po hudem prerekanju sem ga spet zajahal in nekako prisilil v počasno hojo po zatemnjenem pobočju vse dotlej, dokler se ni pot nevarno prevesila novzdol proti Motniku. Tu pa sem jaz pokazal konju fige in razjahal, ker nisem zaupal njegovi čudni naravi. Spotoma sem razmišljal, koliko časa sem zamudil in kje bi že bil, če bi šel vso pot peš. Komandant bo besnel, a tolažila me je misel na dobro »uigrano« radijsko ekipo, ki so jo poslali tja dol. Še radijskega tehnika so ji dodelili in zveze torej ne bi smele zatajiti. Toda moj optimizem je motila neka podzavestna slutnja, da ne bo šlo vse gladko.

Prav zato sem v Motniku, kamor sem prispel ob boku mojega konja ko se je že delal dan sklenil, da žival »zadeponiram« pri znanu mlinarju in nadaljnjo pot zaupam lastnim no-

noj, zlasti pa s konjem, češ da je lačen, potem pa je z izgovorom o nujnosti njegove poti poglaval svoj žival v breg proti Slapniku.

Razhajal sem, da bi se konj lažje zagrizel v travo, ki se mu je ponujala, pa je sploh ni povohal. Pač pa je spet ovohaval zrak, zato sem se mu na vse načine dobriklal, ga prosil, božal in prepričeval, izrekel vse kletvice, tudi italijanske. Ko sem po nemško zakričal, je to sprožilo v njem obračanje in ritanje, da sem se resno zbal, da bo pobegnil v svojo bazo. Brž sem se mu vrgel v sedlo in ga spotoma treščil s brzostrelko po zadnjici, da je skočil in, ne vem kaj je prevagalo – moj udarec ali udarci groma in bliskanje. Pripravljalo se je hudo neurje, česar prej nisem opazil zaradi vneme in vsestranske skrbi za pregrešno žival. Nevidna vzmet je izstrelila konja v strmino, da mi je zmanjkovalo sape.

Takoj zatem se je razbesnela nevihta, mrcina pod menoj pa je drvela s tako ihto, da nisem niti premišljal ali bi ali ne bi vedrila. Sicer pa tudi ni bilo kje in tudi želel nisem ustaviti konjskega motorja, ki bi mi lahko spet zatajil.

Že precej pri vrhu se ni dalo več zdržati v

gam. Mlinar mi je obljubil, da bo mrcina deležna vse njegove skrbi in tako sem preko Trojan in Kolovrata prav kmalu prispel na ono stran, kjer blizu teče reka Sava, kjer so Vače in Vaške Kadrše.

V štabu

Štab sem našel sicer s težavo, ker so bili vaščani bolj konspirativni kot partizani in prvi pozdrav, ki so mi ga izrekli moji fantje, je bil:

»Radijska postaja je v okvari, zvez nimamo, komandant besni, takoj sem mu javi na report.«

»Skuhali ste mi juhico, jaz pa jo naj posrkam«, sem izbruhnil in se hkrati umiril. Četudi so bila komandantova vrata na dosegu roke, sem najprej na hitro prekusil napravo in ugotovil, da le sprejemnik ne deluje. Zato sem postajo odprl in opazil, da je izpuljen čep, ki veže anteno oddajnika s sprejemnikom.

»Saj ste preizkusili postajo pred odhodom, mar ne«, sem fante dvomeče pobaral.

»Seveda, in tudi zvezo smo imeli z brigado.« Ni kaj premišljati, čep ni sam izskočil, ker je trdno zabito.

»Je imel kdo prste v drobovju postaje.« vprašam radiotelegrafista. Povedal je tisto, kar sem sumil. Radiotehnik Arno je odprl postajo pol ure pred prvo zvezo.

Najbrž ne iz radovednosti, saj je poznal notranjost naprave kot svoj žep. In ta tehnik, bivši nemški poročnik, po rodu Poljak, ki je dezertiral iz njihove vojske, je mislil, da sem tudi jaz zabito kot tisti čep. Že dolgo mu nisem zaupal in nisem razumel, zakaj ga tako pestujejo pri nas. Žal se je šele ob koncu vojne izkazalo, da je prej in potlej koketiral s četniki, dokler ni bil odkrit in obsojen na dolgo zaporno kazen. Toda to je že druga zgodba.

Zveze so bile sedaj na mah vzpostavljene, jaz pa sem stopil do komandanta. Kaj vse mi je povedal« ne bom opisoval. Ni mi pustil pojasniti moje odisejade s konjem in ko me je potolažil, da se bova pogovorila kaj več ob zaključku akcije, mi je zapovedal, naj takoj vzpostavim dogovorjene zveze in mu potem raportiram. Udaril sem s petami in raportiral, da je povelje že izvršeno. Opazil sem, da mu ni bilo prav, ker sem šel prej k radijski postaji kot k njemu, rekel pa ni nič in jaz tudi ne.

Nazaj proti Trojanam

Odšel sem k svojim radistom in skupaj smo nestrpno pričakovali zavezniška letala, ki naj bi predhodno zasula z bombami vojaške objekte v Litiji. Med to nestrpnostjo pa smo prejeli radiogram: »Velike lopate ne bo«, s šifro povedano, da letalskega napada ne bo, s tem pa tudi, da je akcija na Litijo odpovedana.

V zameno je bila predvidena likvidacija nemške postojanke v Blagovici, ki je bila poleg Krašnje v Črnem grabnu še trdno v nemških rokah.

Blagovica smo obkolili okrog polnoči v največji tajnosti. Toda niti presenečenje niti vseh vrst orožja s partopom vred ni zlomilo nemškega odpora. Šele proti jutru je pokanje na obeh straneh utihnilo in na bojišču je vse dopoldne vladala čudna tišina. Po kosilu pa je bila poslana v volčji brlog parlamentarka-brhko dekle v civilni obleki, pred katerim bi sam vrag povetil roge in tudi Nemci, ki so z njim v sorodu. In res, dekle je prineslo vest, da so obleganci prosili za rok predaje postojanke do petih popoldne.

Nekaj minut pred peto uro pa je bila hiša z našo radijsko postajo že pod nemškim ognjem, ne da bi bili o prodoru sovražne pomoči oblegancem kakorkoli obveščeni. Ko smo se prebijali iz stavbe je bilo opaziti, da je naš štab že pred nami grizel kolena proti Trojanam.

Prenočevali smo v znani gostilni Konšak in z Džonijem, ki je organiziral telefonske zveze ob teh akcijah sva si izbrala za ležišče biljardno mizo. »Spet bo zveza kriva teh izjalovljenih akcij«, mi je nejevoljno zabundal. »Seveda zveza, toda ne naša, ampak nemška. Dali so jim dovolj časa na razpolago, da so vzpostavili zveze in priklicali pomoč. Toda poslušaj Džoni, jaz imam drug problem.«

»Kakšen, si morda zaljubljen?«
»Daj no mir! Povej, ali rad jezdiš?«
»Še vprašaj? Kraljestvo bi dal za konja.«
»Fino! Glej, jaz imam pri mlinarju v Motniku spravljeno žival, ki jo je treba spraviti nazaj v Bojanov hlev. Bi hotel ti opraviti to zadevo namesto mene? Imam namreč drugo pot.«
»Z veseljem, ni problema. Zjutraj se pomeniva, zdaj pa lepo zaspiva na oblazinjenem ležišču.«

Kraljestvo za konja, ki je bil – kobila

V Motniku sem ga pripeljal naravnost v hlev in mu pokazal belosivega konja. Ko naju je zagledal, je zarezgetal s tako votlim glasom, kot bi se zmaj oglašil iz zakletega vodnjaka. Zadrgetal sem po vsem životu in brččas je tudi moj obraz dobil belosivo barvo, kar je opazil tudi Džoni:

»Ti si preslab za ježo po prestani bolezni. Pusti konja, bom že jaz opravil z njim takoj kot je treba.« Prijel me je pod roko in šla sva h gospodarju na okrepčilo. Privoščil sem hudobnemu konju, da bo to pot nosil na svojem hrbitišču moža težke kategorije, namesto prejšnje peresne teže.

Konj je bil že osedlan, ko sva prišla spet pred hlev. Moj namestnik se je večje pognal v sedlo in čisto spodobno jezdil mimo mene, zato sem mu iskreno zaželel srečno pot, ko sem tekkel za njima. Toda prišli smo le do prvega ovinka, ko je konj obstal. Resno sem se ustrašil, zato sem brž zaklical Džoniju, naj se čvrsto drži in hkrati snel brzostrelko ter v znak sprožil dolg rafal za konjevo zadnjico.

Še predno je minil odmev strelav, ni bilo več pred menoj niti konja niti jezdeca. Le oddaljeno peketanje konjskih kopit je bilo slišati in tedaj sem se oddahnil.

Bojan se je čudno muzal, ko sem mu ob vrnitvi povedal vso štorijo. Džonija pa še ni bilo in ga tudi naslednji dan nisem videl. Ker pa sem moral spet na pot, mi je kasneje povedal, kako je deloval moj rafal. Konj je kot raketa švignil proti Menini planini in se zastavil daleč stran od vseh naselij, cesta in steza, tako da sta kolovratila počez in podolgem in prišla v štab cone tretji dan z zahodne, namesto z vzhodne strani. Pa še to mi je povedal, da sem mu jaz ves čas govoril o konju, v resnici pa je bila kobila in še breja povrhu.

Tedaj sem ponovno spoznal, da je nesreča vedno ženskega spola in da ima dostikrat tudi mlade.

Književniki – v času NOB

Alojzij Remec

Ob 100-letnici rojstva

Pred sto leti (10. aprila 1886) v sončnem Trstu se je rodil slovenski pesnik, pripovednik in dramatik Alojzij Remec. V osnovno šolo je hodil na Vipavskem, kjer je živel pri svojem dedu, nadaljeval jo je v Trstu, kjer je končal tudi (nemško) gimnazijo.

Po začetnem študiju bogoslovja v Gorici se je preusmeril v študij prava, ki ga je končal v Gradcu. V prvi svetovni vojni je moral kot mladenič služiti v avstroogrski vojski. Svojo prvo službo je dobil v Ljubljani

kot odvetniški pripravnik, nato pa se je preselil v Ptuj, kjer je odprl samostojno odvetniško pisarno. V Ptuj je postal zelo priljubljena osebnost, nekaj časa je bil celo ptujski župan. Zato ni čudno, da so ga Nemci leta 1941 takoj zaprli, ga mučili in izselili v Srbijo, kjer je živel med vojno v Vrnjački banji. V pregnanstvu je pisal pesmi in drame (Volkodlaci, Talci v Kraljevu). Leta 1944 je napisal tudi igro Bunda, ki pa je ostala zgolj v rokopisu. Po osvoboditvi se je vrnil v svoj ljubljani Ptuj, kjer je pisal prozo, ki jo je navdihnila druga svetovna vojna in izseljenstvo.

Umrli je v Ptuj 21. novembra 1952, v sedemdesetletnem letu.

V slovenski literaturi se je najprej oglašal z različnimi psevdonimi (Slavko Vilinski, Zvonar Zvoranov, Štefan Poljanec, A. R. Stefanovič), pa tudi s polnim imenom v tržaški Edinosti, Ljubljanskem zvonu, Slovanu, Domačem prijatelju in v Mladiki.

Po sodbi slovenske literarne zgodovine je Alojzij Remec najbolj samosvoj v svoji raznovrstni dramatik, v kateri se je njegov realizem opajal ob vzgledih evropskega gledališkega ekspresionizma (Viktor Smolej). Največ pozornosti je vzbudila v gledaliških krogih in pri kritiki njegova drama MAGDA (1924), ki jo je napisal v ekspresionističnem slogu, tehniki in dramaturgiji. V dvajsetih letih 20. stoletja je bil

Alojzij Remec najbolj uprizarjani slovenski dramski avtor v mariborski Drami. Tu so doživele premiere in krstne uprizoritve njegove drame: Učiteljica Pavla (1921), Kirke (1922), Užitekari (1923), Magda (1924) in Zakleti grad (1925). K njegove-

mu dramskemu opusu je treba prišteti še Volkodlake, Talce v Kraljevu (1947) in otroško pravljico igro Miklavževe vragolije (1951).

V njegovi poeziji je opazen v začetku vpliv slovenske moderne, pozneje pa se je pod vplivom vojne približal ekspresionističnemu pesniškemu izrazu.

Kot pripovednik je zaslovel z zgodovinskim romanom Veliki punt (1909–1910–1953) z motiviko tolminskega kmečkega upora iz osemnajstega stoletja, s povestjo Doma in v svetu (1910), s povestjo Andrej Košuta (1922) in z Opustošeno brajdo (1946), v kateri je prikazal Ptuj in njegovo okolico na pragu druge svetovne vojne s posebnostmi kraja, ljudi in problemov. Opustošena brajda je njegovo najrazrelejšo pripovedno delo (S. Janež).

Svoje novele je zbral v knjigah Naši ljudje (1921) in Iz moje domovine (1922). V njegovi novelistiki in dramatik prevladujejo predvsem psihološki in erotični motivi. Bil je tudi kritik, za »Slovenca« je pisal kritike o gledaliških predstavah.

Slovenska literarna zgodovina mu je ostala še marsikaj dolžna, saj njegova vloga in pomen, ki so ga imele njegove drame v obdobju po ustanovitvi prvih slovenskih poklicnih dramskih gledališč v Ljubljani in Mariboru, še nista dovolj natančno raziskana in ovrednotena. Za narodnoosvobodilno gibanje pa bo ostal Alojzij Remec tisti pokončni slovenski pisec, ki je v času najhujše narodove preizkušnje vedel, kje je njegovo mesto.

Dušan Mevlja

Anton Vodnik

Ob 85-letnici rojstva

Slovenski pesnik in esejist, kritik in umetnostni zgodovinar, urednik in lektor Anton Vodnik se je rodil 28. maja 1901. leta v Podutiku pri Ljubljani v družini kamnoseka. Umrli je 2. oktobra 1985 v Ljubljani v petinšestdesetem letu starosti. Osnovno šolo je obiskoval v rojstnem kraju, klasično gimnazijo v Šentvidu nad Ljubljano. Po maturi, ki jo je opravil z odliko, se je jeseni 1920 vpisal na ljubljansko univerzo na oddelek za umenostno zgodovino, kjer sta bila njegova profesorja Vojislav Mole in Izidor Cankar. Leta 1927 je promoviral z disertacijo o kiparju Franciscu Robbi. V svoji stroki ni mogel dobiti službe, zato si je služil kruh v službah, ki so se mu priložnostno ponujale: bil je kulturni urednik pri Slovincu, knjižničar pri Prosvetni zvezi, urednik in lektor pri Jugoslovanski knjigarni. Konec leta 1938 je bil nastavljen kot urednikov pomočnik in korektor pri družbi Svetega Mohorja v Celju in je to delo opravljal do začetka vojne. Umetnostno zgodovino je honorarno predaval na Glasbeni akademiji.

Od jeseni 1941 je po pripovedovanju brata Franceta preko krščansko socialistične skupine začel tesneje sodelovati z Osvobodilno fronto. V njegovem stanovanju so bili stalni sestanki aktivistov OF, ki so se jih udeleževali Tone Fajfar, Edvard Kocbek, Lidija Šentjura, Josip Vidmar, Aleš Stanovnik, Anica Černejeva in

drugi. Pri njem je bilo tudi nekaj sej IOOF z Borisom Kidričem, dr. Marjanom Brecljem in drugimi. Tam je bilo pod vodstvom Ane Zihnerlove tudi skladišče Rdeče pomoči za partizanske otroke. Zaradi suma policije je bil dvakrat aretiran in odgnan v zapor: pozimi 1942 v belgijsko vojašnico (aretirali so ga MVAC) spomladi 1943 pa so ga italijanski policisti odgnali v šempetrsko »kasarno«, kjer je v zaporu srečal pisatelja Prežihovega Voranca. Nekaj časa sta ležala na istem pogradu in delila isto usodo.

Anton Vodnik je začel pisati v dijaških letih, pokrovitelj literarnega krožka na šentvidski gimnaziji je bil dr. Anton Breznik, njegov profesor, s katerim sta bila dobra prijatelja. Že kot četrtošolec je sodeloval pri Jutranci zarji, glasilo nižješolcev. Nato je vse do mature objavjal pesmi in razprave v Domačih vajah. Značilno zanj je »Poglavje o dekadenci«, ki ga je napisal kot šestošolec v Domačih vajah. Dekadence mu je pomenila le sinonim za moderno v širšem pomenu. O svojih zgodnjih literarnih vzorih in pobudah je izjavil sam: »Na mojo umetniško rast so morda vplivali (od 16. do 19. leta) Verlaine, Maeterlinck, Rilke, Březina, Hofmannsthal, Tagore, kitajska lirika in biblija. Od nemških ekspresionistov sta napravila name najgloblji vtis Trakl in Werfel, v slovenski literaturi pa Župancič. V meni celo Gregorčič še vzvneva.«

Prve pesmi je objavil v kon-

cu leta 1918 v reviji Mladost in v Zori, glasilu slovenskega katoliškega dijaštva. Leta 1920 je prvič nastopil v reviji Dom in svet, naslednje leto pa tudi v Ljubljanskem zvonu. S tem je stopil v literarno areno in se uvrstil med najizrazitejše lirike prve povojne generacije.

Njegova prva pesniška zbirka Žalostne roke je izšla leta 1922 in pomeni po mnenju literarnega zgodovinarja Stanka Janeža enega izmed vrhov slovenskega religioznega ekspresionizma. Pesem mu pomeni muzikalno in likovno tvorbo, ki izvira iz doživljanja in vodi k razodetju, s tem pa omogoča človekovo ravnanje kljub razklani, boleči, disharmonični stvarnosti. Druga njegova zbirka Vigilije (1923) ni več tako sanjava, romantična, melodiozna kot Žalostne roke, zato pa je trpejša, bolj zgoščena, in po izrazu na moč lapidarna (F. Vodnik). Slodnjak meni, da Vodnikovi prvi dve zbirki vsebujeta morda najbolj samosvojjo ljubezensko liriko našega slovstva. Njegova tretja zbirka Skozi vrtove je izšla leta 1941,

tik pred okupacijo, kot ena zadnjih, če ne sploh zadnja slovenska leposlovna knjiga v svobodni domovini. Po vojni je tem trem zbirkam pridružil še štiri nove. Srebrni rog (1948), Zlati krogi (1952), Glas tišine (1959) in Sončni mlini (1964). Po mnenju brata Franceta se časovna razdalja, ki loči prvi dve zbirki od naslednjih, kaže tudi v oblikovnih in slogovnih novostih, v razširitvi motivnega kroga in v obogatitvi pesniškega izraza. Literarna zgodovina mu je morala priznati novatorstvo, v slovensko poezijo je uvedel nove pojme in pomenke odenke, izvirno je obogatil slovenski pesniški jezik.

Razen v samostojnih zbirkah so izšli izbori njegovih pesmi tudi v mnogih domačih in tujih antologijah. Njegove pemi so prevedene v srbohrvaščino, makedonščino, češčino, slovaščino, poljščino, italijanščino, nemščino, francoščino, angleščino in grščino. Leta 1959 je dobil nagrado Društva slovenskih pisateljev za zbirko Glas tišine.

Pisal je tudi literarne in likovne ocene, eseje, razprave, polemike, glose in razmišljanja v nevezani besedi.

Nas zanima, kako se je Anton Vodnik izražal v pesniški govorici v času narodnoosvobodilnega boja. Njegovi partizanski verzi se po sodbi Borisa Paternuja (Slovenska književnost 1945–1965) zgoščajo v rezke, ostro obrobene slike resničnosti in predmetnosti, ki ponekod spominjajo na Borove partizanske balade. Njegova dotlej apolitična vizija se razkrajala, vanjo vdirajo novi izrazi. Tenkočutna instrumentacija besed otrdi in postane

glasnejša, izpoved se včasih ureja v obliko zborne recitacije (Mrtvi bataljon). Besedi »skala« in »granit« zdaj na primer ne nosita več ideje osebnega titanizma, kot nekoč v »Faraonu«, temveč idejo skupnega upora delavcev in kmetov. Skratka, svoj srebrni rog je Vodnik snel z ust mističnih angelov in skozenj zapel spev osvobojenih množic, odrešujoče skupnosti (Talcu Alešu, Mrtvi sin).

Smrt je nekoč doživljal kot spiritalistični obred, kot odrešujoči »zlati val od svetlih obal«, kot »sij in nasmehek«. Zdal jo doživlja kot tragično dejstvo, dojemajo jo z bregov človekovega življenja in narodnega obstoja (Kurirju Janezku). Vendar tudi tokrat ne obstane v grozljivi, uničujoči tesnobi smrti. V njej kljub vsej tragiki najde tudi opogumljajočo točko. Najde jo v junastvu in nadosebnih funkcijah žrtve za domovino.

V Mrtvem bataljonu, posvečenem padlim pohorskim junakom, je smrt docela napolnil s heroizmom in jo spremenil v živo, zgodovinsko delujočo silo, v večno stražo na severu naše meje. Vodnikovo reševanje smrti pred popolnim izničenjem točneje, njegovo postavljanje mostov med smrtjo in nadaljnjim življenjem pa ni odprto samo na zgodovinsko družbeno perspektivo, ima tudi še panteistične razsežnosti. Še več. Čeprav se je s partizansko tematiko oddaljil od svojega religioznega mita, se s posledki vendarle vrača vanj. Na njenem grobu, Manom Mirana Jarca, Talcu Alešu). Boris Paternu meni, da celo v njegovem najbolj vojnem spevu

ostajajo vrata iz družbene v religiozno idealiteto odprta.

Anton Vodnik je bil po mnenju brata Franceta Vodnika zakrožena in izrazita pesniška osebnost. Zanj je bila značilna skladnost življenja in delovanja. Bil je človek z enotno mi-

Anton Vodnik

Kurirju Janezku

(Odlomek iz daljše pesnitve)

Petnajstletnemu nečaku,
kurirju Vojkove brigade
Nekoč molče si sanjari,
ti mali heroj,
kako boš z bombami, ohoj,
in s puškamitraljezi
v otroškem srdcu, v sveti jezi
danes, še nočjo
gonil Nemce, Italijane
prav do Rima in Berlina.

Zdal je tišina
krog tebe in v nas,
zdaj v tebi kali
domovina.

Le tvoj obraz
je za spoznanje bolj bel,
bolj žalosten in bolj vesel.

slijo in čustvom. Kot pesniški oblikovalec je bil resda aristokrat, a po mišljenju in v odnosu do ljudi demokrat in humanist. Josip Vidmar se ga takole spominja v svojih »Obrazih«: »Bil je odprt, čist človek, srečen sam v sebi in ljubezniv do drugih, človek odprtih in jasnih oči, ki ni imel kaj skrivati. Nekaj francišku Asiškemu podobnega je bilo v tem človeku.«

Dušan Mevlja

August Žigon

Ob 45-letnici smrti

Na spominski plošči, posvečeni padlim slovenskim književnikom med narodnoosvobodilno vojno, je vklesano tudi ime literarnega in umetnostnega zgodovinarja Augusta Žigona. Pred petinštiridesetimi leti so ga 15. julija 1941 ustrelili italijanski okupacijski vojaki, ko se je ponoči vračal v svoje stanovanje, brez vsakršnega opozorila ali motiva. To se je zgodilo v času, kot je zapisal Janko Jarc, ko je vse bolj zorel slovenski narodni upor proti fašističnim osvajalcem, ko je Osvobodilna fronta v poletju 1941 že na široko razpredla svojo organizacijo v Ljubljani in Sloveniji. V Ljubljani je bilo iz dneva v dan več znamenj upornega razpoloženja. Vse to je vedno bolj razburjalo okupatorsko oblast. In ko so se raznesli glasovi, da bo za obletnico francoske revolucije v vseh okupiranih evropskih deželah prišlo do splošne vstaje, so se tudi Italijani v Ljubljani vneto pripravljali na obrambo. In vendar je bilo za množično vstajo v Ljubljani še prezgo-

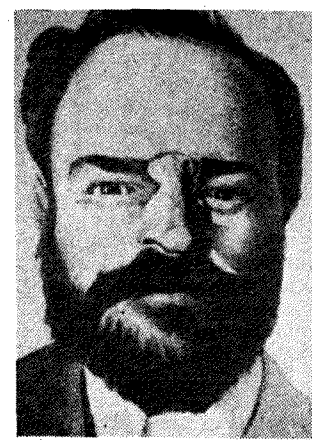
daj. Zato se je obletnica velike francoske revolucije objavila v Ljubljani brez kakih revolucionarnih poizkusov. Edina žrtev okupatorske živčnosti tistih dni je bil, kot je zapisal Janko Jarc (Tovariš, letnik 1950, str. 75), dr. August Žigon. »Slovenski poročevalec« je v svoji 9. številki, dne 25. julija 1941 objavil na prvem mestu naslednjo vest:

August Žigon
Strel, ki ga je sprožila okupatorska roka, je smrtno pogodil slovenskega kulturnega delavca in prešernoslovca Augusta Žigona. Ko se je vračal domov, so ga ustrelili v hrbet karabinerji.

Pregled italijanskih uradnih dokumentov, shranjenih v karabinerskem arhivu Comando Gruppo CC, RR, Lubiana, fasc. 13-4-11, zločin takole prikazuje:

«Kmalu po policijski uri, ki je bila takrat še popolna, se je vračal na svoje stanovanje po Cesti na Rožnik, upokojeni bibliotekar Univerzitetne knjižnice dr. August Žigon. V bliži-

ni, kjer se steka na Cesto na Rožnik peš-pot iz Tivolskega parka, ga je ustavila motorizirana patrulja, ki so jo sestavljali trije vojaki 79. telegrafске čete in sicer: Marini Alessandro, Natoli Salvatore in D'Anton Francesco. Bili so iz čete, ki je stražila italijansko radijsko postajo v Rožni dolini in so to noč nadzorovali telefonski vod, ki je vezal poveljstvo XI. Corpo Armato s stanovanjem generala Robottija v tako imenovanem Kolmanovem gradu na Večni poti. Ti vojaki so pač opazili nekoga pred seboj, se morda zapletli z njim tudi v kako besedovanje in ga pri tem, v smislu naročil, da naj pri vsakem najmanjšem povodu takoj uporabijo orožje, ustrelili. V prvem poročilu so imenovani vojaki navedli, da so ob 0.50 15. julija opazili na Cesti na Rožnik tri moške in jih pozvali, da bi jih legitimirali. Neznanci so na poziv, kakor trdi patrulja, odgovorili z dvema streloma, nakar so tudi vojaki takoj uporabili orožje in enega izmed trojice ubili, dva pa sta strela. General Robotti je menda sam podvomil v resničnost tega poročila in je na poročilo napisal. »Če je stvar res taka, kot je javljeno, je treba vojake zaradi hitrega in energičnega reagiranja poh-

valiti.« Janko Jarc, ki je brskal po italijanskih dokumentih, je ugotovil, da je bil napad, naveden v prvem poročilu, izmišljen. Ko so naslednjega dne ugotovili, kdo je ustreljen, je prišlo vojaško poveljstvo v zadrego in vso zadevo so poizkusili potlačiti. Vdovi pokojnega je neki italijanski oficir na vprašanje, kaj je bilo vzrok smrti njenega moža, odgovoril: »E stato un errore.« (Bila je poma.) S tem je bila za okupatorske vojaške oblasti stvar opravljena.

Janko Jarc svoj zapis končuje z ugotovitvijo, da lahko na podlagi uradnih dokumentov in pričevanja živih prič ugotovi-

vimo, da so nad dr. Žigonom izvršili navaden umor, ki so ga narekovala povelja vojaških oblasti s tem, da so ukazovale takojšnjo rabo orožja. Vojakom so za umor Slovence celo obljubile nagrade in dopuste.

Tako je tragično zaključil svoje življenje slovenski literarni zgodovinar, raziskovalec in bibliotekar August Žigon. Rojen je bil 8. januarja 1877 v Ajdovščini, po končani gimnaziji v Gorici je na Dunaju študiral pravo, v Gradcu pa umetnostno zgodovino, slavistiko in klasično filologijo. Nato je poučeval na gimnazijah v Kranju, Ljubljani in Gorici. Od leta 1905 do 1909, ko je promoviral, se je zaposlil na Inštitutu za umetnostno zgodovino v Gradcu. Od leta 1919 do upokojitve je bil ravnatelj Študijske knjižnice v Ljubljani.

Svoje literarnozgodovinske spise je začel objavljati leta 1903. Njegovo pisanje je bilo posvečeno raziskovanju življenja in dela Prešerna, Čopa in Levstika. Skušal je dokazati, da so Prešernove pesmi zgrajene na podlagi zavestne matematične arhitektonike. Teorijo arhitektonike je vzel iz umetnostne zgodovine in jo prenesel v raziskovanje poezije. S tem je naletel na hud odpor mlajšega zgodovinsko-slov-

stvenega rodu (Prijatelj, Kidrič). Zagovorniki pozitivistične biografije so njegovo teorijo zavrnili, čeprav je brez dvoma opozorila na potrebo po študiju umetniške oblike in kompozicije.

Razprave o Prešernu je izdal v dveh knjigah: v Prešernovi čitanki (1922) in v knjigi »Franc Prešeren – poet in umetnik (1925). Levstiku je posvetil spise: Donesek o razmerju med Janežičem in Levstikom (1907), Levstikovo delo za Prešerna (1916–1917) in Levstik o Vodniku.

V njegovem obravnavanju Prešerna, njegovega življenja in dela, je čutili, da je doumel Prešernovo veličino in tragiko. Zaradi njegovega včasih preveč doktrinarnega razlaganja Prešernove poezije, je naletel na odpor ostalih prešernoslovcev. Vendar je treba brez zadržkov priznati, da je zbral neverjetno mnogo gradiva in osvetlil marsikaj dotlej še neraziskanega iz življenja in dela Prešerna, Čopa in Levstika. Zdi se, da njegovo pomembno in vsega spoštovanja vredno znanstveno delo, ki ga je opravljal z nenavadno ljubeznijo do starejše slovenske literature, še ni pravično in objektivno ocenjeno. (T. Pavček).

Dušan Mevlja

Dopisi in poročila prihajajo z vseh vetrov...**Iz Kočevja**

piše Viktor Dragoš

Novoizvoljeni člani Komisije za obujanje tradicij NOB in spomeniško varstvo Občinskega odbora ZZB NOV so na minuli seji sprejeli delovni načrt do konca letošnjega leta. Pri obravnavanju dela in vloge Pokrajinskega muzeja v Kočevju so sklenili, da je zbrano gradivo iz časa NOB potrebno pripraviti dostopnejše širši javnosti. Imeli so nekaj pripomb glede vzdrževanja poslopja Šeškovega doma v Kočevju. Menili so, da denar, ki so ga za te namenili pri KS Kočevje mesto za letošnje leto za vzdrževanje te stavbe v znesku 1,5 milijona din, ne bo zadostoval. Zavzeli so se, da bi denar za vzdrževanje te stavbe dobili tudi iz drugih virov, mogoče tudi iz republiških, saj se ne sme dopustiti, da bi stavba, v kateri je bil v dneh od 1. do 3. oktobra 1943 zbor odposlancev slovenskega ljudstva, propadla. Glede zbiranja zgodovinskega gradiva iz časa NOB, so ugotovili, da se bo temu treba bolj posvetiti. Glede na to, da se neustavljivo bliža čas, ko bo vse manj živih pričevanj nekdanjih aktivistov OF in neposrednih udeležencev NOV, je potrebno poskrbeti, da bo zbranih čimveč predmetov iz tega časa. Upoštevati je potrebno, da prihajamo v obdobje, ko se za razlaganje in preučevanje zgodovine iz NOB vse bolj uporabljajo zgodovinski ohranjeni viri in vse manj pričevanja. Čimveč bo zbranih dokumentov in posameznih predmetov, tem popolnejša bo lahko zgodovina štiriletnega boja proti okupatorju in delavskega gibanja.

Iz Škofje Loke

se oglašja Franc Galičič

Društvo invalidov Škofja Loka zelo prizadevno uresničuje sprejeti program dela za leto 1986. Ta program je zelo obsežen in tudi zahteven, zlasti na področju izvajanja aktivnosti, ki so večkrat omejene na zdravstvene in fizične zmožnosti članov.

Uspešno delovanje škofovskih invalidov se najbolj odraža na področju rekreativne športne dejavnosti, kulturnega delovanja in na medsebojnem sodelovanju pri reševanju zdravstvenih, socialnih in drugih problemov članov. Posebna pozornost je namenjena izobraževanju in skrbi za družabno življenje ter za organiziranje skupnih prireditev v tem smislu. Invalidi v Škofji Loki imajo tudi svoj »bilten«, ki sicer izhaja občasno in po potrebi. Preko tega »biltena« so vsi invalidi sproti in dobro obveščeni o vseh pomembnih zadevah društva invalidov kot celote in tudi o drugih zadevah, ki so zanimive za invalide.

V letošnjem letu je društvo invalidov Škofja Loka organiziralo že drugi izlet za svoje člane. Ta izlet je bil izredno zahteven za organizatorje kakor tudi za udeležence. Ta izlet je bil v dneh 17. 18. in 19. aprila z ogledom Koroške, Avstrije in Prage. Udeleženci tega izleta so si ogledali številne zgodovinske, kulturne in naravne znamenitosti. Še prav posebna pozornost je bila namenjena ogledu nekdanjega zloglasnega taborišča v Mauthausnu. V tem taborišču je bilo med zadnjo vojno tudi 67 škofovčanov. Od teh jih ni preživelo kar 35; umrli so ali omahnilni na »stopnicah smrti«. Sežgani so bili v krematoriju v tem taborišču smrti kot tisoči drugih. V tišini je pretresljivo odmevala pripoved vodiča, ki je udeležencem oživljal spomine na grozote in trpljenje nekdanjih taboriščnikov v Mauthausnu.

Izredno zanimiv je bil ogled glavnega mesta Čehoslovaške. Praga ima toliko zgodovinskih in kulturnih vrednosti, da je bil možen ogled le nekaterih. Znameniti Karlov most, pod katerim teče reka Vltava, mogočna stolnica Sv. Vita, slavni grad Hradčani, spomenik Jana Husa, znana Švejkova gostilna pri Fleku, srednjeveške palače, moderne stolpnice in življenjski utrip tega mesta... Za udeležence tega izleta je bilo to enkratno doživetje, resnično pestro in zanimivo. Prijetno vzdušje in zadovoljstvo invalidov prav gotovo pomenita pripravljenost še za nadaljnje sodelovanje pri uresničevanju letnega programa dela invalidov v Škofji Loki.

Iz Sežane

je prišlo poročilo Olge Knez – Stojković

Do sedaj je občinska organizacija ZZB NOV Sežana organizirala že devet srečanj borcev sežanske občine, ki so potekala ob zaključku leta v Lipici. Ker je bila lanska udeležba slaba, so sklenili, da srečanja premaknejo v poletni čas. Tako so letos ob dnevu vstaje organizirali srečanje borcev v borovem gozdičku v Divači, ki se ga je udeležilo preko 400 borcev. Navzoči so bili tudi predstavniki Vsedravnega združenja partizanov Italije, tržaško pokrajino je zastopal Arturo Calabria. Srečanja so se udeležili tudi predstavniki sekcije VZPI iz Boljunca, s katerimi sežanski borci že dalj časa sodelujejo.

Srečanje v Divači je obogatil pevski zbor iz Divače s kulturnim programom, delegacija

borcev pa je položila venec na spomenik padlim borcem NOV. Srečanje se je razvilo v prijeten večer, na katerem so obudili spomine iz časov NOB. Slavnostni govornik pa je bil Aleksander Jelen, predsednik občinskega odbora ZZB NOV Sežana. Med drugim je prikazal negovanje revolucionarnih tradicij, vključevanje borcev v razreševanje družbeno ekonomskih problemov in nenehen boj za uresničevanje socialističnega samoupravljanja, neuporabne politike, boj za mir in razorožitev. Čeprav so programi borčevskih organizacij smelo začrtani, se borci srečujejo z nekaterimi težavami, tudi v pisanju vaških kronik in monografij enot in služb NOV in POS. Dobro se zavedajo, da bo zgodovina brez tega bistveno okrnjena in da bodo svojim znancem zapustili le skromno dediščino. Zato bodo morali napeiti vse sile tudi na tem področju. Sežanski borci pa so prepričani, da se da izboljšati sedanje družbene razmere tudi z večjim delovnim elanom, zaostritvijo odgovornosti in discipline vseh na vseh nivojih. Posebno skrb pa posvečajo mladim.

Letošnje srečanje borcev sežanske občine, ki je bilo v Divači, naj bi postalo tradicionalno.

Iz Ilirske Bistrice

se je z besedo in fotografijo oglašil Petar Nikolić

Več kot slavnostno so proslavili letošnji dan civilne zaštite, predvsem v delovni organizaciji Lesonit, kjer se je na posebni seji z navzočnostjo predstavnikov družbenopolitičnih organizacij sestal občinski štab CZ.

Podelili so republiška in občinska priznanja. Republiškega je prejel Janko Muha, občinske značke pa gasilsko društvo Ilirska Bistrica, Antonija Šircelj iz Lesonita in Stanko Delost, gasilec iz Knežaka. Navzočim so predstavili novi Lesonitov protipožarni sistem.

Iz Čepovana

nam je prebrati poročilo Karla Kumšeta

Dan vstaje smo počastili z odkritjem spomenika padlim borcem in žrtvam vojne Čepovanske doline ter partizanskim delavnicam, bataljonu NOVGRAD, komande mesta Čepovan, bolnici »PAVLA« in 9. korpusu. Slavnostni govornik, član sveta federacije Branko Babič, je med drugim poudaril:

Ko se ob takih priložnostih zberemo, je razumljivo in nujno, da se spominjamo časa in dogodkov iz najslavnejšega obdobja naše narodne zgodovine, ko smo bili bitko za naš obstoj, za osvoboditev in združitve Primorske z matično domovino Slovenijo. Čepovan ima v tej bitki častno zgodovinsko mesto. Ljudje, kraji in te doline, so v NOV dali vse, kar so zmogli, in še več; mnogi so dali svoja življenja. Tako je Čepovanska dolina postala ena od pomembnih postojank osvobodilnega gibanja, baza naše vojske ves čas do osvoboditve. Tu je v času 1944-1945 imel svojo bazo 9. korpus in njegove pristalske enote, angleške in ruske misije pri 9. korpusu, prvi bataljon NOVGRAD (narodnoosvobodilna vojna gradnja), komanda mesta Čepovan, razne delavnice in druge enote. Tu je bil v tem času tudi sedež PK KPS za Primorsko in drugih političnih organizacij. Že samo to pove, kako pomembna je bila Čepovanska postojanka osvobodilnega gibanja, tako politično kot vojaško. Vse to seveda ne bi bilo mogoče, če ljudje Čepovanske doline ne bi bili tako predani, prizadevni in požrtvovalni v boju za svobodo in lepši jutrišnji dan. V Čepovanski dolini in njeni okolici je deloval prvi bataljon NOVGRAD komande goriškega vojnega področja, ki je imel v svojem sestavu več raznih delavnic. Najvažnejša je bila mizarska in žaga. Iz tako imenovane partizanske delavnice se je razvila prav v Čepovanu prava in velika tovarna pohištva. Ta daje kruh večini domačinov, ki s svojim delom kažejo, da so sposobni kvaliteto proizvajati; kar polovico izdelkov gre preko naših meja.

Delovna organizacija MEBLO je že nekaj let, od prevzema patronata nad mizarskimi, tesarskimi in kolarskimi delavnicami ter žagami zalednih enot na območju komande goriškega vojnega področja, načrtovala skupaj s

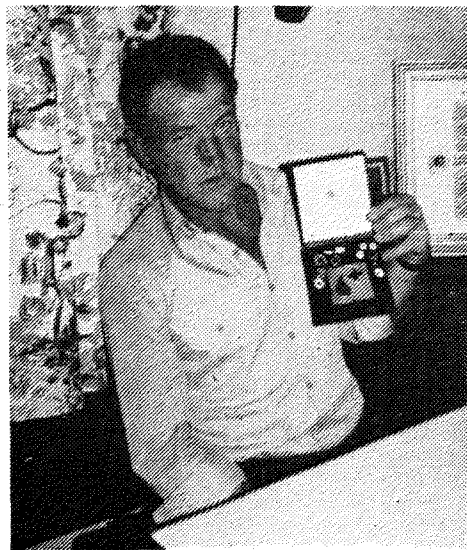
skupnostjo borcev GVP postavitev spomeniškega obeležja.

Nekdanji borci, pripadniki vseh zalednih enot 9. korpusa, smo nadvse hvaležni delovni organizaciji MEBLO in krajanom Čepovana, ki ste pripomogli k odkritju tega spomeniškega obeležja.

Iz Sevnice

nam je poslal člančič z naslovom »Kri za sočloveka« Jože Novak

Eden tistih, ki so se vpisali med krvodajalce je Rafael KRANJC, star 46 let iz Zgornjih Radulj v Krajevni skupnosti Bučka, občina Sevnica.

nica. Kot mnogi drugi je pristopil med krvodajalce pri vojaki leta 1961 v Jastrebarskem, in ostal zvest do danes. Torej se je med krvodajalce RK zapisal že pred petindvajsetimi leti, in od tedaj je do danes daroval že 16 litrov krvi.

»Dokler bom zdrav in sposoben bom dvakrat na leto oddal po 4 decilitre. Moja kri bo vedno na razpolago. Moj ponos niso priznanja, temveč življenje, ki jih je moja kri rešila.« Rafael je vsega skupaj dal kri kar 40 krat, nazadnje 4. junija letos v Sevnici. »Po vsakem odvzemu se počutim dobro, sicer pa boljše, ko pred odvzemom. Torej, štiridesetkrat sem se odzval klicu na pomoč in tako bom ravnal tudi v prihodnje.« se je ob koncu najinega pogovora zaobljubil Rafko.

Iz Radovljice

smo dobili troje kratkih poročil izpod peresa Jošta Rolca

Za praznik občine Radovljica, 5. avgusta so tudi letos v spomin na ustanovitev slovitega Cankarjevega bataljona podelili priznanja občine Radovljica zaslužnim posameznikom in organizacijam. Prejeli so jih na osrednji proslavi na zasedanju skupščine občine na Vodiški planini na Jelovici, 2. avgusta.

Veliko plaketo občine Radovljica za leto 1986 so prejeli: Stane Dremelj, medaljer iz Radovljice, dr. Borut Rus, zdravnik iz Bleda in Dolfje Vojsk, nekdanji direktor Elana iz Begunj.

Plakete občine Radovljica so prejeli Jože Faganel in Jože Jelenc iz Podnarta ter Organizacijski odbor svetovnega FIS tekmovanja v smučarskih tekih Bohinj.

Z medaljo občine Radovljica so za posebne zasluge bili odlikovani: Miroslav Birk in Janez Marinček iz Radovljice, Albin Lampe in Janez Smole iz Lesc ter Roman Kolar, direktor Kemične tovarne Podnart iz Kranja.

Prijateljsko sodelovanje med borci Bleda in Doberdoba

Že dobro desetletje se tkejo vedno bolj trdne vezi prijateljstva in sodelovanja med nekdanjimi borci, člani ZB NOV Bled in slovenskimi borci, člani organizacije italijanskih partizanov ANPI iz Doberdoba. Da bi tudi navzven poudarili in potrdili to prijateljstvo, ki se je razširilo tudi na druge prebivalce Bleda in Doberdoba, so pred petimi leti podpisali listino o pobratenju. Plod tega sodelovanja so vse številnejši medsebojni obiski delegacij ter izletniških in drugih skupin. Zamejski rojaki vabijo blejske borce vsakega 25. aprila, ko slavijo v Doberdobo dan osvoboditve, Blejci pa svoje prijatelje 17. julija ob krajevnem prazniku Bleda. Še bolj pomembno pa je, da se vse bolj pogosto srečujejo posamezniki in družine, ki so v tem obdobju sklenili prijateljstvo.

Tudi letos za blejski krajevni praznik 17. julija je prispela osemčlanska delegacija iz Doberdoba. Zaradi zadržanosti župana je prišel njegov namestnik podžupan Dario Legiša. Blejski borci in predstavniki krajevnih DPO in KS so svoje goste iz zamejstva povabili na

ogled krajevnih posebnosti in na udeležbo osrednje prireditve – Blejske noči z ognjemtom. Kot vselej so tudi tokrat spregovorili o nadaljnjih smereh sodelovanja, ki ima tudi širši narodnostni in politični pomen. Takšno ubiranje poti do naših zamejskih rojakov je treba vsestransko podpirati in spodbujati.

Krajevni praznik Zasipa

V spomin na prvo večjo diverzantsko akcijo, ko so trije domačini 5. avgusta 1941 razstrelili cevovod hidrocentrale Piškovca, od leta 1977 vsako leto proslavljajo krajevni praznik v vseh naseljih krajevnih skupnosti Zasipa.

Osrednja slovesnost je bila v soboto, 2. avgusta, v Kulturnem domu, kjer je bilo slavnostno zasedanje skupščine krajevnih skupnosti Zasipa s kulturnim programom in podelitvijo priznanj zaslužnim krajanom in organizacijam. V sklopu praznovanja so pripravili v Zasipu številna športna tekmovanja in kulturne prireditve, ki so se jih udeležili tudi predstavniki pobratene krajevnih skupnosti Podzemelj iz Bele krajine.

Vabili

Vabimo vse nekdanje koroške partizane in simpatizerje koroškega partizanstva, da se v čim večjemu številu udeležijo svečanosti ob poimenovanju ceste Črna – Solčava v Cesto koroških partizanov, ki bo v soboto dne 23. avgusta 1986 ob 10. uri v Črni na Koroškem. Poleg omenjene svečanosti si boste tega dne lahko ogledali še druge zanimive prireditve v okviru 31. koroškega turističnega tedna.

PODROČNI ODBOR KOROŠKIH PARTIZANOV
RAVNE NA KOROŠKEM

*

Odbora skupnosti borcev 2. grupe odredov in Kokrškega odreda vabita mladino, borce in planince na odkritje spomeniškega obeležja pohodu druge grupe odredov čez tržiško območje, ki bo v soboto, 16. avgusta 1986 ob 11. uri v planinskem domu na Kofcah. Govornik bo generalpolkovnik, narodni heroj Franc Poglajen, tedanji komandant Kranjčevega bataljona. Ta enota se je avgusta 1942 čez Jelovico, Savo, mimo Kofca, čez Karavanke in Slovensko Koroško prebila na Stajersko.

Dostop na Kofce je možen z avtomobilom do Ravni ali planinskega doma na Siji, odkoder je še 20 minut zmerne hoje. Iz Tržiča se torej peljete po cesti za Jelenodol do Dolžanke, kjer je označena pot levo na Ravni, ali peljete desno do Sije. Odbora skupnosti borcev 2. grupe odredov in Kokrškega odreda ter OO ZB NOV TRŽIČ

Obvestilo

Odbor skupnosti borcev Belokranjskega odreda obvešča vse borce odreda, da bo srečanje borcev odreda in domicilnih enot občin Črnomelj in Metlika v nedeljo, 7. septembra 1986, ob 10. uri v Črnomlju v Jurjevanski dragi (pod železniško postajo).

Borci iz Ljubljane in drugih krajev imajo možnost prevoza z vlakom, ki iz Ljubljane odpelje ob 7. uri, v Črnomelj pa pripelje ob 9.30. uri.

Nasvidenje v Črnomlju!
Odbor skupnosti borcev Belokranjskega odreda

Poizvedba

Založba Borec bo konec septembra letos izdala bogato ilustrirano delo SODELOVALI IN ZMAGALI (Slovenski športniki in NOB) avtorja Miloša Rutarja.

Na naslovni strani bo motiv metalca diska z diplome s prvega športnega tekmovanja na osvoboditvenem ozemlju v Sloveniji, ki je bilo 19. in 20. avgusta 1944 v Črnomlju. Podoben motiv ima tudi diploma s smučarskih tekmovanj v Cerknem, ki je potekalo 19. in 20. januarja 1945.

Kljub poizvedbam v našem časopisu in drugod je avtor motiva še vedno neznan. Kdorkoli, ki bi vedel kakršenkoli podatek o avtorju motiva, naj sporoči na naslov: Miloš Rutar, Oražnova 5, Ljubljana, ali po telefonu 218-180.

Osrednja slovesnost ob dnevu graničarjev v Prekmurju

Poimenovanje karavle v Žitkovcih po prvi prekmurski partizanski četi

Ob letošnjem Dnevu graničarjev bo osrednja slovesnost v Prekmurju v nedeljo, 17. avgusta. Začela se bo ob 11. uri pri karavli JLA v Žitkovcih v lendavski občini. Na slovesnosti bodo tamkajšnje karavle JLA poimenovali po prvi prekmurski partizanski četi. Do ustanovitve čete je prišlo ob koncu januarja 1945. Njeno hrbtenico so sestavljali aktivisti in partizani, poslani čez Muro, vanjo pa so se vključevali tudi domačini. Komandir čete je bil Filip Korošec-Bor, politični komisar pa Franček Mirtič; ko je bil komandir Bor v Bodoncih težko ranjen, ga je nasledil Alojz Škerjanc-Mirko (padel 21. 3. 1945 v Sakalovcih v Porabju). V času obstoja čete je bilo vanjo za krajši ali daljši čas vključenih nekaj nad 40 borcev, njeno številčno stanje pa se je sukal navadno okrog 30 mož. Četa je imela v svojem nekaj več kot dvomesečnem obstoju osem oboroženih spopadov, likvidirala je več izdajalcev, preganjala

predstavnike okupatorske oblasti in zaplenila nekaj orožja. Junaške smrti je v bojih padlo šest borcev.

Brez pretiravanja lahko trdimo, da je Prva prekmurska partizanska četa, ne glede na vso težavnost okoliščin (neposredno zaledje sovražnikove fronte), v katerih je delovala in se borila, v celoti izpolnila svoje poslanstvo. Zasluga pripadnikov čete je tudi, da je v Prekmurju ob osvoboditvi OF prevzela oblast brez zastojev in zapletov.

Na slavnosti v Žitkovcih, kjer bo karavla JLA prevzela ime po prvi prekmurski partizanski četi, bodo v kulturnem programu nastopili učenci osnovne šole Genterovci, godba na pihala iz Murske Sobotice ter člani Kulturno umetniškega društva iz Lendave. Slavnostni govornik pri odprtju spominske plošče pa bo generalpolkovnik Branko Jerkič.

Filip MATKO

Prva prekmurska četa

Leto 1944 se je bližalo h koncu. Končni obračun s Hitlerjem in njegovimi šepetavci zadnjimi sodelavci – Paveličevimi ustaši in Szallasijevimi njilasi – je bil neposredno pred durmi. Velik del Jugoslavije skupaj s prestolnico Beogradom, kjer je že delovala Titova vlada, je bil dokončno svoboden. Enota RA so se prek Poljske nezadržno približevale vzhodnim mejam rajha, v naši bližini pa so sile 3. ukrajinske fronte obkrožile Budimpešto in prodrale proti zahodnim mejam Madžarske. Zahodni zavezniki so potiskali Nemce iz Francije, Belgije in Nizozemske, v Italiji pa so se pomikali po škornju navzgor.

Velike fronte so se sicer z vseh strani približevale Sloveniji, toda zadnji meseci vojne so bili zanjo čas najtežjih preizkušenj. Svoboda, ki je nezadržno prihajala, je prav zadnjo vojno zimo terjala najštevilnejše žrtve. Zavezniška Rdeča armada se je Sloveniji najbolj približala v Prekmurju, zato je bilo moč upravičeno pričakovati, da bo prav Prekmurje prva dokončna osvobodjena slovenska pokrajina. Razumljivo je, da je slovensko vodstvo NOB ustrezne ukrepalo, saj je bilo Prekmurje takrat v političnem in organizacijskem pogledu prava ledina. Organizacija OF, ki je obstajala 1941. l. in ki jo je osnoval Stefan Kovač, so Madžari likvidirali. Kovač je padel junaške smrti, mrtvi so bili nekateri njegovi sodelavci, nekaj se jih je uspešno tri leta izmikalo madžarskemu zasledovanju, nekaj pa pobjeg-

nilo čez Muro in drugod v Slovenijo sodelovalo v osvobodilnem gibanju. Poznejši poizkusi in napor politično in organizacijsko razgibati Prekmurje, niso porodili zelenih sadov.

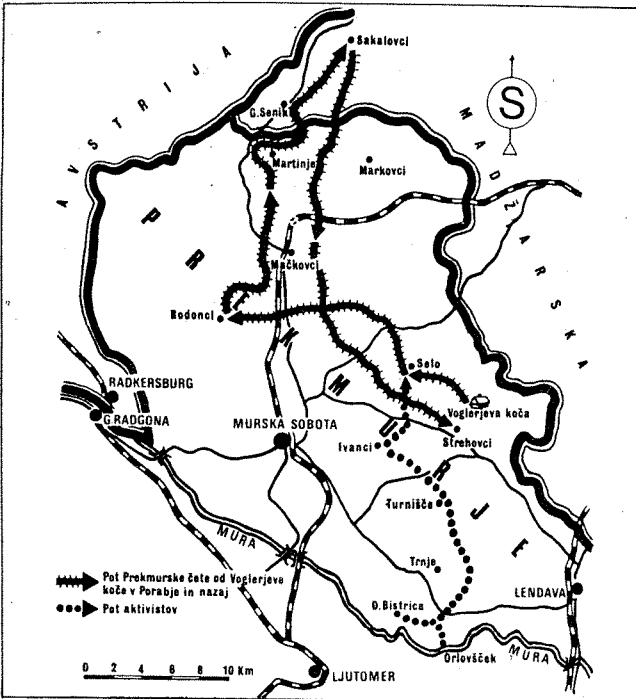
Začeti je bilo treba znova. Prve dni decembra 1944 je ljutomersko okrožje, kamor je Prekmurje takrat organizacijsko spadalo, poslalo čez Muro skupino aktivistov z Elo Ulrih – Ateno na čelu. Atena se je takoj lotila dela in v kratkem času dosegla dokajšnje uspehe. Ob koncu decembra je prišel v Prekmurje s še nekaterimi aktivisti oz. partizani Franček Majcen, član pokrajinskega odbora OF za Štajersko, takoj potem pa tudi skupina Ferda Godine, ki je prenesla radijsko postajo za zvezo s CK in glavnim štabom na Dolenjskem; vendar pa se je ta postaja kmalu pokvarila.

Naloge, ki so jih te skupine aktivistov dobivale, so bile enake: organizirati OF od terenskih odborov navzgor; vzpostaviti torej učinkovito ilegalno organizacijo, ki bo sposobna utelesiti misel oboroženega odpora proti okupatorjem in pripraviti vse za prevzem oblasti po osvoboditvi, do katere ni moglo biti daleč. Organiziranje OF, vzporedno z njo pa tudi mladine in AFŽ, je zlasti na Dolinskem hitro napredovalo. Lotiti se je bilo treba tudi vojaške plačil nalog, mobilizacijo v našo vojsko in ustanovitve partizanske vojaške enote. Na sestanku aktivistov OF Prekmurja 18. do 20. decembra 1944 so se dogovorili, da bi

bilo čimprej treba formirati četo.

Do ustanovitve čete je prišlo ob koncu januarja. Njeno hrbtenico so sestavljali aktivisti in partizani, poslani čez Muro, vanjo pa so se vključevali tudi domačini, zlasti ti, ki so že dotlej živeli ilegalno, ker se niso odzvali mobilizaciji v madžarsko vojsko. Treba je omeniti, da so aktivisti, ki so se pridružili četi, opravljali še naprej svoje aktivistične naloge: bili hkrati borci čete in funkcionarji KP, OF, mladine. Če četo pojmuje v takšnem, se pravi razširjenem smislu, lahko ugotovimo, da je bilo

V dejavnosti čete je pomembna brzozavka, ki jo je v Prekmurje poslal 13. 1. 1945 Glavni štab NOVČ in POS in sta jo podpisala njegov komandant general Kveder in komisar Kidrič. Radiogram opozarja, da je v Prekmurju treba takoj ustvarjati vojaške enote, ki pa naj bodo majhne po številu; izogibati se je treba večjim spopadom, izvajati pa predvsem diverzantske akcije, napade na patrulje, postavljati zasede. Nad dvajset vojaških akcij, ki jih je četa opravila v času svojega nekaj več kot dvomesečnega obstoja, dokazuje, da se je ravnala po tem

Bojna pot prekmurske partizanske čete v Porabje in nazaj

vanjo v času njenega obstoja za daljši ali krajši čas vključenih nekaj nad 40 borcev, njeno številčno stanje pa se je navadno sukal nad 30 mož. Naštetimo pripadnike 1. prekmurske čete po abecednem redu: Stefan Bakan-Svoboda, Koloman Balazic, David Dvanajšec, Ferdo Godina-Marko, Jože Hanc, Ivan Horvat, Bogdan Hrovat-Miha, Ignac Kelenec, Filip Korošec-Bor, Ludvik Kreč-Roman, Tone Krafoc-Boro, Tihomir Kustec, Piki Leček, Franček Majcen, Franček Mirtič, Jakob Molek-Mohar, Ignac Pergar, Rozika Pergar-Breda, Puklavec Vinko-Srečko, Elimir Rajner-Vinci, Marjan Rajšter, Milan Šamac-Črt, Joško Slavič, Matija Osterc-Tašek, Matija Sreš, Stefan Sreš, Šavelj, Ferdo Šešek, Maks Šiško, Mihael Škafar, Alojz Škerjanc-Mirko, Joško Talányi, Stefan Tompa, Ela Ulrih-Atena, Jože Varga-Jurček, Jože Zadravec-Marjan, Zdenko, Lojze Žalik-Dušan, Ivan Žunič-Radovan. Za prvega komandirja čete je bil postavljen Filip Korošec-Bor, za političnega komisarja pa Franček Mirtič; ko je bil Bor v Bodoncih težko ranjen, ga je nasledil Alojz Škerjanc-Mirko.

navodilu. Četa je imela osem oboroženih spopadov, likvidirala več izdajalcev, vršila pritisk na predstavnike okupatorske oblasti na terenu (notarijaše), zaplenila razno orožje. Kljub ostri zimi in visokemu snegu je četa manevrirala po obširnem terenu. Skoraj mesec dni je imela svoje taborišče v Voglarjevi lovski koči nad Morvarjevci, kar je omogočilo tudi vojaško urjenje in politično vzgojo njenih pripadnikov. Ne glede na to, da je okupator s premočnimi silami dvakrat obkolil glavnino čete, manjša njene skupine pa še večkrat, se je četa vedno brez večjih izgub posrečilo prebiti iz obročev, kar pravi o smelosti njenih borcev in partizanske izkušnosti njene vodstva. Na svojem pohodu proti severu je četa prišla tudi v Porabje, kjer je z bojem pri Sakalovcih označila najsevernejšo zemljepisno točko, do katere so prodrali jugoslovanski partizani. Oborožen boj, ki ga je vodila četa, je terjal številne žrtve. Junaške smrti so v borbah padli: Jože Zadravec-Marjan, Jakob Molek-Mohar, Joško Talányi-Janez, Vinko Puklavec-Srečko, Alojz Škerjanc-Mirko, Jože Čeh.

Franček Majcen

Pred dnevom obmejnih enot JLA

Pogovor z Vidom Pljevalčičem, poveljnikom obmejne enote na Tolminskem

Letošnji dan obmejnih enot JLA, 15. avgust, vojaki in starešine obmejnih enot JLA proslavljajo v spoznanju, da so dosegli pomembne uspehe v bojni pripravljenosti, v sistemu varnosti državne suverenosti in nedotakljivosti njenih 5.061 kilometrov meje (2.173 kopenskih, 711 rečnih, 85 jezerskih in 2.092 kilometrov pomorske meje) ter na drugih področjih svojega delovanja. Tovariši Vide, povejte, s kakšnimi uspehi in dosežki pričakujete 15. avgust v vaši enoti?

– Obmejni kolektivi in moja enota bodo praznovali dan obmenjnih enot JLA s ponosom, ker so dosegli pomembne uspehe v bojni pripravljenosti, še zlasti uspešno pa so svoje naloge opravili ob 13. kongresu Zveze komunistov Jugoslavije; za to nas je poveljstvo LAO pohvalilo. Do izraza je prišla še posebno njihova strokovna usposobljenost, fizična pripravljenost, disciplina ter moralnopolitična trdnost v času med dvema praznikoma in nenadno trdo delo v vsakršnih vremenskih pogojih in na sila težkem terenu, ki je visoko-alpski, nepregleden, obraščen in skalnat, zlasti proti severu. Takšne meje je 107 kilometrov. Ne glede na to, da so pred nami bile mnoge obveznosti, nas ni oviralo, da je enota dosegla še večje in boljše uspehe od lanskih, ko je enota ob 22. decembru osvojila prehodno zastavo in je bila že drugič proglašena za najboljšo obmejno enoto v ljubljanskem armadnem območju. Da je ehta ena izmed najboljših enot v LAO, najbolj zgovorno kaže podatek, da je v zadnjih šestih letih bila dvakrat prva, dvakrat druga in dvakrat tretja v enoti svojega ranga. Angažirali smo vse subjektivne sile in pogumno korakamo k večji bojni pripravljenosti in usposobljenosti. Sklenili smo, da v tekmovalni iščemo najboljšo enoto – ohranimo prvo mesto in da ga ne prepustimo tistim, ki so nam tik za petami. Moram pa povedati, da je prvo mesto težje obraniti kot priboriti. Temelj iz katerega smo izhajali, je bilo ustvarjanje trdnih moralno-političnih vojaških kolektivov, sposobnih za izvajanje vseh nalog. Medsebojni odnosi, zgrajeni na medsebojnemupanju, so prerasli v enotno misel in akcijo.

Največji uspeh smo dosegli v vojaško strokovni vzgoji, idejnopolitičnem izobraževanju, zavarovanju državne meje in motivaciji slehernega vojaka in starešine. Za izredne dosežke so bile do sedaj pohvaljene enote Tomislava Stamenkovića, Mladena Jelića, Milomira Mandića, Zvonka Marcela in Dušana Voinovića. Pripravljenost rezervnega kadra je tudi prav dobra, kar dokazuje visoka ocena na jesenskih in spomladanskih vajah. Ti so pokazali visoko moralno-politično zavest in privrženost svojemu narodu in Titovim usmeritvam.

Pri pouku vseh enot smo dosegli več kot v preteklem letu. To je dosežek pridnega dela in kvalitetnega vodenja ter poveljevanja. Sleherne naloge smo se lotevali z natančnimi pripravami. V vzgoji rezervistov, ki jo dojemamo kot eno od pomembnih nalog, smo dosegli boljše uspehe. Vse to pa je od slehernega pripadnika enote

zahtevalo veliko požrtvovalnost. Zavedamo se, da lahko storimo še več in bolje, kar je naše. Prihodnost nam daje priložnosti. V boj za večjo kakovost so vključeni vsi dejavniki. Organizacija ZK je pobudnik in nosilec akcije za izvajanje določenih sklepov 13. kongresa ZKJ v življenju svojega okolja. Mladinska organizacija ima vse večji vpliv na izboljšanje poka in izobraževanja, discipline, notranjega reda, medsebojnih odnosov, tovarštva, širjenja bratstva in enotnosti in razvijanja tekmovalnega duha v vseh dejavnostih.

Dosledno uresničevanja zasnove SLO in družbene samozaščite je vneslo v sistem varnosti državne meje in mejnega območja novo ka-

kovost. Zato je ta sistem letos deloval še skladneje. V sodelovanju s sorodnimi službami, milico, carino, komiteji za SLO in družbeno samozaščito, teritorialno obrambo, lovskimi družinami in krajevnimi skupnostmi je treba vztrajati. Vsak prebivalec našega obmejnega pasu naj bi postal tudi varuh naših meja, graničarji pa se vključujejo v delo krajevnih skupnosti na terenu. Pomagajo pri gradnji vodovoda, telefonskega omrežja, gradnji spomenikov narodnoosvobodilnega boja, gorskih stez in drugod. Le s skladnim delovanjem tega sistema bo varnost naših meja boljša in učinkovitejša. Nobene prireditve kulturno zabavnega in športnega značaja si ne moremo predstavljati brez udeležbe graničarjev in mladine. Trdne vezi imamo s strokovnimi državnimi službami in družbenopolitičnimi organizacijami in skupnostmi na Tolminskem. To sodelovanje je zelo razvito in organizirano ter pomeni enega pomembnih elementov varnosti. Posebno dobro je sodelovanje krajanov vseh obmejnih krajevnih skupnosti, ki postaja iz dneva v dan plodnejše in bolj vsestransko.

V tej enoti je vse podrejeno osnovni nalogi – vzgoji, izobraževanju in krepitvi sistema varnosti državne meje. Tega pa si brez idejne enotnosti, ki vlada v tej enoti, ne moremo predstavljati. Ta enota je letos bila najboljša v tekmovanju obmejnih enot v LAO. Dobila je prav dobro oceno na področju tržišča in materialno-financijskega poslovanja, kar pomeni, da je med najboljšimi v LAO. Zaradi tega s ponosom proslavljajo svoj praznik in se zavedajo, da bi se še tretjič povzpeli na vrh lestvice svojega ranga v ljubljanskem armadnem območju.

Besedilo in fotografija: Mile Gojković

Ostale prireditve ob dnevu graničarjev

V petek, 15. avgusta, ob 10. uri dopoldne bo v murskosoboški vojašnici slavnostni zbor pripadnikov JLA, ko bo izveden kulturni program ob letošnjem Dnevu graničarjev, prebrana pa bodo tudi povelja o pohvalah in nagradah posameznim starešinam, vojakom in enotam JLA – V. P. 4142 M. Sobotica. Popoldne istega dne pa bo na športnih igriščih vojašnice v Murski Soboti turnir v malem nogometu, odbojki in šahu, na katerem se bodo pomerile ekipe: ZMDA »Goričko 86«, UNZ M. Sobotica in V. P. 4142 M. Sobotica.

V soboto, 16. avgusta, bo v naselju ZMDA »Goričko 86« v Gornjih Petrovcih na Goričkem organiziran obrambni dan brigadirjev, ki ga v sodelovanju z vodstvom akcije pripravlja Občinska konferenca ZRVS M. Sobotica. Pri organizaciji obrambnega dneva sodelujejo Občinska gasilska zveza M. Sobotica, Občinski štab TO M. Sobotica in Strelska družina »Tromejnik« G. Petrovci, ki pripravijo tehnični zbor protipožarne opreme, opreme in oborožitve TO ter streljanje z malokalibrsko puško.

Zbor borcev Prve prekmurske partizanske čete

Na prireditvi pri karavli JLA v Žitkovcih bo ob poimenovanju po prvi prekmurski partizanski četi, ki ima domil v murskosoboški in lendavski občini, tudi zbor preživelih borcev NOB te enote. Danes jih je živih še osemnajst in organizatorji slavja v Žitkovcih pričakujejo njihovo udeležbo.

Prispevek k stabilizaciji

Poudariti je potrebno prizadevanja oziroma prispevek pripadnikov JLA karavle Žitkovci k stabilizaciji, saj so pod vodstvom svojih starešin s svojim delom pri adaptaciji karavle prihranili okrog 300 tisoč dinarjev, a so vseeno poskrbeli za ugodnejše bivanje prihodnjih generacij v karavli pri najsevernejših mejah naše domovine.

Poletni koticček za poezijo (znanih in manj znanih pesnikov)

Moj dedek partizan

Moj dedek je bil partizan, s šestnajstimi od doma pregnan. Ko je nad našo zemljo sovražnik prihrumel, je dedek puško v roko vzel.

Bil ranjen je v rokó, pa ni nič jokál zató.

Pogosto je lačen bil, le malo za jesti je dobil. V strahu po gozdu je hodil, za njim se sovražnik je podil.

Po koncu vojne domov je prišel, naprej je srečneje v svobodi živel.

In danes, kadar pomisli na vojno, mi reče tako:
»Bilo je hudo, pa vendar – zmagali smo!«

Branko Rihter, 8. razred
OŠ Smartno na Pohorju

Še prispevki iz šolskih glasil

Kdo sem jaz?

Kdo sem jaz? To se pogosto tudi sam vprašam. Nekateri pravijo, da sem priden, drugi, da sem »lump«. Napisal bom, kakšnega se vidim sam.

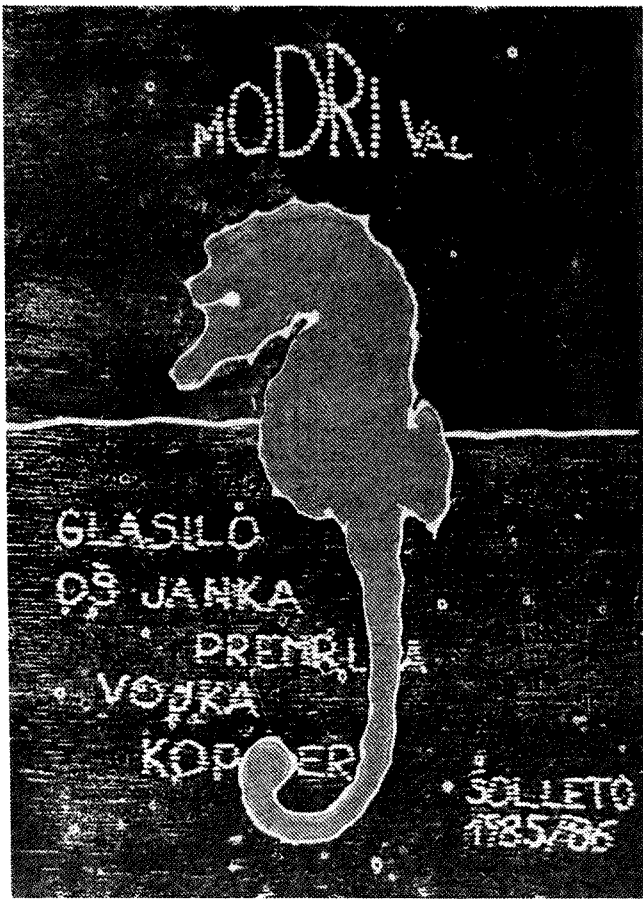
Z mamo, očetom in bratom živim v trisobnem stanovanju v Olmu. Doma se še kar dobro razumemo, čeprav se z bratom večkrat skregava. Domači pravijo, da sem zelo nagajiv in da nič ne ubogam. S tem se tudi strinjam, čeprav v šoli trdijo ravno obratno. Mislim, da me imajo sošolci radi. Jaz pomagam njim in oni meni. Se posebno z Matjažem sva velika prijatelja. Priznam, da sem nekoliko strahopeten. Sicer sem odličen učenec, vendar sem postal sedaj nekoliko len.

Imam rjave oči in prav takšne lase. Pred kratkim sem se ostrigel na kratko in pravijo, da mi takšna »frizura« pristaja. Rad se oblačim v srajce, lepe majice, v kavbojke, bele nogavice in »v semiške«. Matjaž pravi, da sem lep.

S seboj sem kar zadovoljen; mislim, da mi nič ne manjka. Predvsem pa sem zadovoljen, ker me imajo drugi radi.

MATJAŽ NOVAK, 7. c

(Sestavek je iz druge številke glasila Modri val, osnovne šole Janka Premrla-Vojka iz Kopra, kjer je o tem in o slovesu od otroštva še več nadvse zanimivih prispevkov.)

Odmevi iz šole v naravi

Tisti, ki ste (iz četrtil razredov seveda), že opravili svojo šolo v naravi, ste tako kar »zaplavali« v počitnice in vam bo najbrž letošnje poletje ostalo v nepozabnem spominu. Podobno pa se obeta tudi onim, ki bodo imeli šolo v naravi šele na začetku novega šolskega leta.

Iz zajetnega kupčka spominov na šolo v naravi, ki so nam ga poslali četrtošolčki iz OŠ JOŽE LEMUT-SAŠA s Cola, sem tokrat izbrala pisanje Mat-

ka Urbana, ki je, tako kot številni njegovi sošolci, splaval. Tako pravi:

Ko sem prišel z drugimi na Debeli rtič, nisem znal plavati. Zato mi v začetku tam ni bilo preveč všeč. Tistemu, ki ni znal plavati, so rekli »jež«. Prvo noč dolgo nisem mogel zaspati.

Čez nekaj dni sem preplaval nekaj metrov, zato so mi rekli »meduza«. Med tednom me je malo popeklo po hrbtu in malo sem se lupil. Ko se je bližal

Taborništvo in taborniki

Kdo so pravzaprav taborniki?

O tem nas bo poučil v današnjem članku Tone Simončič, v nekaj nadaljevanjih pa boste lahko izvedeli nekatere taborniške »skrivnosti«.

Tabornike spoznamo najbolje na akcijah v naravi; oblečeni so v olivnozeleno obleke, okoli vratu imajo privezane rutice, starejši pa lahko nosijo taborniško kravato. Njihovo delo poteka skozi vse leto v manjših skupinah, ki jim pravimo vodi. Tabornik lahko postaneš že z dopolnjenimi štirimi leti starosti, član te organizacije pa si lahko do smrti!

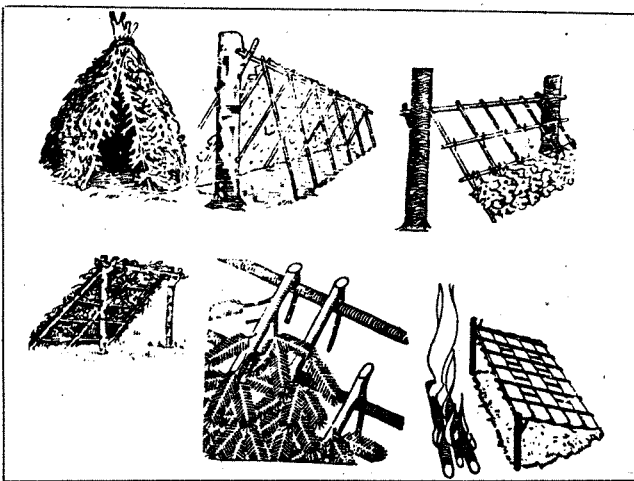
Tabornike poznamo še najbolj po tem, da so pravi mojstri za postavljanje šotorov, radi mahajo z različnimi zastavicami (signalizirajo Morsejevo abecedo, semafor ...), po naravi se potikajo in rešujejo naloge s pomočjo kompasa in drugih pripomočkov ter znajo zakuriti ogenj. So prvi varuhi narave. Delovni program je tako obširen, da v tej organizaciji

razvijajo bratstvo in enotnost med narodi in narodnostmi Jugoslavije in od borcev NOV prevzemajo nekatera izročila. Tradicionalne akcije v počastitev pomembnih dogodkov iz zadnje vojne taborniške enote redno proslavljajo in v praksi prenašajo tradicije NOV na mlajše rodove.

To je bil kratek uvod v spoznavanje taborniške organizacije nasploh; zdaj pa si skupaj preberimo in ogledjmo prvo od taborniških spretnosti.

Začnimo s trdnjavo

Tabornikovo življenje je neposredno povezano z naravo. Njegov osnovni predmet, kadar je v naravi, je šotor. Tega pa večkrat zamenja improvizirano bivališče. Gorniki mu pravijo bivak, otroci pa smo pogosto delali »trdnjave«. To niso tiste trdnjave iz srednjega veka, ki ponekod še krasijo pokrajino, ampak naše, narejene iz vejčevja, lubja in drugega pri-

vsak lahko najde svoje mesto. Sicer pa, besede so suhoparne. Poskusiti je treba!

Je pa še nekaj, po čemer se jugoslovanski taborniki ločijo od drugih. Pred vojno je bilo pri nas več »taborniških« organizacij. Najbolj znani so bili skavti in gozdovniki. Po vojni pa so se ustanovitelji odločili za novo organizacijo – taborniško. Ta ima sicer praktične vrvine dela, podobne skavtskim in gozdovniškim, vendar pa je vsebina dela prilagojena sodobni socialistični demokratični in samoupravni Jugoslaviji. Nekdanji vzorniki skavtov so bili Indijanci in divja plemena. Povojni tabornik pa ima za vzgled partizana. Ta mu je bližji. Tudi naš jugoslovanski partizan se je moral znajti v naravi in se boriti proti naravnim sovražnikom. Poleg tega je partizan bojeval bitke še za osvoboditev domovine, torej je imel še človeškega sovražnika. Znajti se je moral kot človek, ki je vaju živeti v naravi. To pa znajo seveda le divja ljudstva in Indijanci. Naš partizan je izoblikoval številne nove načine preživljanja v gozdu, na planem in drugje. Izredno bogata domišljija in iznajdljivost je neštokrat reševala partizanu življenje. Torej, čemu iskati vzornike daleč od doma, če pa je najboljša šola pred nosom. Poleg drugih praktičnih spretnosti pa taborniki poglobljeno

ročnega materiala, ki ga naberejo v bližnji okolici. Zakaj trdnjava?

Če smo v gozdu, ob potoku, jezeru, na livadi, si največkrat zaželimo imeti svojo »hiško«, malce večji otroci pa svojo »trdnjavo«. Tudi pred stanovanjskim blokom vidimo, kako otroci postavljajo hiške iz kartonske embalaže, odej šotorskih kril in drugih pripomočkov. Ko je hiška postavljena, pridejo na vrsto druge igrice. Pa začnimo s hiško še mi.

Napotimo se v bližnji gozd. Če tega ni, pač izberemo drug ustrezen prostor. Če smo v gozdu, izberemo tak prostor, do katerega ne bo mogel priti vsak. Sicer pa lahko pozneje na jasi sredi travnika ali pred

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Čas za obiskovanje muzejev

Vaši zgodovinski in drugi učbeniki so sicer vsi polni podatkov in napotkov za spoznavanje sveta in domovine, včasih pa se vendarle zdi, da sta muzej ali galerija vašega kraja namenjena le tujim izletnikom in obiskovalcem. Če se boste v teh dneh kdaj prav pošteno dolgočasil in vam bodo presedli ristanci, gumnivisti in še katera od prijaznih dvoriščnih iger, se lahko mirno odpravite v bližnji muzej domačega kraja in videli boste, da je med razstavljenimi predmeti še cela množica takšnih, o katerih niste vedeli nič ali prav malo.

Takšen obisk muzeja pa zahteva potem doma še dodatno delo. Če se namreč srečate s starimi časi, o katerih veste premalo, ni odveč odpreti enciklopedijo (splošno in jugoslovansko) in pod določenim geslom poiskati razlago. Tudi ni odveč, če o neznanih stvareh vprašate odrasle. Ljudski pregovor, da vprašati ni greh, pa tudi tisti, da, kdor besede »Špara«, kruha strada, nista od muh.

Pišite!

Pozdrav, Bojana

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

blokom zasadimo v tla nekaj kolov, čeznje napnemo staro ponjavo, odejo ali polivinil; pomagamo si lahko še z raznimi kosi desk, pločevine, skratka z materiali, ki jih imamo pri roki. Z vrvicami utrdimo stranske nosilne količe, da se streha ne podre. Tako je hiška narejena. Kako prijetno se je vsteti v tako hišico in se igrati, pogovarjati, ali pa le sedeti v njej!

V gozdu pa je vse bolj naravno; vejčevje, smrečje, drevesno lubje, tudi travo in praprot uporabimo za lično bivališče. Izkoristimo drevesne rogovele, skalne previse, podrtó debló, terasasti teren in nanj naslonimo hišico. Hišici iz naravnega materiala, ki jo naredimo v naravi in lahko v njej v silo prenočimo, pravimo bivak. Beseda sama sicer pomeni močno strazó pri tabornem ognju, taborjenje pod šotorom ali bivanje pod odprtim nebom, lahko pa pomeni tudi šotorenje nasploh. Sicer pa si pod imenom »bivak« predstavljamo zasilno bivališče v naravi čez noč, ali če nas presenetijo prijetne vremenske razmere. V takem primeru si pomagamo na razne načine. Izdelava bivaka je seveda, če imamo pri sebi šotorko.

Kje postavimo bivak?

Bivakiramo lahko na prostem pod gostim drevesom, v zasilni kolibi iz smrečja, pozimi tudi pod snegom. Bivak postavimo na takem mestu, kjer ni nevarnosti nenadne povodnji. Zato poiščemo višje kraje oziroma čistino.

Preden postavimo bivališče, prostor temeljito očistimo; od-

stranimo kamenje in veje. Ko zapustimo mesto bivakiranja, za seboj počistimo. Nikdar pa ne bivakiramo pod samotnimi drevesi. V drevo lahko trešči strela. Večja skupina dreves ni nevarna. Iščemo tudi prisojne kraje. Bivališče naredimo na peščenih tleh, izogibamo pa se skalnatih glinastih tal. Okoli bivaka izkopljemo jarek, sicer bo v bivališče prišla voda. Posledice povodnji pa tako in tako poznamo: prehlad, uničena hrana, premočena obleka in še marsikaj ...

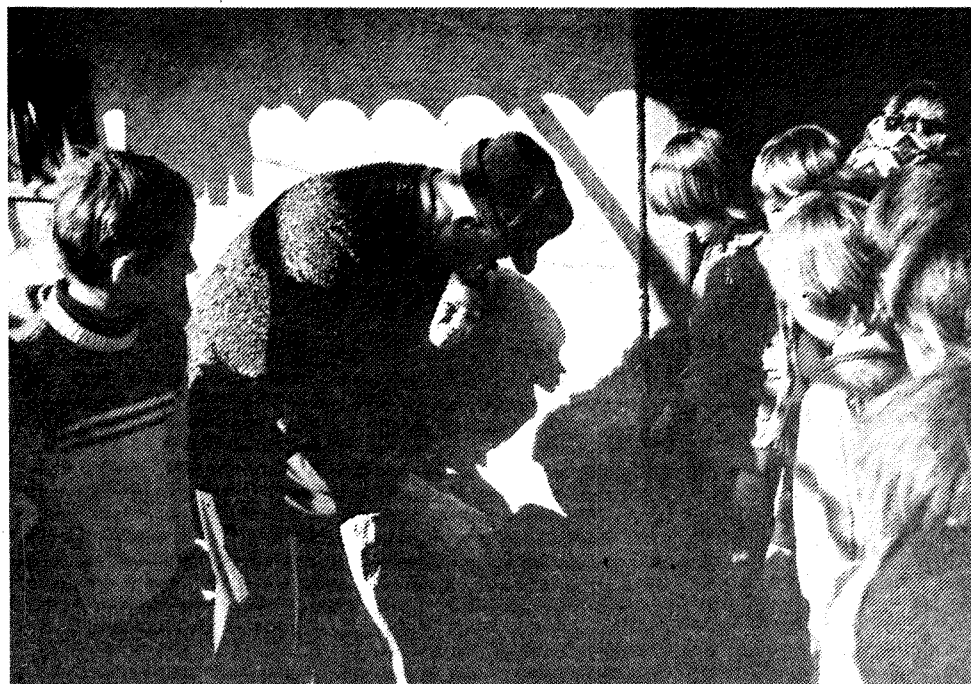
Kako postavimo bivak iz naravnega gradiva?

Pri nas ni tako dobrega gradiva za gradnjo bivaka, da bi nas streha obvarovala dežja, ali da bi bivak primerjali s kočami, v kakršnih še danes živijo preprosta plemena na drugih celinah. V glavnem najdemo v gozdu smrečje oziroma smrekove veje. Te so pripravne za gradnjo, vendar nas ne ubranijo pred dežjem. Listnate veje so boljše, imajo pa omejen uporabni čas, saj listje ovene, pozimi ga pa ni ... Še težje pa je s travo, praprotjo, slamo, lubjem, trsom, lapuhovimi listi ipd. Gradnja koč zahteva precej časa in nas kar dobro zaposli. Odločimo pa se lahko, za dodatna gradiva, kot so deke, kosi lepenke, embalažnega kartona, plastičnih materialov ipd.

Vseeno je iz kakšnega materiala bomo postavili bivak, pomembno je, da bo v njem dovolj prostora za celotno skupino, ki bo gradila svojo – počitniško trdnjavo.

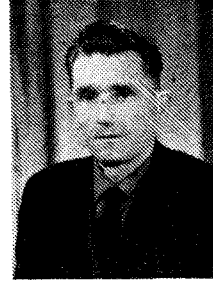
Tone Simončič

Vaša počitniška fotografija

Povsod nas je polno: pri žanjcih, koscih, coklarjih, pri kmetih. Povsod spoznavamo, da svet napreduje. Na tej fotografiji je Franc Sodin, ki smo ga obiskali dopisniki iz prejšnjih let. Možakar zna delati cokle, vrtné ute, mlíne za sadje, koše in še kaj.

Dopisniki COŠ Stranice

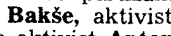
Mirko Vidmar

Februarja smo se na otiškem pokopališču poslovlili od Mirka Vidmarja, rojenega na Kovku 1921. leta. Kot vsi primorski fantje, je tudi Mirko moral služiti italijansko vojsko. Po kapitulaciji Italije in ujetništvu se je priključil prekomorski brigadi. Po vojni se je vključil v delo družbenopolitičnih organizacij in v obnovo domačega kraja.

Februarja je v Mežici umrl Martin Libnik, rojen 1929. leta na Jamnici. Kot kurir in aktivist je z NOG sodeloval na terenu Jamnica-Prevalje.

Februarja je v Mežici umrl Martin Libnik, rojen 1929. leta na Jamnici. Kot kurir in aktivist je z NOG sodeloval na terenu Jamnica-Prevalje.

Bakše, aktivistka,
a, aktivist, **Antonija**
Marija Banič, Pod-
Oblak, Center, ak-
enčka Prime, Pod-
klojz Kukman, Br-
er, Grm, sodelavka
sela, aktivist in in-
Drška, aktivist, **Ja-**
slovenske artilerij-
ar, Bršljin, borec za
rtič, aktivist in in-
t, Uršna sela, sode-

Bakše, aktivistka,
a, aktivist, **Antonija**
Marija Banič, Pod-
Oblak, Center, ak-
enčka Prime, Pod-
klojz Kukman, Br-
er, Grm, sodelavka
sela, aktivist in in-
Drška, aktivist, **Ja-**
slovenske artilerij-
ar, Bršljin, borec za
rtič, aktivist in in-
t, Uršna sela, sode-

ZB NOV Preska
marja 1985 do febru-
najst članic in čla-

ena leta 1900, **Ivan**
, Ivan Čarman, ro-
nar, rojen 1901. leta,
a 1916. leta, **Miha**
, Anica Trampuš,
a Šustersič, rojena
ojena leta 1895, **Jan**-
leta, **Ivana Omejc**,
rampuž, rojen 1922.

Lani smo se na ljubljanskih Žalah poslovlili od aktivistke NOV Grete Žerjal, rojene 1908. leta. Za OF je začela delati 1942. leta. V njeni hiši je bila javka, kjer so bili ilegalni sestanki. Zbirala je oblačila, hrano in sanitetni material za partizane vse do januarja 1945., ko so jo zaprli.

S kolesi po poteh štirinajste divizije na Štajersko

Kolesarji kolesarskega kluba Maks Perc iz Ljubljane so se za letošnjo akcijo leta izbrali vožnjo s kolesi v čast legendarnega pohoda 14. divizije leta 1944. na Štajersko. Pot je razdeljena na več etap in je speljana tako, da bo obšla vsa najvažnejša zgodovinska obeležja in posamezne značilnosti divizije na pohodu.

Res je, da se je divizija prebijala po grebenih gora in drugih poteh, pa vendar se predvideva trasa lepo sklada z njeno potjo. Štart kolesarjev bo 25. avgusta ob 8. uri na Suhorju v Beli Krajini, od koder je tudi divizija začela svoj zmagoviti pohod. Kolesarje bo pot iz Suhorja vodila prek Metlike, Krišičev, Jastrebarskega, Stubnika in Velike Gorice do vasi Prečno v bližini Ivanič Grada, kjer je spominsko obeležje prehoda divizije čez Savo. Cilj

prve etape je v Čazmi.

Druga etapa pelje kolesarje preko Zabna, Križevcev in Koprivnice v Varaždin. Tu je bil dolga leta po vojni štab 14. divizije.

V tretji etapi bodo kolesarji vozili preko Varaždinskih toplic, Kumrovcia in mimo Sedlarjevega, kjer je divizija prešla Sotlo in se pognala v napad na postojanko Senovo. V Senovem je lepa nova šola, ki nosi ime po nekdanji 14. diviziji. Tu je tudi cilj tretje etape.

Četrti dan bodo udeleženci vozili iz Senovega preko Zidnega mosta v dolino Gračnice (k spominskemu obeležju, kjer je padel Ilija Badovinac) in nato skozi Celje ter Štore do vasi Opoki. Na tem mestu je divizija prečkala železniško progo Štore-Sentjur. Cilj te etape je v Slovenskih Konjicah.

Zadnja etapa je speljana

prek Dolipča, Velenja in Mozirja do Solčave. Tu je divizija tudi končala svoj veliki pohod.

Velika in lepa je ta akcija kolesarjev, saj obuja spomine na NOB, kolesarjem pa daje možnost, da se izkažejo. Organizirali so jo kolesarji, nekdanji udeleženci NOV, danes rezervni oficirji naše JLA. Za seboj imajo že na stotine kilometrov v maratonskih vožnjah, prevzili so že prvo in drugo Slovensko partizansko transverzalo in lani prek 1400 kilometrov dolgo pot »40 let osvoboditve SFRJ« od italijanske do albanske meje, od Ankara do Ulcinja.

Prepričani smo, da jim bo tudi ta akcija uspela. V tem pripravljanju jim želimo čim manj ovir in okvar na poti od Suhorja do Solčave v Savinjski dolini.

Jože Jenič

Slavje v planinskih domovih

Ninulo nedeljo je bila na Kredarici pod Triglavom slovesnost, s katero so številni planinci in drugi ljubitelji gora proslavili 90-letnico planinskih domov na Kredarici in v Vratih. Le-te je leto po postavitvi na vrhu Triglava dal zgraditi Jakob Aljaž. Na Kredarici je zbranim govoril podpredsednik PZS Tone Stroj, v Vratih pa predsednik PD Dovje - Mojstrana Stanko Kofler.

»... Biti na Triglavu je pomeni nenapisano slovensko dolžnost. Toda, ali vsi nešteti ob evforiji na Triglavu pomislijo, kdo jim je to omogočil? Jakob Aljaž s svojimi gradnjami in sodelavci, za njimi nasledniki, gospodarji, graditelji, vse do današnjega Gregorja Klančnika in njegovih sodelavcev... Toda danes nimamo niti ene razglednice z Aljaževo pogodbo, niti ene publikacije o tem možu, po Aljažu pravzaprav nimamo poimenovanega nobenega poimenovanega no-

Vodnikov dom na Velem polju

benega planinskega priznanja. Narod, ki se ne spominja svojih velikih mož, ne da mnogo na svojo zgodovino,« je med drugim poudaril Tone Stroj.

Slovesnosti so bile sklenjene s priložnostnim kul-

turnim programom, ki so ga pripravili kvintet bratov Zupan iz Trčiča ter Tomaž Pšenica, ki je recital Pozdrav slovenskim hribolazcem, pesem, ki jo je za otvoritev Aljaževe koče napisal F. S. Fižgar.

Jože Čurin

»Predlagam preventivo«...

Pri pisanju in objavljanju spominov, raznih zapisov, a tudi pri tehtnejših zgodovinskih orisih, hočeš nočeš prihaja do neljubih napak. To še zlasti pri zapisih, ki so nekako garnirani z zgodovinskimi utemeljitvami. Tako se ni in se ne godi le meni, temveč bolj ali manj vsem po vrsti. Seveda je velika razlika med napakami in pomankljivostmi, ki so rezultat dotedanjih raziskav ali ugotovitev, od onih, ki so zapisane površno, pod vplivom posameznikov ali celo namerno. Kadar imamo možnost o kom ali o čem, o kakem dogodku preveriti, je vsakdo, ki piše, to dolžan, to je njegova moralna dolžnost. Toda, iz izkušenj vem, da sem kak dogodek večkrat preveril, pa je še vedno prišlo ven kaj narobe zapisane. Seveda moramo to, kadar je ugotovljena prava resnica, pravi ljudje ali datumi, takoj popraviti. Iz izkušenj naj navedem le nekaj primerov.

Pri ustanovitvi tako imenovane Nartnikove kranjske čete iz leta 1941 smo vsi dolgo pisali, da je bil Tone Nartnik-Črnič ne le ustanovitelj, temveč tudi njen prvi komandir. Toda - bil je njen politkomisar, kar sem in še bom poleg drugega - popravil.

Ali: glede smrti narodnega heroja Jake Bernarda. Šele nedavno sem našel nemški dokument, kjer zvezo, da je najbrž padel najkasneje 8. februarja 1942, kajti že 9. februarja o tem govore nemški orožniki v Gorjah pri Bledu.

Ali: v Boju pod Triglavom, zborniku, ki sem ga uredil 1966 leta in v njem tudi veliko napisal, smo pisali, da je prva patrolja, ki je z zastavo šla na Triglav (iz 2. bataljona GO) to storila 7. ali 8. avgusta 1942 in da je bilo v njej verjetno 25 borcev. Zdaj je ugotovljeno, da je bilo v patrolji 16 borcev in da

je odšla na Triglav 5. avgusta. To so sicer le številke in datumi, a imajo v teh okoliščinah veliko funkcijo, kajti s tem je povezana tudi smrt dela štaba GO. Pri tem je bilo napak navedeno, da je bil Polde Stražar tedaj že komandant GO, a je bil dotlej politkomisar, namestnik za namestnika komandanta 1. grupe odredov itd. No, ne glede na številke, se je vse omenjeno tudi v resnici zgodilo, le podatke bo treba popraviti.

Tako in podobno se nam zlasti pri pisanju spominov, kjer avtorju ne gre toliko za natančne datume, kraje ali ljudi, kot predvsem za dogajanja (a jih je skoraj vsak udeleženec doživljal drugače, kar vem iz izkušenj), dogaja zelo pogosto. Iz tega dostikrat nastanejo nepotrebnosti, a tudi škodljivi prepripi, pa celo žalitve, potvarjanja dogodkov. **Kar pa je najvažnejše: ko je enkrat javno zapisano, je težko popraviti!** Saj dopolnjujemo in popravljamo, a včasih niti ne. In tako pozneje drugi take nepravilnosti povzemajo - in škoda pri zgodoviniopisju je tu!

Zato **predlagam preventivo**, tako, kot je običajna pri obsežnejših rokopisih. Ne nekakšno cenzuro, kot bi kdo morda hotel to napak razumeti, ne, temveč, da **bi vsak tak malce obsežnejši rokopis - spomine, zapise, opise z elementi dokumentarnosti in podobno - uredništvo pred natisom dalo v branje različnim poznavalcem obdelovane tematike!** Res bi to zahtevalo nekaj več časa, vendar bi se to »splačalo«, ker bi se s tem skoraj **zanemljivo izognili poznejšim popravkom, pojasnjevanjem ali celo sporom**, za katere vemo, da jih je bilo že celo vrsto. Tako bi bili ljudje in dogodki objektivneje opisani, hkrati pa bi bila to tudi izdatna pomoč

uredništvu, predvsem pa raznim zgodovinarjem ali piscem različnih monografij! Od uredništva seveda ni mogoče pričakovati in zahtevati, da vse ve in pozna. Tega ne zmorejo - za vsa področja mislim - niti najbolj znani, izobraženi in usposobljeni strokovnjaki.

Morda bo kdo - zlasti uredništvo - rekel, da bi bil tako postopek predolg, da bi zamujali z objavami ali pa, da bodo honorarji, ki so sicer že tako majhni, vendar za uredništvo tudi taki zelo obremenjujoči, zaradi tega finančno še bolj osiromašili uredništvo. Na take prigovore odgovarjam: spisi, o katerih je beseda, so običajno v uredništvu že dosti zgodaj, a tudi ni tako važno, kdaj izidejo. Za daljše prispevke je že tako običajno - vsaj mislim tako, kar sklepam po svojih izkušnjah v Borcu - s finančne strani urejeno, za krajše, morda tam do 10-12 strani bo pa verjetno vsak strokovnjak rad to pregledal brezplačno. No, v vsakem primeru je glede tega treba nekaj storiti, kajti napake v raznih prispevkih so tako pogoste, da bi res morali kar na goste, da bi res morali kar naprej pišljati popravke. Velja za vse nas! To predlagam tudi zato, ker imamo danes za različna območja in področja (mislim tako geografsko kot tudi tematsko) že toliko izvedencev (več ali manj znanih - tu je tudi časopisni svet!), da kaj takega ne bo pretežko. Predlagam tudi zato, ker že vrsto let dobivam tudi različna pisma, izmed katerih nekatera sestavke grajajo, ne odobravajo, popravljajo in podobno, ali pa jih hvalijo, povečujejo, v vsakem primeru pa gre za posledice premalo doganih spisov. Z željo, da bi s tem kaj koristil, tovariško pozdravljam!

Ivan Jan

Jubilej družbenega delavca

Marjan Oblak - šestdesetletnik

Sedanji direktor Založbe Borec, Marjan Oblak, je svoj šestdeseti rojstni dan dočakal zdrav, veder, poln mladeniškega dinamizma. Sodelavci se vsak dan srečujemo z njegovo zagnano podjetnostjo, smislom za red in optimističnimi zamislimi. Te lastnosti pridejo Oblaku zelo prav, ko krmari ladjo, ki mu je bila zaupana pred dvema letoma, mimo čeri malo dosledne, marsikdaj protislovne, vselej pa utrdilive poslovnosti našega stabilizacijskega časa. Ni preprosta reč biti direktor specializirane založbe. Bolj kot kakšna tovarna je namreč le-ta podvržena nepredvidljivim muhavostim trga; zelo občutljivo je odvisna od nacionalnih, materialnih in duhovnih stanj, od mnogih vplivnih dejavnikov in partnerjev, katerih lastni boj za obstanek ne vprašuje kdo ve koliko, kako bo sočasno obstala krhka kulturna hiša. Zares, trmaste vere, da stvari morajo iti, samoumevnega garaštva, iznajdljivosti, sposobnosti predvidevanja in hitre odzivnosti, kar vse mora združevati v sebi tak založniški direktor, našemu slavljenču ne manjka.

Marjan Oblak se je rodil 18. avgusta 1926 v Smedniku pri Kranju. Osnovno šolo je končal v Škofji Loki. Njegova starša - oče je bila hlevar v valburški graščini, mati pa mestna perica - mu večje izobrazbe v revščini in siceršnjih predvojnih razmerah nista mogla nuditi. Dala pa sta mu nekaj drugega: upornost in zvestobo, kakršni sta zaznamovali njuno medsebojno ljubezen. Enajst let je čakala mati bodočega Marjanovega očeta, da se je vrnil iz daljnega Vladivostoka, kjer se mu je kot avstroogrskega vojaka šele 1. 1925 izteklo vojno ujetništvo.

Izjemen osebnostni napor in zmožnost, ki ju je Marjan Oblak razvil v svojem življenju, vendarle ne bi zadoščali brez naše družbene revolucije. Njegov razvoj je treba videti kot eno tistih mnogih delovnih karier, ki so se lahko odprle slovenskim »malim ljudem«.

ko so si priborili narodno in družbeno osvobodjenje.

Osemnajstleten je Oblak stopil 1. 1945 v JLA, v kateri je služil tri leta. Po vrnitvi se je zaposlil v škofojški tkalnici, nato v litijski predilnici in pozneje v tamkajšnji banki. Ob delu je polagoma naredil srednjo šolo, nato pa 1. 1961 diplomiral na Višji upravni šoli v Zagrebu. V istem mestu se je takoj vpisal na pravno fakulteto, jo uspešno končal in se pozneje izpopolnil še v podiplomskem študiju. Postal je eden naših vodilnih strokovnjakov za domače in mednarodne finance, o čemer med drugim priča podatek, da je bil recenzent knjige skupine avtorjev: »Razvoj javnih financ v SFRJ«. Hkrati, ko je študiral, je v petdesetih in šestdesetih letih vzpostavil proračunsko-finančno in davčno službo v litijski in še nekaterih občinah, nato pa, od 1. 1968 dalje, opravljal pomembne funkcije v republiški upravi. Od 1979 do 1984 je delal v Beogradu kot pomočnik zveznega sekretarja za finance.

Samo navidez je videti protislovno, da je Oblak zadnji čas opustil svoj temeljni opus in zajadral v kulturo. Dejansko se

mu je tako izpolnila želja, ki jo je gojil vse svoje dni. Kot zavzet družbenopolitični delavec in komunist je namreč vseskozi posvečal svoj »prosti čas« najrazličnejšim kulturnim akcijam. V mlajših letih je bil neutruden gledališki delavec. Ne samo, da je bil funkcionar, predsednik občinske skupščine Zveze kulturnih organizacij, temveč je tudi recital, igral, režiral. Škofjeločani ga pomnijo kot škofa iz dramatizirane Visoške kronike, uprizorjene na prostem. Oblakovi dragi avtorji so bili sicer Cankar, Finžgar, Kreft - skratka vsi tisti, ki so podžigali njegovo narodno čustvo. Predvsem kot kulturno nalogo je Oblak pojmoval združevanje zdravstvenih domov v Kamniku, Domžalah in Litiji, ki ga je smotrno izpeljal 1. 1967. Petnajst let je nato vodil odbor za obnovo gradu Bogenšperk: v nemajhni meri po njegovi zaslugi je bila rešena propada ta naša dragocena kulturna dediščina! Dva mandata je Oblak tudi že predsednik Sveta slovenske glasbene akademije...

Toda ob vseh teh in drugih dolžnostih in odgovornostih, ki jih opravlja kot ustvarjalen član SZDL, je njegova največja ljubezen vendarle planinstvo. Domala že štirideset let se slovenski gorniki srečujejo z Oblakom - morda manj na planinskih poteh, vrhovih, in v kočah, (kamor mu čas ne dopušča zahajati, kolikor bi rad), več pa v odborih in organizacijah, kjer se sprožajo in vodijo akcije, kaj vse je treba v planinstvu zgraditi, obnoviti, izboljšati. Čast, da je podpredsednik Planinske zveze Slovenije, si je Oblak pridobil s trdim in plodnim delom.

Tisti vzporedni življenjski tir, ki vodi Marjana Oblaka skozi krajine kulture, se zdaj torej uresničuje v njegovih programskih, upravnih in komercialnih skrbih za revolucionarno knjigo. Ob jubileju mu želimo vse dobro v tem poslanstvu. Vemo, da sta nanj vezana tudi njegova osebna sreča in zadovoljstvo. Želimo mu seveda trdno zdravje, da bo lahko še dolgo - energičen, ljubezniv, skromen, tovariški, kakršen je - vodil založbo Borec k vse večjim uspehom.

Zvone Kržišnik

»TV - 15 Naš tovariš - vaš zvesti sopotnik«

Akciji zbiranja novih naročnikov TV-15 so se v zadnjem tednu oziroma dveh odzvali naslednji posamezniki in krajevne organizacije ZB:

Janez Železnik iz Ljubljane - 5 novih naročnikov

Edvard Klep iz Raven na Koroškem - 4 novi naročniki

Krajevna organizacija ZB Dravljane - 8 novih naročnikov

Krajevna organizacija Loče pri Poljčanah - 40 novih naročnikov.

Ko smo se v našem uredništvu odločali, da vas z anketo povprašamo, kaj menite o TV - 15 Naš tovariš, nismo pričakovali tako velikega odziva. Na zastavljena vprašanja je odgovorilo več sto naših naročnikov. Vaši odgovori so kritični, polni predlogov in pobud, veliko pa je tudi pohval našega dela.

Večina odgovorov kaže, da ste z dosedanjim vsebinsko zasnovano časopisa zadovoljni, zadovoljni pa ste tudi z rubrikami. Le malo je bilo odgovorov, ki bi predlagali ukinitve zunanje politične rubrike. Zelo različni pa so bili odgovori o dolžini člankov, ki so za nekatere predolgi, za druge prekratki. Skoraj plebiscitarno pa ste se odločili za objavljanje feljtonov, vendar pod pogojem, da obravnavajo narodnoosvobodilni boj in našo revolucijo.

Zanimivi so tudi odgovori na vprašanje o regionalni razporeditvi člankov. Skoraj večina anketirancev je odgovorila, da je njihova regija zapostavljena in da se v našem časopisu preveč piše o drugih regijah.

Zadnje vprašanje o prejetem časopisu pa bi morali pozorno prebrati odgovorni v PTT, saj vas je veliko odgovorilo, da ga ne prejemate redno in to zaradi pošte.

Vrnjene anketne liste bomo natančno statistično obdelali, rezultate pa bomo objavljali skozi nekaj prihodnjih števk TV - 15 Naš tovariš.

Uredništvo

naš
tv-15 TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 - Časopisni svet TV-15 naš tovariš: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADARSKA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, MARIJAN LAH, FRANCE PEROVŠEK (predsednik sveta), ZORKA PERŠIČ, VANDA SKODNIK, STANE ŠKRABAR, JULKA TAJNIKAR, DRAGO VRESNIK. Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK. Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR. Novinarji - uredniki: ŽIVA DROLE - TV-15 za mladino, BOJAN KUNTARIČ - notranja politika, MILENKO STRAŠEK - reportaža, BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ - naša organizacija. Lektorica-redaktorica: MIRANDA MRČELA. Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR. Tajnica uredništva: MARA OKORN. Vodja uprave: BOJAN ZVONAR. Telefon uredništva: 327-780. Telefon uprave: 317-049 - Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana - Letna naročnina 2.200 din, posamezna številka v prosti prodaji 50 din - Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 - TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 - Rokopisov in fotografij ne vračamo - Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 421-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov - Korektore in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35